



ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΥΠΟ

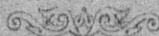
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΥ

ΤΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

Εγκριθείσα

ἐν τῷ κατὰ τὸν νόμον ΓΣΑ' διαγωνισμῷ

διὰ τὴν τετραετίαν 1909-1913

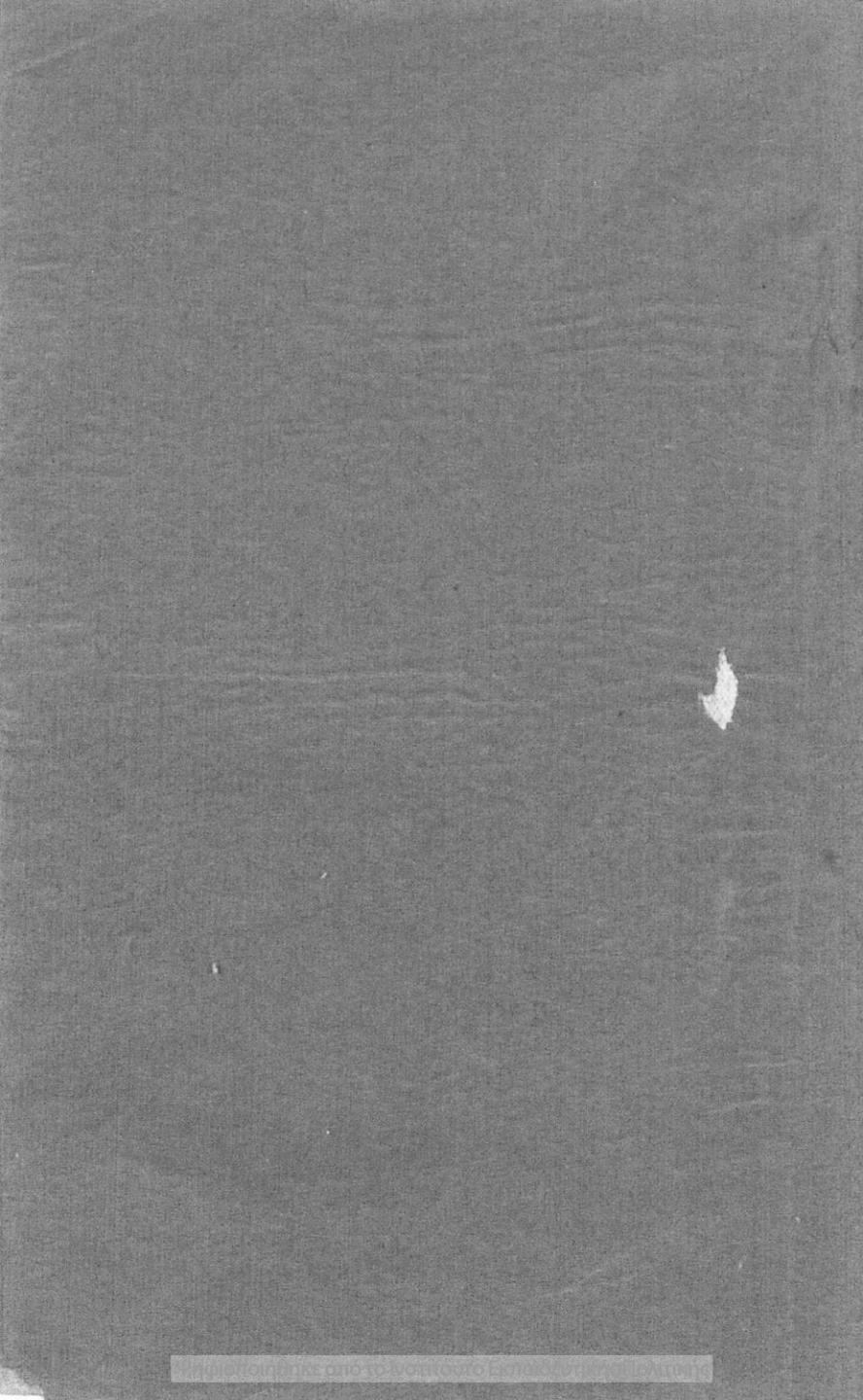


ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ Δ. Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΣ

1910

ΔΡΑΧ. 1.55



ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΥ

29

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

Ἐν τῷ κατὰ τὸν νόμον ΓΣΑ' διαγωνισμῷ διὰ τὴν
τετραετίαν 1909—1913.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ Δ. Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΣ
1909

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ







ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΤΑ ΕΙΣ Γ'.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ

ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΡΑΒΩΝ

692-697

Ἄς φαντασθῆ ὁ ἀναγνώστης τὴν κατάπληξιν τῶν Βυζαντινῶν, ὅτε τεσσαράκοντα ἕξ ἐνιαυτοὺς μετὰ τὴν ἀπόδρασιν τοῦ Μωάμεθ καὶ μόνους τεσσαράκοντα μετὰ τὴν τούτου ἀποβίωσιν, ταχυδρόμοι τινὲς κατεσπευσμένως ἐλθόντες ἐκ Κυζίκου διεθρύλησαν ὅτι στόλος πολύκροτος, τὸ ἡμισέληνον σηματοφορῶν, (*) ἤτοι μάζετο νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸν Κεράτιον κόλπον. Ἐβασίλευε τότε Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνάτος, ἔγγονος Ἡρακλείου, ἀνὴρ εὐσεβὴς τε καὶ δραστήριος, ὅστις διὰ κατασκόπων τὴν ἐκστρατείαν προεγνωκῶς εἶχεν ἤδη ναυπηγήσει τριήρεις εὐμεγέθεις καὶ προδιέθετο τὸν στρατὸν εἰς τὴν ἀντίστασιν. Ἀλλ' οἱ Σαρακηνοὶ δὲν ἐφοβήθησαν τὴν παράταξιν τοῦ

(*) Δηλονότι Τουρκικός.

αυτοκρατορικοῦ στόλου, ὅστις περιέμενε τὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ Προκλιανισίῳ λιμένι προσωρμισμένος. Ἀγκυροβολήσαντες εὐμακρὰν τῆς Μαγναύρας, περὶ τὰ προάστεια τῆς πρωτευούσης, ἐνταῦθα καὶ τὴν ἀπόδοσιν ἐτέλεσαν.

Τὰ προπύργια τῆς ἐπταλόφου μεγαλοπόλεως καὶ οἱ ἀπειράριθμοι θόλοι τῶν ναῶν αὐτῆς ὑπερηφάνως ἐντεῦθεν ἐσχεδιάζοντο εἰς τὴν ὄρασιν τῶν βαρβάρων. Τέλος πάντων, οὗτοι, μετὰ μακρὰν προσδοκίαν, ἰδίους ὄμμασιν ἀπὸ τῆς χρυσοῦς Πύλης ἐπώπτεον τὴν θαυμασίαν βασιλίδαν, τὸ καύχημα τῶν ἀνατολικῶν ποιητῶν, αὐτήν, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας πολλάκις, μυθώδεις διηγήμασιν ἀναμειγμένον, ἔκρουσε κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τὴν εὐφλεκτον ἀραβικὴν φαντασίαν των. Ὑμνος εὐχαριστίας θορυβώδης ἠγγέρθη πρὸς τὸν Ἀλλάχ. Καὶ πῶς τὸ ὄντι δὲν ἦτο ἄξιος εὐχαριστίας ὁ θεὸς ἐκεῖνος, ὅστις πάντα μὲν τὰ γένη κατηνάγκασε νὰ ἐσθίωσι τὸν ἄρτον ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου, νὰ καλλιεργῶσι γῆν πολλάκις ἀφορον, νὰ ἐργάζωνται νυχθημερόν, τοῖς δὲ ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ ἐπεφύλαττε τὴν ἀπόλαυσιν τσοσούτων μόχθων καὶ ἰδρώτων; Ἴδου πρὸ ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν τὸ καταγώγιον τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν θησαυρῶν τῆς γῆς! Ἴδου τὸ τέρμα τῆς δόξης, ὁ στέφανος τῆς πίστεως! Ἐπι μικρὰν αἵματος θυσίαν καὶ ἡ ἐρυθρὰ σημαία τῶν Καλιφῶν θέλει κυματίσει μέχρι συντελείας κόσμου ἐπὶ τῶν τριῶν ἱεραπόλεων τῆς Ἀνατολῆς, Μέκκας, Ἱερουσαλήμ, Κωνσταντινουπόλεως!

Ἐνῶ τοιαυτὰ τινὰ οἱ βάρβαροι ἐν ἑαυτοῖς ἀνεπέμπαζον, ἐπὶ τῶν προπυργίων ἰστάμενοι οἱ Γραικοὶ θεωροῦν ἐν φόβῳ καὶ τρόμφῳ τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὰς ναυτικὰς παρασκευὰς των. Θεάμα δὲ τῷ ὄντι τρομακτικὸν παρίστανον οἱ τετραπλοῖ ἐκεῖνοι στίχοι τῶν πλοίων, αἱ ἀπειράριθμοι τῶν ἄλιτηριῶν σκηναί, τὰ ἡμίγυμνα σμήνη, ἅπερ οὐ μακρὰν πλανώμενα τῶν

τειχῶν, ἐμυκτήριζον διὰ κραυγῶν καὶ νευμάτων τὴν ἀνδρείαν τῶν εἰδωλολατρῶν... Ἄλλὰ τί δὲν ἐθαυματούργησαν πάντοτε, καὶ τί δὲν δύνανται νὰ θαυματοργήσωσι παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ἢ ἔποψις τοῦ κινδύνου, ὁ ζῆλος τῆς πίστεως, ἢ στοργὴ πρὸς τὰς ἰδίας γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα; Ὁ θρησκευτικὸς τῶν Μουσουλμάνων ἐνθουσιασμός, διατρέχων τὸ μεταξὺ πολιορκητῶν καὶ πολιορκουμένων διάστημα, μεταδίδεται εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, ἐμπυρεύει, (*) ζωपुरεῖ τὸ αἶσθημα τοῦ χριστιανοῦ, ἀναφλέγει τοῦ Γραικοῦ τὴν καρδίαν. Αἰφνης δὲ αἰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κοινωνικαὶ ἀνωμαλῖαι ἐξαλείφονται, τὸ τεράτευμα τῆς ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς δουλείας διαλύεται πρὸς ὦραν. «Πλείσται χιλιάδες ἀνδρῶν ὀπλιζονται ἐκ τῶν γεωργικῶν καταλόγων καὶ τῶν βαναυσικῶν τεχνῶν, τῶν τε ἐκ τῆς Συγκλήτου Βουλῆς καὶ τοῦ τῆς πόλεως δήμου.» Ἡ κοινωνία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐαγγελίζεται ἐν τῷ σημεῖῳ τοῦ πολεμουμένου Σταυροῦ, ἀνδροῦται ἀπέναντι τοῦ ἡμισελήνου. Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔνδυμα, τὸ τῆς κοινῆς σωτηρίας, αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔνδυμα τοῦ σήμερον χρόνου, περιέννυσι (***) βασιλεῖς τε καὶ ὑπήκοον, δούλους τε καὶ δεσπότας, πλουσίους τε καὶ πένητας, ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, γενναίους τε καὶ δειλοῦς. «Καθάπερ γὰρ τὰ φυτὰ ἀρδευόμενα αὐξῆσθαι πέφυκεν, οὕτω καὶ ἡ πίστις ἢ ἡμετέρα πολεμουμένη μᾶλλον ἀνθεῖ, καὶ ἐνοχλουμένη πλεονάζει.» Ποιαύτη δὲ φρονήματος ἀπροσδόκητος μεταβολὴ πολλαχοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀναφαίνεται, μάλιστα μετὰ Χριστόν· ὅθεν ὁ μετὰ τινὰς αἰῶνας ἀκμάσας Λουθηῆρος δὲν ἔσφαλεν, εἰς μόνον τὰ θαύματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως τὰς ἐλπίδας του περὶ Τούρκων ἐξοντώσεως ἐναποθέσας. «Δὲν ἐλ-

(*) Ἀναφλέγει.

(**) Περιβάλλει.

πίζω, εἶπεν ἐμφαντικῶς ἐν τινι Συνόδῳ, ἔνθα συνεζήτοῦντο τὰ χρειώδη πρὸς ἄμυναν τῶν Χριστιανῶν, δὲν ἐλπίζω οὔτε εἰς τὰ τεῖχη μας, οὔτε εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ὁμόνοιαν τῶν βασιλέων μας, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ Πάτερ ἡμῶν! » Αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρξαντο ἀπὸ Ἀπριλίου μηνός. (*) Ἐκροτήθη δὲ πολέμου συμβολὴ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πᾶσαν ἡμέραν μέχρι Σεπτεμβρίου καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας, ταῦτοχρόνως δὲ ναυμαχίαι κατὰ θάλατταν συνήπτοντο. Οἱ Γραικοὶ ἀντέκρουον τὰς ἐφόδους τῶν βαρβάρων, ὡς λέοντες ἀγωνιζόμενοι, οὗτοι δὲ πεισματωδῶς ἐπανήρχοντο, νῦν μὲν προχωροῦντες μέχρι Χρυσῆς Πύλης, ἄλλοτε δ' ἀντωθούμενοι ἕως τοῦ παραλίου. Χειμῶνος δ' ἐπελθόντος, ὁ ἐχθρικός στόλος ἀπρακτός ἐν Κυζίκῳ προσωρμίσθη· ἀλλὰ πάλιν ἕαρος ἀρχομένου, ἄρχεται ὁ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάττης πόλεμος· προβαίνει ὁμοῦς ἀτελεσφορήτως, τῶν χριστιανῶν ἡρωϊκῶς ἀντιμαχομένων. Τὸ δὲ ἀκόλουθον ἔτος ἐπανακάμπουσιν οἱ βάρβαροι, καὶ πάλιν ἀνωφελῶς. Ἐπανέρχονται καθ' ἕκαστον ἕαρ καὶ τετάρτην, καὶ πέμπτην, καὶ ἕκτην φοράν, ἀλλὰ πάντοτε διαχειμιάζουσιν ἐν Κυζίκῳ κατησχυμένοι, οὐδὲν ἰσχύοντες κατὰ τῶν Γραικῶν. †

Τέλος πάντων, καὶ παρὰ τοῦ στρατάρχου αὐτῶν Μαυῖα, ἢ κατὰ τὸν Νικηφόρον, Χαλεῦ, διὰ παραινετικῶν λόγων φιλοτιμούμενοι, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Κορανίου περὶ νίκης κατὰ Γραικῶν ἔχοντες βεβαίαν, ἴσως δὲ καὶ τοὺς κινδύνους τῆς ἀποχωρήσεως προνοοῦντες, ὁμοφώνως οἱ Σαρακηνοὶ μὲν τὸν προφήτην ὁμνύουσι, κατωγειδισμένοι εἰς Αἴγυπτον νὰ μὴ ἐπανεέλθωσιν, ἀλλὰ διὰ τινος συσσώμου καὶ βιαιοτέρας ἐφορμίσεως τοὺς προμαχῶνας τῶν Γραικῶν ὑπερπηδῶντες νὰ καταλά-

(*) Πολλάκις συνεπλάκησαν οἱ ἐχθροί.

θωσιν αλφινιδίως τὴν πόλιν καὶ τέλος νὰ δώσωσιν εἰς τὸν πόλεμον.

Αἱ συνεχεῖς πολιορκίαι, οἱ ἑπταετεῖς ἀγῶνες, αἱ ἀκαταλόγηστοι καὶ δυσθεράπευτοι ζημίαι εἰς ζωὴν ἀνθρώπων, κτηνῶν, πολεμοφοδίων καὶ τροφῶν, εἶχον ἐν τοσοῦτῃ ἐξαντλήσει τὴν καρτερίαν τῶν Γραικῶν. Οἰωνοὺς ἀπαισίους προήγγελλεν ἡ συνέχεια τοῦ πολέμου· ἡ δὲ φήμη τῆς ἐπικειμένης φοβερωτέρας ἐφόδου μᾶλλον ἔτι τοὺς πολιορκουμένους κατέπληττε. Κακὰ σημεῖα ἐν τῷ οὐρανῷ φανέντα προειμήνυον παθήματα καὶ καταστροφάς.— Τί τὸ πρακτέον ἐν τοσαύτῃ ἀμηχανίᾳ ψυχῶν, καὶ ἀπορίᾳ μέσων; Ἐὰν γε ὄφειλον οἱ χριστιανοὶ νὰ ἐπιμακρύνωσι τὸν πόλεμον, καίτοι στερούμενοι τῶν χρεωδεσμάτων; Ἄλλ' ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἀπίστων ἦτο ἀκούραστος, ἀκλόνητος· ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ παραλευσιν ἑπταετοῦς μάχης, εἶχεν ἀποβῆ παρ' αὐτοῖς ἄρθρον πίστεως, ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου. Ὁφείλον τάχα νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς οἰκτιρισμοὺς τοῦ ἐχθροῦ; Ἄλλ' ἡ ὁμότης αὐτοῦ, γενομένη πασίγνωστος, εἶχεν ἕνεκα τῆς μακρᾶς ἀντιστάσεως καταντήσει μέχρι παραφροσύνης.

Τοιαύτη τις ἦν τῶν πολιορκουμένων ἡ κατάστασις. Οἱ χρησιμοὶ ἔρρεπον πρὸς τὸ τέλος. Ἦχουν πενθίμως τὰ σήμαντρα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ αὐτονομία τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας προέβαινεν ἀνεπικωλύτως πλέον εἰς τὸν προκείμενον τάφον τῆς. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ χριστιανισμὸς ἐψυχορράγει, οἱ δὲ ἄθλιοι πατέρες ἡμῶν περιέμενον ἡμέραν παρ' ἡμέραν τὸν πέλεγον τοῦ θανάτου νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτῶν, ἰδοὺ ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Συρίας ἀγνωστός τις, τὸ πρὶν ἀρχιτέκτων καὶ μηχανικός, Καλλίνικος τοῦνομα, Ἕλληνα μὲν τὸ γένος, Ἀράβων δὲ ὑπήκοος, ἐφευρίσκει εἶδος τι βρευστοῦ πυρὸς καὶ ἀδιασθέστου, προσφόρου ἐν ναυμαχίαις, καὶ δυναμένου νὰ πυρπο-

λήσει διὰ βραχέος πολυάριθμον στόλον. — Ἐπιστατοῦμεν μιᾷ τῶν στιγμῶν ἐκείνων, καθ' ἃς ἡ τῆς θείας οἰκονομίας ἀντιλήψις τρανῶς ἀποκαλύπτεται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ. — Ὁ Πωγωνάτος προσκαλεῖ ὡς εἶχε τάχους τὸν θεόπεμπτον μηχανικόν, ὅστις σπεύσας εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρασκευάζει τὰ προσήκοντα πρὸς χρήσιν τοῦ ἐφευρήματός του.

Ἦλθεν ἐπὶ τέλους ἡ ὥρα τῆς χερσαίας καὶ θαλασσίας ἐφόδου. Ὁ φερώνυμος Καλλίνικος δι' ἀντλητήρων καὶ σιφώνων ἐπιτηδεῖων ἐξακοντίζει ἐντεῦθεν μὲν κατὰ τῶν βαρβαρικῶν τριήρων, ἐκείθεν δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐφορμώντων, κρουνοὺς ὕδατος ἐμπυροειδοῦς, δι' οὗ καταφλέγει τὸν ἐναντίον. Τριήρεις, σκηναί, συσκευαί, ἄνθρωποι γίνονται πυρὸς κατανάλωμα. Τρισμύριοι Ἀραβες ἀποτίνουσι διὰ θανάτου τὰς ἐξεμισθείσας ὕβρεις κατὰ τῶν Γραικῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ περιβόητος Αἰῶδ (Ἰώδ), σύντροφος τοῦ Μωάμεθ, καὶ κατ' ἰδίαν παρὰ τούτου ἐπιτετραμμένος τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ πολὺς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν θρασύτητα Ἀἰῶδ ἐκεῖνος, οὗ τὸ σῶμα, ἀνευρεθὲν ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β', καθὰ λέγουσιν οἱ Τοῦρκοι, ἔλαθε μεγαλοπρεπῆ ταφὴν εἰς τὰ προάστεια τῆς Ἐπταλόφου, ἐνῶ, πρὸς ἐκδίκησιν, τὸ σῶμα τοῦ Παλαιολόγου ἐστερεῖτο κηδείας. Ἀπάραντες οἱ βάρβαροι κατέφυγον εἰς Κύζικον. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν καταιγὶς ἐπ' αὐτῶν πεσοῦσα, τὰ μὲν τῶν διασωθέντων πλοίων ἐβύθισε, τὰ δὲ συνέτριψεν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν, ἐν τοσοῦτῳ, δὲν ἔμειναν ἄπρακτοι, τοὺς κινδύνους τῆς βασιλείδος θεωροῦντες ἀνεπικουρήτως. Ἡ κραυγὴ τῆς τραυματιζομένης μητρὸς, ἀντιβοήσασα μέχρι περάτων Ἀνατολῆς, ἀνεπτέρωσεν υἱικὸν φίλτρον ἐκεῖ ὅπου πρότερον πρὸς τὴν μητέρα αὐτὴν δὲν ἐπεκράτησαν ἡ ἀδιαφορία καὶ ἀπάθεια. Χριστιανικὰ σώματα στρατιωτῶν ἐκ πάσης τά-

ξεως κοινωνικῆς συγκείμενα, συντάσσονται τῆδε κάκεισε, πρὸς περισπασμὸν τῆς ἀραβικῆς πολιορκίσεως, καὶ ἐπαναστατοῦσιν, ἢ λαφυραγωγούσι τὰς χώρας τῆς Συρίας. Οἱ δὲ Μαρδαῖται, εἰσβάλλοντες εἰς τὸν Λίβανον, κρατοῦσι γῆν ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ Μαύρου ὄρους ἕως Ἱερουσαλήμ, καὶ ὄχυροῦσι τὰς περὶ τὴν Λίβανου. Σπουδαία δὲ ἐνταῦθα ἦ διήγησις τοῦ Θεοφάνους. Ὁ ἱστορικὸς οὗτος ῥητῶς ἐπικυροῖ ὅτι ἀνωτέρω ἡμεῖς παρατηρήσαμεν περὶ ὀργανισμοῦ κοινωνικοῦ, καὶ μεταμορφώσεως αἰφνιδίας τοῦ χριστιανικοῦ φυράματος. Οἱ δούλοι γίνονται ἐλεύθεροι πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πίστεως, ἣν ἔχουσι κοινὴν μετὰ τῶν κυρίων· τῶν δούλων δὲ συμπολεμούντων ἐν τῷ ἱερῷ πολέμῳ, «τὸ βασίλειον τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ Θεοῦ φρουρεῖται.» Πολλοὶ δούλοι, καὶ αἰχμάλωτοι, καὶ αὐτόχθονες, ὁ Θεοφάνης λέγει, κατέφυγον πρὸς τοὺς Μαρδαίτας, ὥστε δι' ὀλίγου χρόνου εἰς πολλὰς χιλιάδας γενέσθαι. Καὶ ταῦτα μαθὼν ὁ Μαυρίας καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ ἐφοβήθησαν σφόδρα, συλλογισάμενοι ὅτι τὸ βασίλειον τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ Θεοῦ φρουρεῖται.— Καὶ ἀληθῶς ἡ φλόξ τῆς ἀνταρσίας ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐξετείνετο. Στρατὸς 12,000 ἐπαναστατῶν ἀπέκλειε τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ συμμορίαὶ μὲν λεηστῶν διέτρεχον τὴν Συρίαν, ἄλλαι δὲ τινες εἰσέβαλλον εἰς Αἴγυπτον. Τούτων οὕτως ἐχόντων οἱ Ἀραβες ἀπολέγονται, ὥστε ὁ ἀρχιστράτηγος αὐτῶν ζητεῖ τὴν εἰρήνην ὑποσχόμενος τοῖς Γραικοῖς φόρον ἐτήσιον 300 λιτρῶν χρυσοῦ, 50 ἀνδρῶν αἰχμαλώτων, καὶ 50 ἵππων εὐγενῶν ἢ εἰρήνην συνομολογεῖται.

Ἦγειρεν ἡ Εὐρώπη ἀνδριάντας εἰς νηματουργοὺς καὶ μεταξοκλώστας. Πότε δὲ καὶ ποῦ θελεῖ στηθῆ ὁ ἀνδριάς τοῦ Καλλινίκου, αὐτοῦ ὅστις ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ κρισίμῳ ἔσωσε καὶ Ἑλλάδα, καὶ Εὐρώπην, καὶ χριστιανικὸν πολιτισμὸν;

Ὅϊμοι τῆς ἀχαριστίας! Ὄνόματα ξένα στεφανοῦμεν, τυχοδιώκτας ἀποθανατίζομεν, οὗτος δ' ὁ σωτὴρ τοῦ γένους ἡμῶν διατρίβει παρ' ἡμῖν ἀμνημόνευτος, λήθη περιπετραμμένος(*).

Σπυρίδων Ζαμπέλιος.

Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚὸΝ ἌΣΜΑ

Ἀπόψε εἶδα στὸν ὕπνον μου, στὸν ὕπνον ποῦ κοιμῶμαι,
 Θολὸ ποτάμι πέρναγα, θολὸ κατεβασμένο,
 Καὶ πέρα δὲν ἐπέρασα καὶ δῶθε δὲν ἐβγήκα·
 Μόν' πῆρα τὸν κατήφορο στὴ μέση τὸ ποτάμι,
 Ἐγγάτε, παλληκάρια μου, ξηγάτε τὸνειρόμου.—
 Κ' ἢ συντροφιά του τῶλεγε, κ' ἢ συντροφιά του λέγει·
 «Ἐγγα τ' Ἀιτώνη, ξήγα μας τὸ ὄνειρο ὅπου δεξ.»
 «Παιδιά μ', χωρὶὰ θὰ κάψωμε, θὰ δέσωμε καὶ σκλάβους.—»
 Τὸν λόγο δὲν ἀπόσωσε, τὸν λόγο δὲν ἀπόειπε·
 Τὸ καρταῦλι φώναξε, τὸ καρταῦλι λέγει·
 Πολλοὶ μαῦροι μᾶς ἔρχονται, μαῦροι σὰν καλιακούδια,
 Μὴν εἶν' ὁ Τσόγκας πῶρχεται, μὴν εἶν' ὁ Λεπενιώτης;
 Δὲν εἶν' ὁ Τσόγκας πῶρχεται, δὲν εἶν' ὁ Λεπενιώτης,
 Μόν' εἶν' ὁ Μουχουρντάραγας μὲ χίλιους πεντακόσιους,
 Καὶ φέρνει ἀσκέρι διαλεχτὸ, ὄλους τσυχανταραίους,
 Στὰ δόντια πέρνουν τὰ σκαθιά, στὰ χέρια τὰ τουφεκία.
 Καὶ στὸ λημέρι φτάσανε, τοὺς ἔκλεισαν τριγύρω.
 Μιὰ μπαταριά τοὺς δῶσανε, μιὰ μπαταριά τοῦ δίδου,
 Ἡ μιὰ τὸν παίρνει στὴν καρδιά κ' ἡ ἄλλη στὸ χέρι παίρνει,
 Κ' ἢ τρίτη ἢ χειρότερη τὸν παίρνει στὸ κεφάλι,
 Ψηλὴ φωνίτσαν ἔβγαλε σὰν πετροχελιδόνι·

(*) Δησμονημένος,

«Τὸ ποῦσαι Τσόγκα μ' ἀδελφὲ, Θανάσ' ἀγαπημένε,
 Γύρισε πίσω, πάρτε με, πάρτε μου τὸ κεφάλι,
 Νὰ μὴ τὸ πάρῃ ἢ Τουρκιὰ καὶ αὐτὸς ὁ Μουχουρντάρης
 Νὰ μὴ μ' τὸ πάῃ στὰ Γιάννενα, στὴν πόρτα τοῦ βεζίρη,
 Γιατ' ἔχ' ὀχτροὺς καὶ χείρονται καὶ φίλους καὶ λυποῦνται,
 Ἔχω καὶ μιὰ σεβαστικὴ, ποῦ στένει μοιριολόγια,
 Στὰ παραθύρια κἀθεται, ταῖς στράταις ἀγναντεύει.
 Ταῖς στράταις καὶ τὰ πέλαγα κι' ἔλα τὰ κορφοβούνια.
 «Ἄντωνὴ μ' γιὰ δὲν φαίνεσαι ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
 Γιατὶ νιὸς βλέπω, βλέπω νιὸς, καὶ κόβειτ' ἢ καρδιά μου·
 Μᾶς πρόδωκε, μᾶς ἔδωκε σ' αὐτοὺς ὁ Παλιογκούρλιας.»

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε΄
 ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος ;... Ποῦ τρέχει ὁ λογισμὸς σου,
 Τὰ φτερωτὰ σου τὰ ὄνειρα ;... Γιατὶ ἴστο μὲτωπό σου
 Νὰ μὴ φυτρώνουν, Γέροντα, τόσαις χρυσαῖς ἀχτίδας
 Ὅσαις μᾶς δίδ' ἢ ὄψη σου παρηγοριαῖς κ' ἐλπίδες ;...
 Γιατὶ ἴστα οὐράνια χεῖλη σου νὰ μὴ γλυκοχαράζῃ,
 Πατέρα, ἓνα χαμόγελο ;... Γιατὶ νὰ μὴ σπαράζῃ
 Μέσα ἴστα στήθη σου ἢ καρδιά, καὶ πῶς ἴστο βλέφαρό σου
 Οὔτ' ἓνα δάκρ' ἐπρόβαλε, οὔτ' ἔλαμψε τὸ φῶς σου ;...
 Ὅλογυρά σου τὰ βουνὰ κ' οἱ λόγγοι στολισμένοι
 Τὸ λυτρωτὴ τους χαιρετοῦν... Ἡ θάλασσα ἀγριωμένη
 Ἄπο μακριὰ σ' ἐγνώρισε καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα
 Φιλεῖ, πατέρα μου γλυκέ, τὸ ἐλεύθερο τὸ χῶμα,
 Ποῦ σὲ κρατεῖ ἴστα σπλάχνα του... Θυμᾶται τὴν ἡμέρα

"Όπου και αυτή 'στὸν κόρφο της, σὰν τρυφερὴ μητέρα,
 Πατέρα μου, σ' ἐδέχτηκε... Θυμᾶται στὸ λαιμό σου
 Τὸ ματωμένο τὸ σχοινί, καὶ 'στ' ἅγιο προσωπό σου,
 Τ' ἄτμια τὰ βραπίσματα... τὸ βόγκο... τὴ λαχτάρα...
 Τοῦ κόσμου τὴν ποδοβολή... Θυμᾶται τὴν ἀντάρα...
 Τὴν πέτρα ποῦ σοῦ ἐκρέμασαν... τὴ γύμνια τοῦ νεκροῦ σου
 Τὸ φοβερὸ τὸ ἀνάβρασμα τοῦ καταποντισμοῦ σου...
 Δὲν ἐλησιμόνησε τὴ γῆ ποῦ σῶγινε πατρίδα,
 Οὔτε τὸ χέρι ποῦ εἰσπλαγνο μ' δλόχρυση χλαμύδα
 Τὴ σάρκα σου ἐσαβάνωσε τὴ θαλασσοδαρμένη,
 "Όταν, πατέρα μου, ἄκαρδοι, γονατισμέν' οἱ ξένοι
 Τὸ αἷμά σου ἐγλυφαν κρυφὰ 'στὰ νύχια τοῦ φονιά σου...
 Τώρα σὲ βλέπει γίγαντα, πατέρα, ἢ θάλασσά σου...
 Τὸ λείψανό σου τὸ φτωχό, τὸ ποδοπατημένο,
 Τ' ἀνάστησε ἢ ἀγάπη μας κ' ἐδῶ μαρμαρωμένο
 Θὰ στέκη δλόρθο, ἀκλόνητο κ' αἰώνια θὰ ζήσει,
 Νά ναι φοβέρα ἀδιάκοπη 'ς Ἀνατολὴ καὶ Δύση...



Πενήντα χρόνοι ἐπέρασαν σὰν νὰ τανε μιὰ ἡμέρα!...
 Γιὰ σὰς ὅπου εἶσθε ἀθάνατοι φεύγουν γλυκαῖς, πατέρα,
 Πετοῦν οἱ ὤραις ἄμετραις 'στοῦ τάφου τὸ λιμάνι...
 Γιὰ μᾶς... καὶ μόνη μιὰ στιγμὴ ἄρκει νὰ μᾶς μαράνη...
 Πενήντα χρόνοι ἐπέρασαν κι' ἀκόμ' ἢ ἀνατριχίλα
 Βαθιά μᾶς βόσκει τὴν καρδιά... Μὲ τὰ χλωρὰ τὰ φύλλα
 Ἐνθοβολεῖ κι' ὁ τάφος σου καὶ στὸ μνημόσυνό σου
 Ὑψώνεται 'στὸν οὐρανὸ τὸ νεκρόλιθάνο σου.
 Μὲ τῶν ἀνθῶν τὴ μυρωδιὰ καὶ μὲ τὸ καρδιοχτύπι
 Τοῦ κόσμου ποῦ ἐζωντάνεψες... Γέροντα, τί σοῦ λείπει;..
 Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος; ... Ποῦ τρέχει ὁ λογισμός σου;..



Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ε΄ ΑΠΟΚΡΕΜΑΤΑΙ

Ποιὸς εἶν' ὁ πόθος σου ὁ κρυφὸς καὶ ποιὸ τὸ μυστικὸ σου ; ...

—ο—

Εἶχαν ξυπνήσει ἀνέλπιστα οἱ νεκρωμένοι δοῦλοι
 Κ' ἀπὸ τὸ γέρο Δούναβη ὡς τ' ἄγριο Κακοσοῦλι
 Ἐβραζε γῆ καὶ θάλασσα... Σεισμός, φωτιά, τρομάρα,
 Σπαθὶ καὶ φοχομάχημα καὶ δάκρυ καὶ κατάρρα...
 Ἐβρόντουν κι' ἄστραφταν παντοῦ τὰ κλέφτικα λημέρια
 Γοργὰ τοῦ χάρου ἐθέριζαν τ' ἀχόρταγα τὰ χέρια,
 Κ' ἦτον ὁ πόλεμος χαρά, τὰ φονικὰ παιγνίδια...
 Μὲ μιᾶς θολώνουν τοῦ Ὀλυμποῦ τὰ χιονισμένα φρύδια
 Καὶ μαῦρα νέφη ἀπλώνονται 'στοῦ Κίσαθου τῆ βράχη...
 Ἀνατριχιάζουν τὰ κλαριά καὶ τὰ νερά κ' οἱ βράχοι
 Μένουν παράλυτα, νεκρά, σὰν νὰ χε διαπεράσει
 Κρυφὸ μαχαίρι αὐτὴν τῆ γῆ κ' ἐσκότωσε τὴν πλάση.

—ο—

Εἶχε προβάλει ἀπὸ μακρὰ πουλὶ κυνηγημένο
 Σὰ σύγνεφο μὲ τὸ βοριά καὶ μαυροφορεμένο
 Σιοτάδιασε τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ πλατιὰ φτερά του,
 Καὶ μὲ φωνὴ ποῦ ἐξέσχιζε σκληρὰ τὰ σωθικά του
 Ἐρρέκαξε κ' ἐβρόντησε... «Χτυπάτε, πολεμάρχοι !...
 «'Απ' ἄκρη σ' ἄκρη ὁ χαλασμός... Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη!»

—ο—

Τοῦ μυστικοῦ διαλαλητῆ πέφτει 'στὴ γῆ, 'στὸ κῦμα
 Τὸ φλογερὸ τὸ μήνυμα· κι' ἀπὸ ἓνα τέτοιο κρῖμα
 Ἐφύτρωσεν ἄσβεστη φωτιά καὶ μὲ τὴ δύναμή σου
 Ἐθέριεψε, ἐζωντάνεψε τ' ἄτιμο τὸ σχοινί σου,
 Κ' ἔγινε φίδι φτερωτὸ 'στὸν κόρφο τοῦ φονιά σου...
 Καλόγερε, πῶς δὲν ξυπνάς νὰ ἰδῆς τὰ θαύματά σου ;

—ο—

Ἀναστυλῶνεται ὁ Μωριάς... Ἡ Ρούμελη μουγκρίζει...
 Ἰδρώνουν αἶμα τὰ βουνά, τὸ δάκρυ πλημμυρίζει....

Παντοῦ παράπονο βαθὺ κι' ἀλαλαγμοὶ καὶ θρήνοι...
 Διαβαίνει μαῦρ' ἢ ἀνοιξη... Τὰ ρόδα μας, οἱ κρῖνοι
 Δημονημένοι τήκονται καὶ τὰ πουλιὰ σκιασμένα
 Ἄφινουν ἔρμη τὴ φωλεὰ καὶ φεύγουνε ἄστὰ ξένα.....
 Ἐτοῦ Γερμανοῦ τὸ μέτωπο κρυφὰ γλυκοχαράζει
 τοῦ γένους τὸ ξημέρωμα... Πᾶσα ματιά του σφάζει....
 Διωγμέν' ἀπὸ τὸν Κάλαιο, μὲ τὴν ψυχὴ ἄστὸ στόμα
 Χιλιάδες γυναικόπαιδα, δὲν βρίσκουν φουχτα χῶμα
 Νὰ μένουν ἀκυνήγητα... κι' ὁ Χάρος δεκατίζει...
 ῥυάζεται ὁ Βάλτος, σὰ θερὶδ τὴ χαίτη του ἀνεμίζει...
 Φλόγα παντοῦ καὶ σίδερο... δὲ θ' ἀπομεινῆ λόθρα...
 Ἐτὴν Κιάφα νεκρανάσταση... ἄστὸ Πέτα καταδόθρα...
 Πέτρα δὲ μένει ἀσάλευτη... κλαρὶ χωρὶς κρεμάλα...
 Ἐρμιὰ καὶ ξεθεμέλιωμα ἄστὴν Τρίπολη, ἄστὸν Ἀλάλα...
 Κι' ὅταν τὸ χέρι ἐχόρταινε κ' ἔπεφτε στομωμένο...
 Νὰ ξανασάνῃ τὸ σπαθὶ ἄστὴ θήκη ἀποσταμένο...
 ἐφώναζε ὁ ἀντίλαλος... «Χτυπάτε, πολεμάρχοι!...
 «Ἄπ' ἄκρη σ' ἄκρη ὁ χαλασμός... Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη!»

—ο—

Φριμάζουν τὰ Καλάβρυτα... Καπνίζει τὸ Ζητοῦνι....
 Κ' ἢ Μάνη ἢ ἀνυπόταχτη τεντώνει τὸ ρουθοῦνι,
 Σὰν τὸ καθάριο τ' ἄλογο, νὰ μυρισθῆ τ' ἀγέρι
 Ποῦ πεζοδρόμος τ' οὐρανοῦ μὲ τὰ φτερά του φέρει
 Τοῦ Διάκου τὴ σπιθοβολὴ καὶ τὴν ἀναλαμπή του...
 Ὁ γιὸς τ' Ἀνδρούτσου ἄστὴ Γραβιά στυλώνει τὸ κορμὶ του.
 Κ' ἐπάνω του σὰν νὰ τανε θεόχτιστο κοτρῶνι,
 Συντρίβεται ἢ Ἀρβανιτιά μὲ τὸν Ὁμὲρ Βρυώνη...
 Φεγγοβολοῦν τὰ πέλαγα ἄστὴν Τένεδο, ἄστὴ Σάμο
 Καὶ κάθε κύμα πῶρχεται νὰ ξαπλωθῆ ἄστὴν ἄμμο

Ξερνώντας αίμα και φωτιά, φωνάζει... «Πολεμάρχοι!...
«Ἐκδίκηση... ἀσπλαχνη... παντοῦ... Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη.»

—ο—

Τὸ Σούλι τὸ ἀνυπόμονο φηλὰ ἴστο Καρπενίσι
Τοῦ Βότσαρή του τὴν ψυχὴ γιὰ νὰ σὲ προσκυνήσῃ
Σοῦ στέλλει αἱματοστάλαχτη... Ἰστὸν τάφο του κλεισμένο
Τὸ Μεσολόγγι σκέλεθρο, γυμνὸ, ξεσαρκωμένο,
Δὲν παραδίδει τ' ἄρματα, δὲ γέρνει τὸ κεφάλι...
Κρατεῖ γιὰ νεκροθάφτη του τὸ Χρῆστο τὸν Καφάλη.
Τὸ βράσο τοῦ Δεσπότη του φορεῖ γιὰ σάβανό του,
Καὶ φλογερὸ μετέωρο πετᾷ ἴστον οὐρανό του
Καὶ θάφτεται ὀλοζώντανο... Ἰστὸ διάβατο τρομάζουν
Τ' ἀστέρια ποῦ τὸ κύτταξαν καὶ ταπεινὰ μεριάζουν...
Κλαρὶ δὲ φαίνεται χλωρὸ καὶ τὸ στερνὸ χορτάρι
Πῶμινε ἀκόμα πράσινο, τ' ἀράπικο ποδάρι
Τὸ μάρανε, τὸ σκότωση... Χορτάσαν οἱ κοράκοι...
Ἰστὴ Ῥάχοδα, ἴστο Δίστομο μὲ τὸν Καραϊσκάκη
Ἰδελφωμένο πολεμᾷ τῆς Διάκουρας τὸ χιόνι...
Θερίζει τ' ἀσπλαχνο σπαθὶ κι' ὁ πάγος σαθανώνει...
Πλαταίνει πάντα ἢ ἐρημιὰ καὶ τὸ σχοινὶ σου σφίγγει
Τοῦ λύκου μας τοῦ ἐφτάψυχου τ' ἀχόρταγο λαρύγγι...
Ὁ κόσμος ἀνταριάζεται... Καὶ τὰ σκυλόδοντά του
Ξερριζωμένα πνίγονται μὲ τὰ βυασίματά του
Ἰστοῦ Ναβαρίνου τὰ νερά... καὶ φεύγει... Ἰνάθεμά τον! ...
Ἰσκόρπισαν τὰ σύγγεφα μὲ τὰ ἀστραπόβροντά των
Καὶ κούφια ἀπέμεινε ἡ βοή τοῦ μαύρου καταρράχτη...

—ο—

Μ' αὐτά... μ' αὐτὰ τὰ κόκκαλα, τὰ τρίμματα, τὴ στάχτη
Ἰχτίσαμε, πατέρα μου, τὴ φτωχικὴ φωλειὰ μας,
Κ' ἐκεῖθ' ἐφύτρωσε ἡ μυρτιά καὶ τὰ δαφνοκλαρά μας

Π' ἀνθοβολοῦν τριγύρω σου... Γιατί τὰ δάχτυλά σου
 Ἄκίνητα δὲν εὐλογοῦν τὰ μαῦρα τὰ παιδιά σου ;
 Σ' τάνδρειωμένα σπλάχνα σου, μακρ' ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα
 Ἐρρίζωσε τόσο βαθιὰ τοῦ Χάρου ἢ φαρμακάδα,
 Π' οὔτε τοῦ Ῥήγα ἢ συντροφιά, καλόγερε, δὲ φθάνει (*)
 Τὰ σφραγισμένα χεῖλη σου ν' ἀνοίξῃ, νὰ γλυκάνῃ ; ...
 Οὔτε τὸ φῶς τὸ ἀκοίμητο ποῦ ἴστο πλευρό σου χύνει
 Αὐτό μας τὸ περήφανο, τὸ φλογερὸ καμίνι ; ... (***)
 Οὔτε τὰ δένδρα, τὰ πουλιά, τὰ πράσινα χορτάρια....
 Οὔτε τὰ Βασιλόπουλα, τοῦ Θρόνου μας βλαστάρια,
 Ποῦ θάρχωνται νὰ χαιρετοῦν τοῦ ποιητῆ τὴ λύρα,
 Καὶ νὰ βρωτοῦν πῶς ἔγινε τὸ ράσο σου πορφύρα ; ...
 Τί θέλεις, γέροντ' ἀπὸ μᾶς ; ... Δὲ νοιώθεις μιὰ ματιά σου
 Πόσαις θὰ ἐφλόγιζε καρδιαῖς κι' ἀπὸ τὰ σωθικά σου
 Πόση θὰ ἐβλάστανε ζωὴ ; ... Πῶς δὲν ξυπνᾷς, πατέρα ; ...
 Δὲ φέγγει μέσ' ἴστο μνήμᾳ σου οὔτε μιὰ τέτοια μέρα ; ...

—ο—

Τὸ μάρμαρο μένει βουβὸ... Καὶ θεὸ νὰ μείνῃ ἀκόμα
 Παιδὲς ξέρει ὡς πότε' ἀμίλητο τὸ νεκρικό του στόμα...
 Κοιμᾶται κι' ὄνειρεύεται... Καὶ τότε θὰ ξυπνήσῃ
 Ὅταν στὰ δάση, ἴστα βουνά, ἴστα πέλαγα βροντήσῃ
 Τὸ φοβερό μας κήρυγμα... «Χτυπάτε πολεμάρχοι ! ...
 Μὴ λησμονεῖτε τὸ σχοινί, παιδιά, τοῦ Πατριάρχῃ !...»

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης.

(*) Γνωστόν, ὅτι ὁ ἀνδριάς τοῦ Ῥήγα ἀνηγέρθη κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ Πανεπιστημίου.

(***) Τὸ Πανεπιστήμιον.

ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΠΛΟΥΣ

Π ἕκτασις τοῦ ἀχανοῦς
 Αἰγαίου ἐκοιμάτο,
 Κ' ἔδλεπες δύο οὐρανοῦς
 Ὅ εἰς ἦν ἄνω κυανοῦς
 Γλαυκὸς δ' ἄλλος κάτω.

Αἰ διαλείπουσαι πνοαὶ
 Τοῦ ἔαρος ἐφύσων
 Ἄμφιβολοὶ καὶ ἀραιαί·
 Μακρὰν δ' ἐφαίνοντ' ὡς σκιά·
 Αἰ κορυφαὶ τῶν νήσων.

Ἡ δύσις, πύλη φλογερά,
 Λαμπρὰς ἀντανακλάσεις
 Ἠκόντιζεν εἰς τὰ νερά,
 Ὡς ἂν ἐνέμοντο πυρὰ
 Τὴν πλάκα τῆς θαλάσσης.

Ἄλλ' ὅπου νότος εἰς γλαυκὰς
 Ταινίας τὴν ἐρρίκνου,
 Τί ἦτον; ὄρνις ἢ ὀλκὰς
 Ἦτις ἐτάνυε λευκὰς
 Τὰς πτέρυγας ὡς κύκνου;

Ἦτον ὀλκὰς, οὐχὶ πτηνόν.
 Ὡς δ' ἔφθασε πλησίον,
 Μέλαν ἐφαίνετο βουνόν,
 Καὶ τὸν ἰστόν του Τυρρηνῶν
 ἐκόσμηι ἐπισειῶν.

Μόλις ἐπήνθουν ἀργυροῖ
 Ἄφροὶ περὶ τὸν τρόπιν,
 Κ' ἐνόεις ὅτι προχωρεῖ,
 Διότι ἔσχιζεν εὐρὺ
 Τὸ ἴχνος του κατόπιν.

Οἱ ναῦται ἠλιοκαεῖς,
 κινοῦντες μῦς εὐτόνους,
 Διήρμιζον μετὰ βοῆς
 Τὸ ἀκροκέραϊον ὁ εἰς,
 Ὅ ἄλλος τὰς προτόνους.

* Ἄλλος ὀρθὸς εἰς τὸν ἰστὸν
 Τὸν πόντον κατεσκόπει·
 Κ' εἰς τὴν φωνὴν τῶν κελειστῶν
 * Ἐπληττεν ἄργυρον βρευστὸν
 Μετὰ ρυθμοῦ ἢ κώπη.

* Ἦν τὸ κατάστρωμα εὐρύ,
 Πλήρης ἀνδρῶν ἢ πρόμνη·
 Βῆμα τὴν ἔκρουε βαρὺ·
 * Ἀντήχουν ἄγριοι χοροὶ
 Καὶ ἐναλίων ὕμνοι.

Εἰς δὲ τὴν πρόραν ἀπαλῶς
 Εἰς δέρματα πανθήρων
 Νέος κατέκειτο καλός,
 Εἰς τὸν βραχίον' ἀμελῶς
 Τὸ σῶμα ὑπεγεύρων.

Χιτῶνα εἶχε κροκωτῖν
 Μετὰ χρυσῶν ἀμμάτων.
 Πλὴν καταρρέων ὁ χιτῶν
 Γυμνὸν κατέλειπεν αὐτὸν
 * Ἐπάνω τῶν γονάτων.

Σπανία ἦν ἢ καλλονὴ
 Αὐτοῦ τοῦ νεανίου·
 Μᾶλλον ἐφαίνετο γυνή,
 * Ἐχουσα ὄψιν εὐγενῆ
 Καὶ πλήρη μεγαλείου.

Χρυσὸν ἐκράτει ἀφ' ἐνδὸς
 Περίγλυφον κρατῆρα,
 Καὶ μὲ θωπεύματα κυνὸς
 Ὠραία τίγρις ταπεινῶς
 Τῷ ἔλειχε τὴν χεῖρα.

Ἐπὶ τῆς ἄλλης δὲ χειρὸς
 Προσέκλινεν ἡρέμα
 Νεῆνις, κρίνος ἀνθηρὸς,
 Καὶ εἰς τὸ βλέμμα τῆς πυρρῶς
 Αὐτὸς προσήλου βλέμμα.

Ποία ἐντέλεια. Εἰκὼν
 Ἐφαίνετο μαρμάρου.
 Θάυμα τῆς τέχνης γλυπτικόν
 Ἄλλ' ὡς αὐτὴ δὲν ἦν λευκὸν
 Τὸ μάρμαρον τῆς Πάρου.

Τῶν ὄρσοερῶν τῆς παρειῶν
 Ὠμοιάζον τὰ κάλλη
 Τὸ ῥόδον τὸ ἐρυθριῶν,
 Ὅταν στοιβάσσεται χιῶν,
 Κ' εἰς τὴν χιόνα θάλλῃ.

Ἐπὶ τοὺς ὤμους τῆς χυτῆ
 Κατέρρεεν ἡ κόμη,
 Ὡς ἡ σελήνη δ' ὄρατῆ
 Εἰς χρυσὰ νέφη ἐν αὐτῇ
 Ὑπέλαμπον οἱ ὤμοι.

Πλούσιαι πόρπαι πρὸς στολήν
 Διάλιθοι συνείχον
 Τῆς κόρης τὴν ἀναβολήν,
 Κ' εἰς τὴν χρυσὴν τὴν κεφαλὴν
 Τὸν πλοῦτον τῶν βοστρύχων.

Τ' ἀπαλὰ χεῖλη της καλὰ
 Ὡς κάλυξ ἀνεμώνης,
 Μικρὸν προεῖχον τρυφηλά,
 Καὶ ὅτ' ἐγέλων, πῶς γελᾷ
 Ὁ οὐρανὸς ἐφρόνεις.

.....

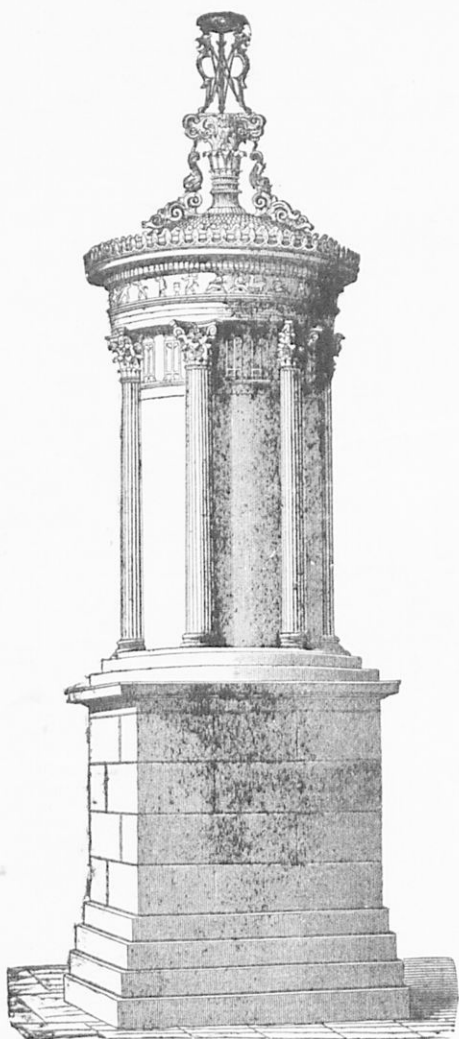
Ἐνθ' δὲ οὔτοι τρυφερῶς
 Τοιαῦτα συνωμίλουν,
 Τῶν ναυτῶν ἔσθη ὁ χορὸς,
 Κ' ἐπὶ τὸ ζευγὸς βλοσυρῶς
 Τὰ βλέμματα προσήλουν.

Καὶ διὰ λόγων ἀναιδῶν
 Ὅ εἰς τὸν ἄλλον πείθων,
 Λείας ᾠρέγετο, ἰδῶν
 Τὸν πλοῦτον τῶν πολυειδῶν
 Καὶ πολυτίμων λίθων.

* Ἄλλους διήγειρε πολλοὺς
 Ἡ ὄψις τῶν θελγίπτρων,
 Τῆς κόρης τῆς περικαλλοῦς,
 Καὶ ἐνεψύχου τοὺς δειλοὺς
 Ἐλπίς πλουσίων λύτρων.

Φωνὴ θιέρρει σιγαλὴ
 Ὡς ψίθυρος τὸ πρῶτον,
 Ἄλλ' ἔθρασύνοντο πολλοί,
 Καὶ ἐξερράγ' ἢ ἀπειλή
 Μετὰ κραυγῶν καὶ κρότων.

Τῶν ἀπαισίων ὀφθαλμῶν
 τὸ μέγα πῦρ ἰδέτε.
 Ἐγείρεται πᾶς ὁ τολμῶν.
 Τὴν κόπην ἐπὶ τῶν σκαλμῶν
 Ἀφῆκαν οἱ ἐρέται.



ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΑΥΣΙΚΡΑΤΟΥΣ

Ἦρπασαν ὄπλα παρευθὺς
 Ἐκ τῶν προσπιπτόντων.
 Δίθους τινὲς χειροπληθεῖς,
 Καὶ ὅ τι εὗρισκε καθεῖς,
 Τίς κώπην καὶ τίς κόντον.

Τὰ βλέμματα πλήρη φλογῶν
 Ἠκόντιζον ὀργίλα
 Κ' ἐρρίφθησαν, ὡς ἂν ἀγῶν
 Δεινῶν ἐπέκειτο σφαγῶν,
 Καὶ ἑπαλλον τα ξύλα.

Ὁ ἀνδραποδιστὴς λαὸς
 Τοὺς ὀπαδοὺς τῶν ξένων
 Πρώτους λαδῶν ἀνηλεῶς,
 Τοὺς ἐρριψεν εἰς τῆς νηὸς
 Τὸ στόμιον τὸ χαῖνον.

Φύλακες ἔστησαν τακτοὶ
 Εἰς τὴν ὀπήν τοῦ σκαφους'
 Κ' ἐκλείσθη ἡ καταπακτις,
 Κ' ἦν εἰς τὰ σπλάγχχνα του φρικτῆ
 Ἡ νύς ὡς εἶν' εἰς τάφους.

Εἶδε τὴν πράξιν τῶν ναυτῶν
 Ὁ ξένος νεανίας'
 Τὸν νοῦν ἐνόησεν αὐτῶν,
 Ἄλλ' ἔμεινεν ἀκίνητῶν
 Μεθ' ὑπεργηφανεΐας.

— «Τὶ θέλετε ;» τοὺς ἐρωτᾷ.
 Καὶ εἰς προπέτης ναύτις
 Τῷ λέγει «θέλομεν αὐτὰ
 Τὸ ψέλλια τὰ τορνευτὰ
 Μετὰ τῆς κόρης ταύτης».

»Σὲ δὲ τὸν νέον τὸν καλὸν
 Ταλάντου θὰ πωλήσω
 Εἰς τὰς φυλὰς τῶν Σικελῶν»,
 Ὅ δ' ἀπεκρίθη ἀπειλῶν
 — «Παράφρονες, ὀπίσω!

«Ληστῶν ἀγέλη εἰσθε σεῖς!»
 Κ' ἐκάγχασαν ἐκεῖνοι,
 Κ' ἐχώρει ἕκαστος θρασύς,
 Κ' ἐπὶ τὴν κόρην τοῦς δασεῖς
 βραχίονας ἐκίνει.

Αἴφνης ἐπίδησεν ἐκτὸς
 Τῆς πύρας μεταξύ των.
 Ἦτο τὴν ἔκφρασιν φρικτός,
 Καὶ σκοτεινότερον νυκτὸς
 Τὸ μέτωπόν του ἦτον.

Κτυπᾷ τὸν πόδα του βοῶν,
 Καὶ δι' ἄρμιων καὶ κάλων
 Τρίζει τὸ πλοῖον φρικτῶν
 Ἀπὸ τῶν ἄκρων κεραιῶν
 Ὡς ἄκρον τῶν ὑφάλων.

Ἴδου ἐξ ἔω καὶ δυσμῶν,—
 ὦ θαῦμα καὶ ὦ φρίκη!
 Ὡς εἰς δεινὸν κατακλυσμὸν
 Τὰ κύματα μετὰ βρασιμῶν
 Ὅρμοῦν οὐρανομήκη.

Νῦξ ἦλθε μέλαινα. Περᾶ
 Ἦ ἀστραπή τὸ σκότος.
 Κ' εἰς τὰ πυργούμενα νερὰ
 Κατὰ λυσσῶντος τοῦ βορρᾶ
 Δυσσῶν παλαίει νότος.

Ὡς ὠρυόμεναι κυνῶν
 Ἦκούοντο ἀγέλαι
 Εἰς τὸν εὐρὺν ὠκεανόν,
 Καὶ πελιθναὶ τὸν οὐρανὸν
 διέτρεχον νεφέλαι.

Τὸ πνεῦμα τῶν τρικυμιῶν
 Τὸ πλοῖον ἀναπνέει,
 Καὶ καθὼς ἔμφυχόν τι ὄν,
 Ὄρθοῦται, πίπτει πνευστιῶν,
 Γογγύζει καὶ παλαίει.

Ὡς λίκνον βρέφους σαλευτὸν
 Ἦ λαΐλαψ τὸ κυλίει.
 Σφάλλουν οἱ πόδες τῶν ναυτῶν,
 Καὶ πᾶσαν δύναμιν αὐτῶν
 Σκοτοδινία λύει.

Πίπτουσιν ὑπτιοί, πρηνεῖς
 Καὶ ἐξησθενημένοι·
 Πνοῆς στεροῦνται καὶ φωνῆς,
 Καὶ ὁ βραχίων ἀδρανῆς
 Ὁ σιδηροῦς τῶν μένει.

Ἄλλ' ἐμαράνθη κ' ἡ καλή,
 Παρθένος ὡς τὸ ἴον.
 Κλιν' ἡ χρυσὴ τῆς κεφαλῆς,
 Καὶ εἰς βοήθειαν καλεῖ
 Ὁ ὀφθαλμὸς τῆς δύων.

Τὰς ἀνθηράς τῆς παρειᾶς
 Ὁ νέος ἐλυπήθη
 Νῆα τὰς ἰδῆ χωρὶς χρονᾶς.
 «Μὴ φλη, εἶπεν, ὠχρεῖας.
 Ἀνάβλεψον καὶ ζῆθι».

Κ' ἦνοιξ' ἐκείνη ἀσθενῶς
 Τοὺς γαλανοὺς ἀστέρας.
 Κ' ἐγέλασεν ὁ οὐρανός,
 κ' ἔλαμψεν πάλιν φωτεινὸς
 Ὁ δίσκος τῆς ἡμέρας.

Μετέωρον φλογῶν μεστὸν
 Φανέν πρὸς τὸν Ἄρκτοῦρον,
 Κατῆλθεν ἐπὶ τὸν ἰστόν.
 Τὸ ἄστρον ἦτο τὸ γνωστὸν
 Αὐτὸ τῶν Δισκοῦρων.

Ἡ λαίλαψ παύει νὰ λυσσᾷ,
 Τὸ πέλαγος ν' ἀφρίζῃ.
 Πάλιν ὁ ζέφυρος φυσᾷ,
 Πάλιν ἡ θάλασσα χρυσᾷ
 Τὰ κύματα κοιμίζει.

Ὁ φλοίσβος μουσικοὺς λαλεῖ
 Περὶ τὴν τρόπιν ἤχους,
 Γελᾷ γαλήνη, καὶ δειλὴ
 Ἡ αὔρα παίζουσα, φιλεῖ
 Τῆς κόρης τοὺς βοστρύχους.

Ἄηρ καὶ θάλασσα ζωὴν
 Καινὴν ἠκτινοβόλει
 Ὑπὸ τοῦ θέρους τὴν πνοήν,
 Τὸ πᾶν ἦν κίνησις, καὶ ἦν
 Χαρὰ ἡ φύσις ὅλη.

Αἴφνης ὠγκώθη ὡς μεστὸς
 Ἐαρινῆς ἰκμάδος,
 Κ' ἐρράγη τρίζων ὁ ἰστός,
 Κ' ἐξέφυ εὐρωστος βλαστός,
 Κομῶν ἀμπέλου κλάδος.

Στεφάνας πλέκουσα πολλές,
 Ἡρτήθ' εἰς τὰς κεραίας,
 Κ' εἰς πυκνὸν θόλον ἢ φυλλὰς
 Ἐκάμπετο καὶ σταφυλὰς
 Ἐδλάστιγε γενναίας.

Βριθύς, τοὺς κλάδους περικλῶν
 Καρπὸς τὸ βλέμμα τέρπει·
 Εἰς κλῶνα πλέκεται ὁ κλών·
 Καὶ τὸν ἴστων περικυκλῶν,
 Χλωρὸς κισσὸς ἀνέρπει.

Καὶ ἄνθη διὰ τῶν κισσῶν
 Παικίλα διεγέλων
 Ἡ κηπευτὰ ἢ τῶν δασῶν
 Ἄρώματ' ἀπὸ τῶν χρυσῶν
 Ἐκπέμποντα κυπέλλων.

Ἐξαίφνης ῥέει ἐκραγεῖς
 Ἐκ τῶν ἀκροκεραίων
 Εὐώδης ῥύαξ διαυγής,
 Δὲν ἦτον ὕδωρ ἐκ πηγγής,
 Ἄλλ' ἀνθοσμίας ῥέων.

Τοὺς ἀνδραποδιστὰς σιγῇ
 Νεκρῶν καταλαμβάνει,
 Ὡ ποία πάλιν ἀλλαγὴ!
 Πόθεν ἐδλάστιγεν ἢ γῆ,
 Ἦτις ἐμπρὸς ἐφάνη;

Ὁ βαθὺς ὄρμος μειδιᾷ
 Καὶ νεύει φιληδόνως
 Πᾶσα γωνία καὶ σκιά
 Καὶ εἰς πᾶν δένδρον φωλεᾷ
 Εὐλόλου ἀηδόνος.

Τῆς παραλίας μαλακῆ
 Προκύπτει ἡ ἀγκάλη,
 Ἐκεῖ γαλήνη κατοικεῖ,
 Ἐκεῖ ὁ ζέφυρος γλυκὺ
 Διὰ τῶν φύλλων ψάλλει.

Ὁ ῥύαξ, ἕφρις ἀργυροῦς
 Τοὺς πολυκάμπτους γύρους
 Ἐλίσσ' εἰς τάπητας χλωρούς,
 Καὶ ἄδων ἀπαντὰ ὁ ῥοῦς
 Πρὸς ἄδοντας ζεφύρους.

Βέλους δεῦτερον χωρεῖ
 Τὸ πλοῖον πρὸς τὸν κόλπον·
 Καὶ τὸ προπέμπουσι χοροὶ
 Νηχόμενοι καὶ ζωηροί,
 Μετ' ἰαχῶν εὐμόλπων.

Ἐγγύς, μακράν, εἰς τ' ἀνοικτά,
 Ἐκ σκοτεινοῦ πυθμένος,
 Ὅντ' ἀνεδύοντο φρικτά,
 Ὅσα πλωτά, ὅσα νηκτά,
 Καὶ πᾶν ἐνύδρων γένος.

Τὸ κῦμ' ἀφρίζον ἢ οὐρὰ
 Τῆς ἵπποκάμπης πλήττει
 Φυσῶσ' εἰς ὕψος τὰ νερά,
 Καὶ βαρεῖς ὄγκοι, σοβαρὰ
 Προβαίνουσι τὰ κήτη.

Βάλλουσιν Ἐρωτες ὁ εἰς
 Τὸν ἄλλον μὲ κογχύλας·
 Καὶ παίζουσα μετὰ βροῆς,
 Ἡ Ναΐας κ' ἢ Νηρηΐς
 Διώκουσιν ἀλλήλας.

Σειρήνα φέρων ὁ δελφῖν
 Ὅρμᾶ ἐκ τῶν ὑδάτων,
 Καὶ προκαλεῖ τὴν ἀδελφὴν
 Εἰς τοῦ ἀφροῦ τὴν κορυφὴν
 Ὅχούμενος ὁ Τρίτων.

Σεμνὸς ὁ θίασος σοβεῖ,
 Ὡς φέρεται ὁ κέλῃς,
 Εἰς συνοδίαν εὐσεβῆ·
 Καὶ ὕμνος ἀντηχεῖ «Εὐοῖ
 Εὐάν, υἱὲ Σεμέλῃς».

Ἡ τρόπις ἤγγισε τὴν γῆν,
 Καὶ οἱ θαλασσομάχοι,
 Τρόμου ἐκπέμψαντες κραυγὴν,
 Ἐπὶ δῆσαν καὶ εἰς φυγὴν
 Ἐρρίφθησαν ἐν τάχει.

Φεύγουσ' εἰς βράχους, εἰς κλειστας
 Δασώδεις νάπας, ὅτε....
 ὦ! τὰς ἀλύσεις ὡς κλωστὰς
 συντρίθουσι καὶ τοὺς ληστὰς
 Διώκουσ' οἱ δεσμῶται!

Φθάνουσι, ρίπτουσι πρηνεῖς
 Εἰς γῆν τοὺς ἀτιθάσους,
 Ἐργάται φοβεράς ποινῆς·
 Καὶ σχίζουσιν εὐθυτενεῖς
 Σκυτάλας ἐκ τοῦ δάσους.

Πᾶσα πληγὴ αἵματηρὰ
 Ὡς ξίφος καταβαίνει,
 Ἐχουσι νεῦρα σιδηρᾶ·
 Δὲν εἶναι ἄνθρωποι· οὐρὰ
 Τὸ νῶτόν των περαίνει.

Καὶ ἐκαθέσθ' ὑπὸ φηγγὸν
 Παχὺν ὁ νεανίας,
 Ἄπαθής μάρτυς τῶν πληγῶν
 Καὶ ἀποστρέφων τῶν κραυγῶν
 Τὸ οὖς τῆς εὐσπλαχνίας.

Τὸ δράμα τὸ πρὸ τῶν ποδῶν
 Μετ' ὀφθαλμοῦ ὀργίλου
 Στιγμὴν καὶ μόνην προσιδῶν.
 Εἰς τὴν γλυκεῖαν συνοδὸν
 Τὰ βλέμματα προσήλου.

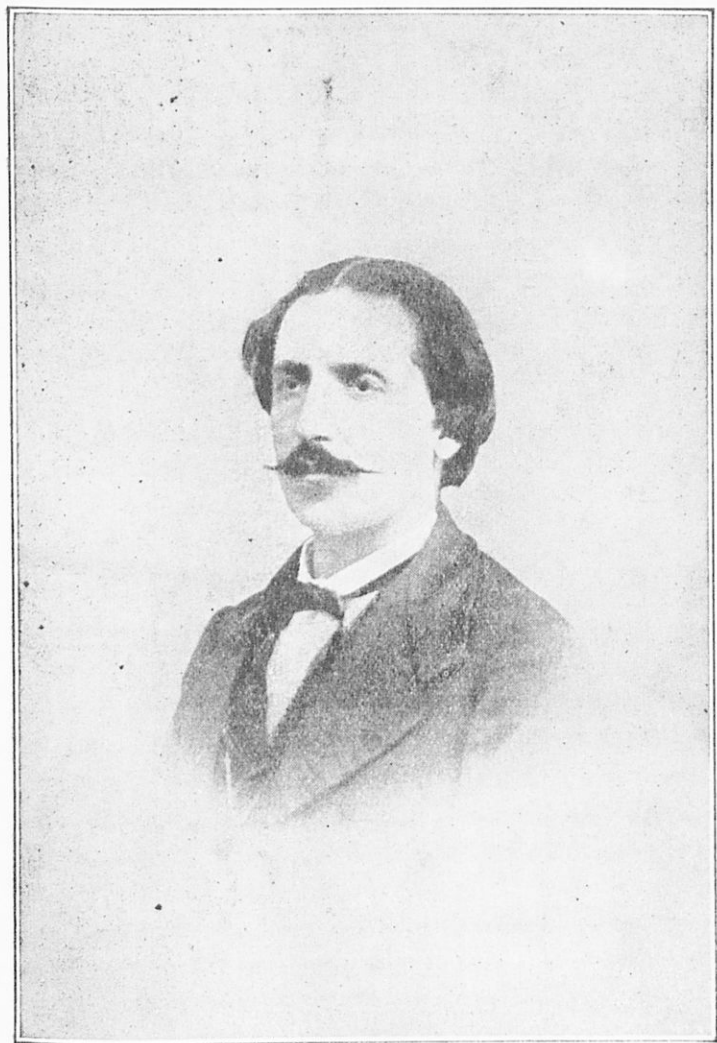
Ἄλλ' ὡς τὴν εἶδε νὰ θρηνηῖ
 Κατακειμέν' εἰς ἄνθη,
 Καὶ ἡ εὐαίσθητος γυνή
 Πρὸς ξένους πόνους νὰ πονῇ,
 Τὸ βλέμμα του ὑγράνθη.

Καὶ ἔνευσε, καὶ εὐμενής
 Παρέδειξεν ἡ χεὶρ του
 Ὅπου ἡ βράβδος τῆς ποινῆς,
 Ῥαγδαία πίπτουσ' ἀπηνής,
 Τὰ νῶτα τῶν ἐκύρτου.

Ἐξαίφνης τί μεταβολὴν
 Ἡ κόρη πάλιν βλέπει
 Εἰς τῶν κακούργων τὴν φυλὴν!
 Ἐχουσ' ἰχθύος κεφαλὴν,
 Καὶ εἰς τὸ σῶμα λέπη.

Ἐχουν οὐρὰν ἀντὶ ποδῶν,
 Καὶ εἰς δελφίνων σχῆμα
 Μεταποιοῦνται βαθμηδόν,
 Καὶ σώζετ' ἕκαστος, πηδῶν
 Εἰς τὸ παφλάζον κῦμα.

A. P. Ῥαγκαβῆς.



ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

Μ Ε Ρ Ο Π Η

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος ἔχει ὡς ἑξῆς : Τὸν βασιλέα τῆς Μεσσηνίας Κρεσφόντην καὶ τὰ τέκνα του διὰ συνωμοσίας ἐφόνευσαν, καὶ ὁ Πολυφόντης ἐκ τῶν συνωμοστῶν ἐνυμφεύθη τὴν περικαλλῆ βασιλῖδα Μερόπην. Ἐν μόνον ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Κρεσφόντου διεσώθη ὑπὸ τοῦ πιστοῦ γέροντος ὑπηρέτου Λυκόρτα καὶ μακρὰν εἰς Αἰτωλίαν ἦχθη, ὁ Αἴπυτος. Καὶ ὁ μὲν Πολυφόντης ἀποκαλύπτων πρὸς τὴν Μερόπην τὴν ὑπαρξιν τοῦ υἱοῦ τῆς τούτου, ὑπισχνεῖται ὅτι θὰ καταστήσῃ αὐτὸν διάδοχον τῆς βασιλείας. Ἄλλ' ὁ Αἴπυτος ἐν τῇ ξένη μαθὼν τὸ μυστικὸν τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ, λάθρα κατέρχεται εἰς Μεσσηνίαν, καὶ ἀγνώριστος εἰσδύσας εἰς τὰ βασιλικά ἀνάκτορα, ἐναγκαλίζεται τὸν βωμὸν τοῦ Ξενίου Διὸς καὶ ἀποκαλύπτεται ὡς φονεὺς δῆθεν τοῦ Αἰπύτου, ὃν χαριζόμενος αὐτῷ ἐφόνευσεν. Ὁ Πολυφόντης ἐξοργίζεται βλέπων τὰ σχέδια αὐτοῦ οὕτω καταστρεφόμενα καὶ διαψευδομένας τὰς πρὸς τὴν Μερόπην ὑποσχέσεις του. Μαθοῦσα ἡ Μερόπη παρὰ τῆς τροφῆς Εὐρυμέδης, ὅτι ἐν τοῖς ἀνακτόροις ξενίζεται αὐτὸς ὁ τοῦ Αἰπύτου φονεὺς ὑπὸ τοῦ δολίου ἀνακτος, σπεύδει ὑψοῦσα ἐκδικητικὸν κατὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ ξίφος, ἀλλ' ἀναχαιτίζεται μόλις ὑπὸ τοῦ Λυκόρτα καὶ ρίπτεται εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ Αἰπύτου. Ὁ Πολυφόντης μετανοῶν διότι ἔδωκεν ἄσυλον εἰς τὸν φονέα τοῦ υἱοῦ τῆς Μερόπης, ὁμνυεὶ ὄρκον φρικτὸν νὰ τὸν θανατώσῃ παρευθὺς· τότε δὲ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπελπισίᾳ, ἡ Μερόπη, ἀλλοφρονοῦσα σχεδόν, πλήττει διὰ τοῦ ξίφους καὶ φονεῦει τὸν Πολυφόντην. Ὁ Αἴπυτος ἐλευθεροῦται, γενομένου δὲ γνωστοῦ τοῦ φόνου τοῦ βασιλέως, ἐμφύλιος πόλεμος ἐκρήγγυται ἀνὰ τὴν Μεσσηνίαν.

Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ παρατιθεμένη πέμπτη πράξις.

Σκηνὴ πρώτη

(Αἴθουσα ἀνακτόρων ἢ ἀνευ βωμοῦ).

ΕΓΓΥΜΕΛΗ

Κανείς δὲν εἶναι που, κανείς δὲν ἔρχεται.
 Ὁ τρόμος τώρα μόνον τῶν Ἡρακλειδῶν
 τὰ ἔρημα κατόκησεν ἀνάκτορα,
 κ' εἰς τοὺς εὐρεῖς θαλάμους σύρει θῦμά του
 ἀγωνιῶν κ' ἡμιθανὲς τὴν δυστυχῆ
 Μερόπην. Ἄνοιχθῆτε σεῖς καὶ βεῦσατε
 πηγαὶ δακρύων, ἂν ἄρκοῦν τὰ δάκρυα
 εἰς τῆς πατρίδος καὶ τῆς βασιλίσης μου
 τὴν δυστυχίαν. ὦ! εἰς ποῖαν συμφορῶν
 τὴν Μεσσηνίαν ἄδυsson ἐκρήμνισεν
 ἡ χεὶρ τῆς βασιλίσης, ἦν παράφορος
 κατὰ τοῦ Πολυφόντου μητρικῆ στοργῆ
 ἐξώπλισε φρικώδης. Ἐξω σήμερον
 τὴν νύκτα ὅλην πόλεμος ἐμφύλιος
 λυμαίνεται τὴν πόλιν. Οἱ Μεσσήνιοι
 τὸν φόνον τοῦ τυράννου ἄμ' ἀκούσαντες,
 πολῖται συνωμόται καὶ περίοικοι,
 τὴν ἀγορὰν κατέλαβον κραυγάζοντες,
 τὴν Μεσσηνίαν κράτος ἐν ἐκλήρυξαν
 ἀπὸ τῆς Νέδας μέχρι τοῦ Ἀκρίτα, καὶ
 παμβασιλέα ταύτης ἀνηγόρευσαν
 τὸν Αἴπυτον. Ἐν τούτοις ἦλθε πρὸς αὐτοὺς
 ὁ νέος βασιλεύς, καὶ διὰ κήρυκος
 τῶν Δωρικῶν γερόντων τὴν ὑποταγὴν
 ἐξήτησεν. Ἀλλὰ ν' ἀναγνωρίσωσι
 τὸν νέον βασιλέα ὅλ' οἱ Δωαεῖς

ἤρνηθησαν, ἐν ὄσφ ἢ Μερόπη ζῆ.
 Ὁμολογοῦσιν, ὅτι εἶν' ὁ Αἴπυτος
 ὁ μόνος Ἑρακλείδης· διὰ τοῦτο καὶ
 μετὰ τοῦ Πολυφόντου ἤδη πρὸ μηνὸς
 ὡς κληρονόμον καὶ διάδοχον αὐτὸν
 διώρισαν τοῦ θρόνου. Τοῦτον ἤθελεν
 ἀνακηρύξῃ βασιλέα καὶ αὐτὸς
 τῆς Μεσσηνίας· ἀλλὰ ὄρκον ὤμοσαν,
 τοῦ Πολυφόντου ὡς τὸν φόνον ἤκουσαν,
 κοινὸν οἱ Δωριεῖς νὰ ἐκδικήσωσι
 τὸν ἀδικόν του φόνον, τὸν φονέα του,
 ὅστις ἤθελεν εἶναι, θανατώνοντες.
 Ὁ Αἴπυτος ἀκούσας τὴν ἀπόκρισιν
 τῶν Δωριέων ταύτην ἠγγανάκτησε,
 καὶ μανιώδης κατ' αὐτῶν ἐπέδραμεν.
 Ὁ Ἄρης ἀμφοτέρων τότε τῶν λαῶν
 τὸ μῖσος ἔτι μᾶλλον ἐξηρέθισεν,
 εἰς ἀλληλοκτονίας ἢ Στενύκλαρος
 σκηνὴν φρικώδη μετεβλήθη ἔκτοτε,
 καὶ ἡ γῆ τῆς Μεσσηνίας, μήτηρ τῶν κοινῆ,
 μὲ τὸ ἀδελφικὸν τῶν αἶμα βρέχεται!
 Ἡ δυστυχὴς Μερόπη ἀγνοοῦσ' αὐτὰ
 ἀκόμη μόλις τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνακτος
 καὶ τῶν γερόντων Δωριέων ἔμαθεν
 υἱοθεσίαν τοῦ Αἰπύτου, καὶ πικρὰς
 μεταμελείας ἔρμαιον, τὴν φοβερὰν
 μαιοφονίαν ἐνθυμεῖται φρίττουσα.
 Ὡ πότε, ὦ θεοί, πότε θὰ εὕρωμεν
 ἀπαλλαγὴν καὶ τέλος τούτων τῶν δεινῶν ;

Σκηνὴ Δευτέρα

ΕΥΡΥΜΕΔΗ ΚΑΙ ΛΥΚΟΡΤΑΣ

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Ποῦ εἶναι, Εὐρυμέδῃ, ποῦ ὁ Αἴπυτος;

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Πλησίον τῆς Μερόπης, ἦτις ἀγρυπνος
καὶ ἔντρομος τὴν νύκτ' αὐτὴν διήνυσε.

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Καιρὸς διὰ θωπείας ὄντως μητρικᾶς,
ἐν ᾧ ἡ Μεσσηνία καταστρέφεται.

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Λυκόρτα, ποῦ τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς
ποῦ ἔφθασεν, εἰπέ μοι. Οἱ Μεσσήνιοι
ἀνθίστανται ἀκόμῃ; ἀπεκρούσθησαν
οἱ Δωριεῖς;

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Τὴν τύχην κλαῦσον, γηραιά,
τῆς δυστυχοῦς πατρίδος! Οἱ Μεσσήνιοι
ἐν ὄσῳ εἰς τὸ μέσον των ὁ Αἴπυτος
ὑπῆρχεν ὀδηγῶν αὐτούς, ἐμάχοντο
ἀνδρείως, ἀλλ' ἀφοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα
ὑπέστρεψεν ἐνταῦθα ὑπὸ σοῦ κλιθεῖς,
διότι τὸν ἐζήτει ἡ βασίλισσα,
να ὑποστῶσι μέχρι τέλους τὴν ὀρμὴν
τῶν Δωριέων πάντες δὲν κατώρθωσαν,
καὶ εἰς φυγὴν τραπέντες ἐγκατέλιπον
τὴν ἀγορὰν οἱ πλεῖστοι καὶ τὰς ἀγυῖας

τῆς πόλεως· ὀλίγοι δὲ ἀνθίστανται
Μεσσήνιοι ἀκόμη, οἱ ἐκ τῶν χωρῶν
τῶν πέριξ συνωμόται. Ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ
φοβοῦμαι μέχρι τέλους μὴ διαλυθοῦν,
εἰάν δὲν σπεύσῃ πρὸς αὐτοὺς ὁ Αἴπυτος.
Ἄλλὰ ποῦ εἶναι ; λέγε.

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Εἰς τὸν θάλαμον
τῆς βασιλίσσης.— Ἄλλ' ἐνταῦθα μείνον σύ,
Λυκόρτα, μὴ ὑπάγῃς, μὴ φανῆς ἐκεῖ.
Τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς τῆς πόλεως
ἀκόμη δὲν γνωρίζει ἡ βασίλισσα,
οὐδ' ὅτ' εἰς μάχην ἔνοπλος ὁ Αἴπυτος,
λαθῶν αὐτὴν ἐξῆλθε κατὰ τῶν ἐχθρῶν,
οὐδ' ὅτ' οἱ Δωριεῖς ν' ἀναγνωρίσωσι
τὸν Αἴπυτον ἀρνοῦνται βασιλέα των,
ἂν ἡ Μερόπη πρότερον δὲν φονευθῇ.

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Πλὴν τότε ἄς τὰ μάθη, γύναι, τὸ λοιπόν.
Ὁ Αἴπυτος δὲν ἦλθεν εἰς Στενύκλαρον
διὰ νὰ κλώσῃ ἔρια, μὰ τοὺς θεοὺς,
καὶ νὰ ὑφάνῃ. Ἦλθε σπουδαιότερα
νὰ ἐκπληρώσῃ ἔργα καὶ καθήκοντα.
Εἶπε ποῦ εἶνε ; εἰς δεινὴν τὰ πράγματα
ἀκμὴν προῆλθον. Τοῦ Κρεσφόντου σήμερον
ὁ θρόνος τρέμει, εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ
ἡ Μεσσηνία ἴσταται, καὶ τὴν στιγμὴν
καθ' ἣν μ' ἀκούεις ταύτην κινδυνεύει, φεῦ !
ἔχ' ἡ Μερόπη κινδυνεύει ἡ πατρίς.
Ὁ Αἴπυτος ποῦ εἶναι ;

ΕΥΡΥΜΕΛΗ

Μεῖνον· ἔρχεται

ἴδου ἐκεῖνη μόνη. Πρὸς τὸν Αἴπυτον
ὕπάγεις μόνος ἔπειτα. Ἐλθὲ ἐδῶ.

(Ὑποχωροῦσιν εἰς τὰ μύχια τῆς σκηνῆς. Ἄφ' οὗ ἡ Μερόπη,
ἔρχεται εἰς τὴν σκηνήν, ὁ Δυκόρτας ἀπέρχεται ἐκτὸς τῶν
παρασκηνίων, ὅθεν ἦλθεν αὐτή.)

Σκηνὴ Τρίτη

ΕΥΡΥΜΕΛΗ καὶ ΜΕΡΟΠΗ

Ἐκ τοῦ ἐγγυὲς λειμῶνος σπεύσον, γηραιά,
καὶ ἄνθη βάντισμένα μετὴν πρωϊνῆν
ἀκόμη δρόσον δρέψασα προσκόμισον.

ΕΥΡΥΜΕΛΗ

Νὰ σ' ἐρωτήσω, ἄνασσα, ἐπίτρεψον
τί θέλεις τ' ἄνθη σήμερον ;

ΜΕΡΟΠΗ

Ἀκήδευτος
καὶ ἄταφος ἀκόμη κεῖται κατὰ γῆς
ὁ Πολυφόντης, γύναι. Νὰ κηδεύσωμεν
καιρὸς τὸν βασιλέα.

ΕΥΡΥΜΕΛΗ

Κρύπτει, ἄνασσα,
τὴν κόνιν ἤδη πρὸ πολλοῦ τοῦ ἄνακτος
ὁ τάφος.

ΜΕΡΟΠΗ

Πῶς ;

ΕΥΡΥΜΕΛΗ

Ἦμεῖς τὸν ἐκηδεύσαμεν.

ΜΕΓΟΙΗ

Σεῖς ; ὦ ! ἴδου εἰς βασιλεὺς θαπτόμενος
χωρὶς νὰ τὸ ἀκούσῃ ὁ λαὸς αὐτοῦ,
καὶ εἰς ἀνὴρ εὐδαίμων κηδεύμενος,
χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ ἢ γυνὴ αὐτοῦ !
Καὶ ὅμως εἶχεν ἤδη λόγους ἢ γυνὴ
τοῦ Πολυφόντου νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ὁ
ἀνὴρ κηδεύεται. Καὶ τίς αὐτοῦ
τὸ σῶμα ἐκ τῶν λύθρων καὶ τοῦ αἵματος
ἀπέπλυνε καθάρας ; Σεῖς. Ἐντάφια
λευκὰ καὶ καινουργῆ τίς τὸν ἐνέδυσε ;
Σεῖς. Μ' ἀνθη καὶ στεφάνους τίς τὸν ἔρρανε ;
Σεῖς. Ἀλλὰ τίς ἐθρήνει, τίς ὠδύρετο
παρὰ τὴν νεκρικὴν του κλίνην ; ὦ ! κανεῖς.
Τίς εἶχεν ὄχι τὴν ἐσθῆτα καὶ μορφήν,
ἀλλ' ἐνδον τὴν καρδίαν του πενθοῦσαν, τίς ;
Κανεῖς. Μ' ἐν δάκρυ μόνον τίς ἐρράντισε
νεκρὸν τὸν βασιλέα τῆς Μεσσήνης ; ὦ !
κανεῖς, κανεῖς ! Δὲν εἶχεν ὁ ταλαίπωρος
θνητὸς αὐτὸς κανένα, ὅστις δι' αὐτὸν
ἐν δάκρυ θαλερὸν νὰ χύσῃ, ἐν.
Μίαν γυναῖκα εἶχεν, ἣν ἠγάπησε
καὶ ὑπὲρ ἧς τὰ πάντα ἐθυσίασεν,
ἀλλ' ἢ γυνὴ του αὕτη— ὦ ! τὰ στέρνα σου
πιέζει τόσο ἐπωδύνως, μήτηρ γῆ,
ὁ Ἄτλας ὁ βαρὺς καὶ ὑπερύψηλος,
ὅσον πιέζει τὴν ψυχὴν μου τὸ βαρὺ
τῆς θλίψεώς μου καὶ τοῦ πένθους αἰσθημα ;
Ἄλλ' ὄχι, Εὐρυμέδην, μ' ἀπατάτε σεῖς.
Ὁ βασιλεὺς ἀκόμη κεῖται ἄταφος

ἔδῳ ἀπ' ἔξω, ὅπου τὸν ἐφόνευσα,
καὶ ἡ σκιά του δι' αὐτὸ ἀπόρθημευτος
πλανᾷτ' ἔδῳ ἀκόμη εἰς τ' ἀνάκτορα,
παντοῦ διώκουσά με, ὅπου εὔρεθῶ.

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Ἄγαπητῆ Μερόπη, δὲν σὲ ἀπατῶ,
καὶ πιστευσόν με.

ΜΕΡΟΠΗ

Τρέμω ! Μόνοι εἴμεθα

ἔδῳ ;

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Ναί, μόνοι.

ΜΕΡΟΠΗ

Κάλεσον τὸν Αἴπυτον.

(Ἡ Εὐρυμέδη πηγαίνει πρὸς τὴν θύραν.)

Ἄ ! φύγε ἀπ' ἐκεῖ. Θεοὶ αἰῶνιοι !

Ὁ βασιλεὺς !

(Ἡ Εὐρυμέδη τρέχει πρὸς τὴν Μερόπην ἣν ὑποστη-
ρίζει.)

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Ποῦ ; τίς ;

ΜΕΡΟΠΗ

Ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς,

ὁ Πολυφόντης ! Ἴδε πῶς προσήλωσε
τὸ ἄγριόν του βλέμμα κατεπάνω μου !

ᾠ ! θ' ἀποθάνω, Εὐρυμέδη.

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Τίποτε,

βασίλισσα, δὲν εἶναι.

ΜΕΡΟΠΗ

Δὲν τὸν βλέπεις ; ὦ !

ἐκεῖ, ἐκεῖ.

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Δὲν βλέπω. Πλάσμ' ἀπατηλὸν
τῆς πυρεσσοῦσής εἶνε φαντασίας σου,
Μερόπη.

ΜΕΡΟΠΗ

Τὸν υἱὸν μου κάλεσον.

(Ἀκούεται σάλπιγξ.)

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Ἴδου

αὐτὸς ἐγγίξει.

ΜΕΡΟΠΗ

Ἐναπνέω· ἔφυγε.

Σκηνὴ Τετάρτη

ΕΥΡΥΜΕΔΗ, ΜΕΡΟΠΗ, ΑΠΗΓΤΟΣ, καὶ ΔΥΚΟΡΤΑΣ

ΑΠΗΓΤΟΣ

Φιλτάτη μῆτερ !

ΜΕΡΟΠΗ

Αἰδυτέ μου, κάθισον
ἐδῶ ἐγγύς μου. Τόσην ὥραν ἔλειπες,
ἐν ᾧ ἡ δυστυχίης σου μήτηρ, τέκνον μου,
τοῦ Πολυφόντου ἠγωνία βλέπουσα
τὸ φάσμα τὸ φρικῶδες.

ΑΠΗΓΤΟΣ

Ἐναθάρρησον,

ὦ μῆτερ, βλέπουσά με, καὶ ἀπόβαλε

ἀπὸ τῆς κεφαλῆς σου τὴν ἀνάμνησιν
τοῦ Πολυφόντου, ἧτις μόνην τὴν σκιὰν
γεννᾷ ἐμπρὸς σου ταύτην.

(—᾿Ακούεται μακρόθεν σάλπισμα.)

ΜΕΡΟΠΗ

Ἡ καρδία μου
ἀναθαρρεῖ ἐγγύς σου, φίλτατε υἱέ.
Ἐσὼ ἐγγύς μου κάθισον.

ΑἨΓΓΤΟΣ

Δὲν δύναμαι,
φιλτάτη μητέρα.

ΜΕΡΟΠΗ

Διατί;

ΑἨΓΓΤΟΣ

Δὲν δύναμαι.

᾿Ανάγκη νὰ ἐξέλθω.

ΜΕΡΟΠΗ

᾿Αλλὰ τί, θεοί,
ἐδῶ τί βλέπω; Πανοπλίαν, Αἴπυτε,
φορεῖς; καὶ σύ, Λυκόρτα. Ποῦ ὑπάγετε;
Σαλπίγγων ἤχον πρὸ δλίγου ἤκουσα.
Εἰπέτε τί συνέβη; ποῦ ὑπάγετε;
Υἱέ μου, λέγε.

ΑἨΓΓΤΟΣ

Μὴ ἐρώτα, μητέρα μου.

ΜΕΡΟΠΗ

Εἰπέ μοι σύ, Λυκόρτα, Γέρον, σιωπᾶς;
Κ' οἱ δύο σιωπάτε;

ΑἨΓΓΤΟΣ (ὡς ἐξελευσόμενος)

Χαῖρε, μητέρα μου.

ΜΕΡΟΠΗ

Γιέ μου, εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας μου
 ἂν ἔβλεπες, ποτὲ τὸ χαῖρε τοῦτό σου
 δὲν ἤθελες προφέρει. Ὅταν πληρωθῇ
 τῶν συμφορῶν ἡ κύλιξ, μία ἀρκεῖ σταγῶν
 διὰ νὰ ἐκχειλίσῃ. ὦ! δὲν ἐννοεῖς
 ὅτι νὰ σὲ ἀφήσῃ εἰν' ἀδύνατον
 ἢ μήτηρ νὰ ἐξέλθῃς οὕτως ἔνοπλος,
 ἐν ᾧ τὰ πάντα ἀγνοεῖ. Εἰπέτε μοι,
 ποῦ ἔνοπλοι ἐξέρχεσθε καὶ διατί;
 Ὅπως ὁ λόγος οὕτω καὶ ἡ σιωπὴ
 ῥομφαία εἶνε δίστομος ἐνίστε,
 ζώην, ἀλλὰ καὶ θάνατον πηγάζουσα.

(ἀκούεται σάλπιγξ)

Καὶ πάλιν ἤχῃ σάλπιγξ.

ΔΥΚΟΡΤΑΣ

Αἴψυτ', Αἴψυτε.—

ΜΕΡΟΠΗ

Πολέμου εἶναι, τὸ γνωρίζω, σάλπισμα.
 κ' εἰς πόλεμον, τὸ βλέπω, σεῖς ἐξέρχεσθε.
 Πλὴν σὺ δὲν θὰ ἐξέλθῃς, ὄχι, τέκνον μου.

ΔΥΚΟΡΤΑΣ

Βασίλισσα!

ΜΕΡΟΠΗ

Δυκόρτα, εἰν' ἀδύνατον.

Θὰ τὸν φονεύσουν· εἶναι νέος ἄπειρος,
 καὶ τὴν ὀρμὴν του ἔτι τὴν νεανικὴν
 ὁ χρόνος καὶ ἡ πεῖρα δὲν ἐκόλασαν.

ΑΠΗΓΤΟΣ

ὦ μητέρα μου!

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Ὁραῖα εἰς τὸν Αἴπυτον,
τὸν Ἡρακλείδην, δίδει ἡ βασίλισσα
μαθήματα.

ΜΕΡΟΠΗ

Λυκόρτα ὦ ! δὲν σκέπτεσαι,
τὸν θρόνον τῆς Μεσσήνης, τὴν πατρίδα σου ;
Μόνος ὑπάρχει Ἡρακλείδης σήμερον
ὁ Αἴπυτος, Λυκόρτα. Εἰς τὴν ἀγορὰν
οἱ βασιλεῖς δὲν καταβαίνουν, κλείονται
εἰς ἀκροπόλεις καὶ ἀνάκτορ' ἀσφαλῆ,
ὡς ὁ Κρεσφόντης, ὡς καὶ πάντες οἱ λοιποὶ
ἐποιοῦν Ἡρακλεῖδαι κινδυνεύοντες.
Ὁ ἰδιώτης εἶναι ριψοκίνδυνος,
διότι ἡ ζωὴ του εἶναι κτῆμά του.
Ἄλλὰ τοῦ βασιλέως κτῆμα ἴδιον
δὲν εἶναι ἡ ζωὴ, ἀλλὰ τοῦ ἔθνους του.

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Ἐμὲ τὸν ἰδιώτην ἄλλ' ἀπαίδευτος
διδάσκει φρήν, κ' ἐδίδαξε τὸν Αἴπυτον.
Οὐτιδανὸς τὸ γένος καὶ τὸ φρόνημα,
καὶ ἂν θεοὶ ἀκόμη τὸν ἐγέννησαν,
ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος εἶναι, ἄνασσα,
εἰς τοὺς κινδύνους ὅστις τῆς πατρίδος του
δὲν κινδυνεύει πρῶτος.

ΔΗΨΥΤΟΣ (ὡς ἐξελευσόμενος.)

Χαῖρε, μήτér μου.

Ἐλθέ, Λυκόρτα.

ΜΕΡΟΠΗ

Αἴπυτέ μου, τέκνον μου!

—Παιδίον, ποῦ ἀφίνεις τὴν μητέρα σου;

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Ἡ πόλις, ἔξω σείεται, βασίλισσα,
τὴν ὄραν ταύτην, ὁ λαὸς φονεύεται,
καὶ ἡ πατρίς εἰς τῆς ἀθύσσου ἴσταται
τὸ χεῖλος.

ΜΕΡΟΠΗ

Τί ἀκούω; Γέρον, τέκνον μου,
σᾶς ἱκετεύω, πρὸς θεῶν, λαλήσατε·
Τίς τοῦ πολέμου ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἀρχή
τοῦ ἐμφυλίου τούτου;

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Ἡ Στενούκλαρος

εἰς δύο χωρισμένη εἶναι ἐχθρικὰ
στρατόπεδα, Μερόπη, εἰς τοὺς Δωριεῖς
καὶ εἰς τοὺς Μεσσηνίους, ὅσοι ἔλαβον
τὰ ὄπλα, ἢ ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ ἄστεως,
ἢ συνωμόται ἐκ τῶν Μεσσηνιακῶν
χωρῶν ἐνταῦθα φθάσαντες καὶ πόλεων.
Τὴν νύκτα οὗτοι σύμπαντες κατέλαβον
τὴν ἀγορὰν μεθ' ὄπλων οἱ Μεσσήνιοι,
τὴν Μεσσηνίαν ὅλην ἀνεκήρυξαν
ἐν κράτος ἐνιαῖον καὶ ἰσόνομον
ἀπὸ τῆς Νέδας μέχρι τοῦ Ἀκρίτα, καὶ
τῆς Μεσσηνίας βασιλέα ἅπαντες
τὸν Αἴπυτον συμφώνως ἀνηγγόρευσαν.
Ἄλλὰ οἱ Δωριεῖς ν' ἀναγνωρίσωσι
τὸν νέον βασιλέα δὲν ἠθέλησαν

πρὶν ἢ τοῦ Πολυφόντου ἐκδικήσωσι
 τὸν φόνον. Τοῦ Κρεσφόντου εἶπαν τὸν υἱὸν
 ὡς Ἡρακλείδην καὶ ἐκεῖνοι στέργουσι
 νὰ συναναγορεύσουν βασιλέα των,
 πλὴν τὴν Μερόπην, ὡς φονεύσασαν αὐτὴν
 τὸν Πολυφόντην, ὅρκον ὤμοσαν φρικτὸν
 νὰ θανατώσουν. Δι' αὐτὸ ἐν ὄσφ ζῆ
 ἢ μήτηρ τοῦ Αἰπύτου, εἶν' ἀδύνατον
 τῆς Μεσσηνίας βασιλέα τὸν υἱὸν
 αὐτῆς ἐκεῖνοι νὰ ἀναγνωρίσωσι.

ΑΠΗΓΤΟΣ

Ναί, καὶ ἐν ὄσφ, γέρον, ζῆ ὁ Αἰπυτος,
 οἱ δολοφόντοι τοῦ Κρεσφόντου κ' οἱ φονεῖς
 τῶν τέκνων τῆς Μερόπης μὴ ἐλπίσωσιν
 ἐκ τοῦ Αἰπύτου χάριν, ἢ διαλλαγήν.

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Τῶν Δωριέων ταύτην τὴν παράλογον
 ἀπαίτησιν ὁ Αἰπυτος ἀπέκρουσεν
 ὀργίλος, μετ' αὐτοῦ δὲ κ' οἱ Μεσσηνιοί.
 Οἱ Δωριεῖς ἐπῆλθον τότε ἔνοπλοι
 κατὰ τῶν Μεσσηνίων κ' ἢ Στενύκλαρος
 τὴν νύκτα ὄλην μέχρι ταύτης τῆς στιγμῆς
 φρικτῶδης εἶναι ἐμφυλίου σπαραγμοῦ
 σκηνή. Γινώσκεις πάντα νῦν, βασίλισσα.

ΑΠΗΓΤΟΣ

Ἐλθέ, Λυκόρτα. Σπεύσωμεν.— ὦ μῆτέρ μου,
 φιλότατη μῆτερ, χαῖρε.

ΜΕΡΟΠΗ

(ἀλλόφρων καὶ καθ' ἑαυτήν).

Ναί πατρίς μου, ναί,

υιέ μου! — Καὶ σεῖς κάτω, ἔρχομαι, πρὸς σᾶς.
Τὸ θῦμα θέλει θῦμα, ἐξιλέωσιν!

(Γεγωνὸς (*) πρὸς τὸν Αἴπυτον).

Υἱέ μου, χαῖρε.

(Ὁ Αἴπυτος κινεῖται ὡς ἐξελευσόμενος.)

ὦ θεοὶ αἰῶνιοι,

σοουτοτρόπως μὲ ἀποχωρίζεσαι
διὰ παντός, υιέ μου;

ΔΙΠΥΤΟΣ

Ὅχι μῆτέρ μου,

θὰ σ' ἴδω.

ΜΕΡΟΠΗ

Τίς οἶδε; Δὲν ἐξέρχεται

εἰς πόλεμον, υιέ μου;

ΔΙΠΥΤΟΣ

Πάλιν, μῆτέρ μου,

θὰ σ' ἴδω.

ΜΕΡΟΠΗ

Πάλιν θὰ μὲ ἴδῃς; - Ἴσως - ναί,

υιέ μου

(Πρὸς ἑαυτήν).

ὦ! φρικώδης, φοβερὰ στιγμή!

(Γεγωνὸς πρὸς τὸν Αἴπυτον).

Υπόθεσ, ὅτι ἀποχωρίζομεθα
διὰ παντός καὶ αἰωνίως, Αἴπυτε.

Υπόθεσ, ὅτι ἡ βαρύσταθμος αὐτῆ
στιγμῆ ἐγκλείει τὴν αἰωνιότητα
τοῦ τάφου, ὅτι δὲν θὰ σ' ἴδ' ἡ μήτηρ σου

(*) Μεγαλοφώνως.

οὐδὲ θὰ ἔδῃς πλέον τὴν μητέρα σου.

Τίς οἶδεν ;

(Καθ' ἑαυτήν).

Ὅχι, ὄχι ! εἰν' ἀδύνατον,
θεοί, νὰ ὑπομείνω.

(Γεγωνὸς πρὸς τὸν Αἵπυτον).

Αἵπυτ', Αἵπυτε !

(Ὁ Αἵπυτος ὀρμᾶ πρὸς αὐτὴν διὰ νὰ τὴν ἐναγκαλισθῆ, ἀλλ' αὐτὴ
τῷ νεύει διὰ τῶν χειρῶν νὰ μὴ πλησιάσῃ, καὶ ὀρμᾶ
παράφορος ἐκτὸς τῆς σκηνῆς).

Σκηνὴ Πέμπτη

(Οἱ τῆς προλαβούσης σκηνῆς πλὴν τῆς Μερόπης).

ΑΠΗΓΤΟΣ

Εἰς ποῖον τρόμον τὴν καρδίαν μου, θεοί,
οἱ λόγοι τῆς μητρὸς μου οὗτοι ἔρριψαν.

(Ἦχει σάλπιγγε).

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Ἐμπρός, υἱέ μου. Σὲ προσμένει ὁ λαός.

ΑΠΗΓΤΟΣ

Ὑπαγε μόνος μετ' ὀλίγον ἔρχομαι
κ' ἐγώ, ὦ πάτερ.

ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Τί ἀκούω, Αἵπυτε ;

Παρήλθον ἤδη ὄραι, ἐν ᾧ ἔχομεν
καὶ τῆς στιγμῆς ἀνάγκην. Σπεῦσον, ἀγῶμεν.

ΑΠΗΓΤΟΣ

Δὲν δύναμαι τὴν ἔντρομον λακτίζουσαν
νὰ καταστείλω ἐνδοθεν καρδίαν μου

Ἄν σὲ ἀκολουθήσω, ἢ καρδία μου
 θὰ συντριβῆ, ὦ πάτερ. Εἶν' ἀδύνατον
 ἐνταῦθα τεθλιμμένην τὴν μητέρα μου
 ν' ἀφήσω οὕτω καὶ ἀπαρηγόρητον.
 Ἄνάγκη νὰ τὴν ἴδω, νὰ τὴν ἀσπασθῶ,
 ἀνάγκη μίαν ἀποχωριζόμενος
 γλυκεῖαν λέξιν νὰ τῇ εἶπω.

ΔΥΚΟΡΤΑΣ

Αἴψυτε ! —

Συγχώρησέ τον, κινδυνεύουσα πατρίς !
 Ἄκόμ' εἶναι παιδίον.

ΑΠΗΓΤΟΣ

Γέρον, ὕπαγε,
 σοὶ τὸ προστάττω. Μετὰ μίαν σύντομον
 στιγμὴν ἐν μέσῳ εἶμαι τοῦ λαοῦ κ' ἐγώ.
 (Ἀμφότεροι ἐξέρχονται δι' ἀντιθέτων παρασκηνίων.)

Σκηνὴ Ἑκτη

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

ᾠ! εἴθε τὴν ἡμέραν ταύτην, ἦλιε,
 ἢ Εὐρυμέδη μὴ τὸ φῶς σου ἔδλεπε,
 κ' οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς εἴθε μὲ τὸν ζοφερόν
 κεκαλυμμένοι πέπλον τοῦ θανάτου νῦν,
 τυφλοὶ πρὸς τῆς πατρίδος ἦσαν τὰ δεινὰ,
 κ' ἢ τάλαινα καρδία μου ἀναίσθητος
 πρὸς τῆς Μερόπης ταῦτα τὰ παθήματα.
 ᾠ! ὅσοι πρὸς τοῦ θρόνου ἀπενίζουσι
 τὴν λάμπιν μετὰ θάμβους, ἂν ἐγίνωσκον
 πόσας καλύπτει ἢ πορφύρα συμφορὰς !

Θνητοί, θπίσω, ὄσοι πρὸς τὰς κορυφὰς
 τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἀκατάσχετοι
 ὄρματε. Νέφη κρύπτουσι τὰς κορυφὰς
 ζοφώδη, καὶ τὰ νέφη φλόγας κεραυνῶν.
 Ὁ ἦχος τῶν σαλπύγγων ὁ πολεμικός,
 τὸν τρόπον νὰ ἐμπνέῃ εἰς τὴν καρδίαν μου
 κατέπαυσε.

(Ἀκούεται μακρόθεν θόρυβος καὶ κραυγαὶ λαοῦ. Ἐκ διαλειμμάτων
 ὁ θόρυβος ἀκούεται ζωηρότατος.)

Ποικίλη δὲ καὶ συμμιγῆς
 βοή ἀνθρώπων φθάνει εἰς τὰ ὦτά μου
 μακρόθεν. Νῦν ἐγγίζει· νῦν ἐγγίτερον
 ἀκούεται· νῦν ἔφθασεν ἐκτὸς κ' ἐγγὺς
 τῶν ἀνακτόρων. Εἰς τὰ τεῖχη, ἔφθασε
 καὶ εἶναι κάτω ὁ λαός. ὦ! εὐκρινὸς
 τὰς λέξεις διακρίνω τώρα, «βασίλευ
 τῆς Μεσσηνίας, Αἴπυτε!» κραυγάζουσι.
 Ποία χαρά! Ποῦ εἶνε, ποῦ ἦ εὐτυχίας
 Μερόπη; Εὐρυμέδη, δράμιε πρὸς αὐτήν,
 καὶ παρὰ πρώτης σοῦ τὰ εὐαγγέλια
 τῆς δόξης ὡς ἀκούσῃ κ' εὐτυχίας τῆς.
 (Ἡ Εὐρυμέδη ἐξέρχεται).

Σκηνὴ Ἑβδόμη

Αἰήτωρ καὶ Λυκορτάς

(ἔξ ἀντιθέτων παρασκηλίων).

Αἰήτωρ

ὦ, τέλος πάντων ἦλθες, ἦλθες, πάτερ μου!
 Εἰπέ μοι τί συνέβη, καὶ διάλυσον

τὴν ἔκπληξίν μου καὶ τὴν ἀπορίαν μου.
 Οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Μεσσήνιοι
 πῶς ἀπροόπτως οὕτω διηλλάγησαν,
 καὶ συμφιλιωμένοι πρὸς τ' ἀνάκτορα
 ἢ πόλις ὅλη τρέχει τώρα πανδημεί.
 ἀνακηρύττουσά με ἐν μιᾷ φωνῇ
 τῆς Μεσσηνίας βασιλέα ;

ΔΥΚΟΡΤΑΣ

Βασιλεῦ

τῆς Μεσσηνίας, μόνον εὐαγγέλια
 τὴν ὥραν ταύτην ὁ πιστὸς θεράπων σου
 ἠύχετο νὰ σοὶ φέρῃ κ' ἦτο δίκαιον.
 Ἄλλ' οὕτως οἱ θεοὶ δὲν ἀπεφάσισαν,
 καὶ τῶν θεῶν οἱ ἄνθρωποι τὴν θέλησιν
 ὑφείλουν ἀγογγύστως ν' ἀποδέχωνται.

ΑΙΠΗΤΟΣ

Ἦ μήτηρ μου, ποῦ, γέρον, εἶν' ἡ μήτηρ μου ;

ΔΥΚΟΡΤΑΣ

Περὶ αὐτῆς θὰ σοὶ λαλήσω, βασιλεῦ.—
 Ἀπέναντι ἀλλήλων οἱ Μεσσήνιοι
 κ' οἱ Δωριεῖς εἰς μάχην ἔτοιμ' ἴσταντο
 κατὰ τὴν ἀγοράν, ὅτε ἡ ἀνασσα
 Μερόπη συγκεκαλυμμένη ἔφθασεν
 ἡ γερουσία ὅπου συνεδρίαζε
 τῶν Δωριέων. Ἐκθαμβοὶ οἱ Δωριεῖς
 τὴν ἀγνωστον γυναῖκα εἶδον ἔμπροσθεν
 αὐτῶν ἐμφανισθεῖσαν. Ἡ βασίλισσα
 εἰς μάτην τοὺς προέτρεψε νὰ παύσωσι
 τὴν ἀλληλοσφαγίαν καὶ νὰ σώσωσι

τὴν Μεσσηνίαν, τὴν κοινὴν πατρίδα, σὲ τὸν Ἡρακλείδην Αἴπυτον ὡς ἀνακτα καὶ βασιλέα συνανακηρύττοντες. Οἱ Δωριεῖς ὀργίλοι ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἐν ὄσῳ ἢ Μερόπη ζῆ, αὐτοὶ ποτὲ δὲν θὰ δεχθῶσι τὸν υἱὸν αὐτῆς ὡς βασιλέα. Ὅταν ἢ φονεύσασα τὸν Πολυφόντην φονευθῆ βασιλίσσα, τότε καὶ οὗτοι θέλουσι τὸν Αἴπυτον ἀνακηρύξῃ βασιλέα. Τὴν μορφὴν ταχέως τότ' ἐκείνη ἀπεκάλυψε, κ' «ἐγὼ τὸν Πολυφόντην, εἶπ', ἐφόνευσα, ἐγὼ εἶμ' ἢ Μερόπη.» Εἶφη στῆθουςι γυμνά, καὶ κατ' ἐκείνης εὐθύς στρέφονται. «Ἐδῶ κτυπάτε,» εἶπε! καὶ τὸ στῆθός της προέτειν' ἐναντίον εἰς τὰ ξίφη των. Ἀκίνητοι καὶ σιωπῶντες ἔμειναν ἐκείνοι τότε. «Τρέμ' ἢ χεῖρ σας, ἔκραξεν, ἀλλὰ θαρρεῖτε. Εἶχεν, εἶχε, Δωριεῖς, ὁ Αἴπυτος μητέρα, καὶ βασιλίσσαν ἢ Μεσσηνία, ἣς ἢ χεῖρ δὲν ἔτρεμεν, ὅταν τὸ ξίφος τοῦτο εἰς τὸ στῆθός της ὑπὲρ αὐτῶν ἐδύθισε!» — Καὶ πράγματι γυμνὸν ἐν τάχει ξίφος, ταῦτα λέγουσα, βυθίζει εἰς τὸ στῆθός της, κ' αἰμόφυρτος ἀνέπεσεν ἐπάνω τοῦ ἀγκωνός της χαμαὶ προστηριχθεῖσα. Θάμβους δάκρυα καὶ θαυμασμοῦ τῶν Δωριέων βρέχουσι τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ φήμη τῆς ἡρωϊκῆς σκορπίζεται παντοῦ ἀφοσιώσεως.

Οἱ ἀλληλομαχοῦντες εἰς τὰς θήκας τῶν ἐγκλείουσι τὰ ξίφη, καὶ δακρύβρεκτοι ἀλλήλους δεξιοῦνται. Συνδιαλλαγεῖς τῶν Μεσσηνίων καὶ τῶν Δωριέων ὁ λαὸς τοιοῦτοτρόπως πρὸς τ' ἀνάκτορα ἐνταῦθα συνοδεύει τὴν βασίλισσαν, κ' ἐν ᾧ ὑπὲρ ἐκείνης χύνει θαυμασμοῦ κ' εὐγνωμοσύνης δάκρυα, ἀνευφημεῖ ὡς βασιλέα τὸν υἱὸν τῆς Αἴπτου, ἵνα χαρὰς ἐμπλήσῃ τὰς στιγμὰς αὐτῆς τὰς τελευταίας.

Σκηνὴ Ὀγδοή

[Οἱ τῆς προλαβούσης σκηνῆς, Μερόπη καθηγμαγμένη καὶ ἐτοιμοθανῆς. Δωριεῖς, Μεσσηνιοὶ, δορυφόροι καὶ λαός. Οἱ Δωριεῖς, καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ τάττονται ἐκάτεροι ἐκατέρωθεν τῆς σκηνῆς ὁμοίως καὶ οἱ δορυφόροι καὶ ὁ λαός. Τὴν Μερόπην κομίσαντες στηρίζουσι οἱ περὶ τὴν Εὐρυμέδην].

ΑΠΗΓΤΟΣ

ὦ θεοὶ ἀθάνατοι,
τὴν θεὰν ταύτην μοὶ παρεσκευάζετε ;
Σθεσθήτε, ὀφθαλμοί μου, καταπέσατε
κατηραμένοι θόλοι τῶν Ἡρακλειδῶν,
καὶ τοῦ Κρεσφόντου τὸν υἱὸν τὸν ἄθλιον
χανοῦσα κρύψον, γῆ ! ὦ τάλανος υἱοῦ
τάλαινα μήτηρ ! — Μῆτέρ μου, τί ἔπραξας !

ΜΕΡΟΠΗ

(διὰ φωνῆς βαθμηδὸν ἐκλειπούσης.)

Ὀλίγας ἔτι ἔχομεν στιγμὰς, υἱέ,

καὶ ἀποθνήσκω. Τῆς μητρὸς σου ἄκουσον
 ὅσας ἀκόμη νὰ προφέρῃ δύναται
 ὑστάτας λέξεις. Μὴ μὲ κλαίγῃς. Ἐπρεπε
 νὰ ἀποθάνω. Οὕτως οἱ θεοὶ ἡμῶν
 διέταξαν τὴν τύχην, ἐπειδὴ αὐτοὶ
 τοιαύτην τὴν καρδίαν κατεσκεύασαν
 τὴν ἀνθρωπίνην. Τοῦ μεγάλου σου πατρὸς
 τὸ ἔργον ἀποθνήσκω συντελέσασα.
 Οἱ Δωριεῖς ἰδοὺ καὶ οἱ Μεσσηνιοί,
 μίᾳς πατρίδος τέκν', ἀναστήθητε ἰζουσι
 μίᾳς σὲ Μεσσηνιαίς βασιλεύουσι νῦν.
 Νῦν ἀποθνήσκω. Μὴ δολοφρονῆς, τέκνον μου.
 ὦ! ἀφοῦ τόσον, τέκνον μου, σ' ἠγάπησα,
 νὰ σὲ ἀφίξω ἔπειτα σὺν ἄναιμα.
 ὦ! πιστευσόν με, ἢ ψυχρῆ μου φεύγουσα
 τὴν ὥραν ταύτην εἶναι, ὅταν μετὰ σοῦ!
 ὦ τέκνον... ὦ υἱέ μου...

Αἰ. 1705

Μήτηρ! μήτέρ μου!

Δημ. Ν. Βεργαράκης.

Ο ΔΙΑΚΟΣ

(Δημοτικὸν ᾄσμα)

Τρία πουλάκια κάθονται στοῦ Διάκου τὸ ταμποῦρι
 Τόνα τηράει στὴ Λιβαδιά καὶ τ' ἄλλο τὸ Ζητοῦνι,
 Τὸ τρίτο τὸ καλύτερο μοιριολογᾷ καὶ λέγει·
 Πολλὴ μαυρίλα πλάκωσε, μαύρη σὰν καλιακοῦδα·



Ο ΔΙΑΚΟΣ
ΟΔΗΓΩΝ ΤΟΥΣ ΔΕΡΒΕΝΟΧΩΡΙΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ

Μὴν ὁ Κολύβας ἔρχεται, μὴν ὁ Λεβεντογιάννης ;
 Οὐδ' ὁ Καλύβας ἔρχεται, οὐδ' ὁ Λεβεντογιάννης.
 Ὁμὲρ Βρυόνης πλάκωσε μὲ δεκοχτῶ χιλιάδες.
 Ὁ Διαῖκος σὰν τ' ἀγροίκησε, πολὺ τοῦ κακοφάνη.
 Ψηλὴ φωνὴν ἐσήκωσε, τὸν πρῶτό του φωνάζει.
 «Τὸ στράτεμά μου σύναξε, μᾶσε τὰ παλληκάρια.
 Δὸς τοὺς μπαρούτη περισσὴ καὶ βόλια μὲ ταῖς φούχταις,
 Γλήγγορα, καὶ νὰ πιάσουμε κάτω στὴν Ἀλαμάννα,
 Ποῦ νε ταμπούρια δυνατὰ κι' ὄμορφα μετερίζια.»
 Παίρνουνε τάλαφρὰ σπαθιά καὶ τὰ βαριά τουφέκια,
 Στὴν Ἀλαμάννα φτάνουνε καὶ πιάνουν τὰ ταμπούρια.
 «Καρδιά, παιδιὰ μου, φώναξε, παιδιὰ μὴ φοβηθῆτε.
 Σταθῆτε ἀντρεῖα σὰν Ἕλληνες καὶ σὰν Γραικοὶ σταθῆτε»
 Ἐκεῖνοι φοβηθήκανε κ' ἐσκόρπισαν στοὺς λόγκους.
 Ἐμμεῖν' ὁ Διαῖκος στὴ φωτιά μὲ δεκοχτῶ λεβέντες.
 Τρεῖς ὥραις ἐπολέμαγε μὲ δεκοχτῶ χιλιάδες.
 Σχίστηκε τὸ τουφέκι του κ' ἐγίνηκε κομμάτια.
 Σέρνει καὶ τὸ λαφρὸ σπαθί καὶ στὴ φωτιά χουμάει,
 Ἐκοψε Τούρκους ἀπειρους κ' ἐφτὰ μπουλουμπασάδες
 Καὶ τὸ σπαθί του σκίστηκεν ἀπὸ τὴ φούχτα.
 Καὶ ἔπεσ' ὁ Διαῖκος ζωντανὸς εἰς τῶν ἐχθρῶν τὰ χέρια.
 Χίλιοι τὸν πῆραν ἀπ' ἐμπρὸς καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω
 Κι' Ὁμὲρ Βρυόνης μυστικὰ στὸ δρόμο τὸν ῥωτάει.
 «Γίνεσαι Τούρκος, Διαῖκο μου ; τὴν πίστι σου ν' ἀλλάξης ;
 Νὰ προσκυνᾷς εἰς τὸ τσαμί, τὴν ἐκκλησιά ν' ἀφήσης ; »
 Κ' ἐκεῖνος τ' ἀποκρίθηκε καὶ μὲ θυμὸ τοῦ λέγει.
 «Πάτε κ' ἐσεῖς κ' ἡ πίστις σας, μουρτάτες, νὰ χαθῆτε
 Ἐγὼ Γραικὸς γεννήθηκα, Γραικὸς θὰ νὰ πεθάνω.
 Ἄν θέλετε χίλια φλωριά καὶ χίλιους μαχιμουτιέδες,
 Μόνον ἐφτὰ ἡμερῶν ζωὴ θέλω νὰ μοῦ χαρίστε,

Ὅσο νὰ φτάσ' Ὀδυσσεὺς κι' ὁ Βάγιας ὁ Θανάσης.»
 Σὰν τ' ἄκουσ' ὁ Χαλίλ μπέης, ἀφρίζει καὶ φωνάζει·
 «Χίλια πουγγιὰ σὰς δίδω γὼ κι' ἀκόμα πεντακόσια,
 Τὸ Διακο νὰ χαλάσετε τὸν φοβερὸ τὸν κλέφτην.
 Γιατὶ θὰ σβήσῃ τὴν Τουρκιὰ κι' ὅλο μας τὸ ντεβλέτι.»
 Τὸ Διακο τότε παίρνουε καὶ στὸ σουβλί τὸν βάζουε,
 Ὀλόρθο τὸν ἐστήσανε κι' αὐτὸς χαμογελοῦσε.
 Τὴν πίστιν τοὺς τοὺς ὕβριζε, τοὺς ἔλεγε μουρτᾶτες·
 «Σκυλιὰ κι' ἂν μὲ σουβλίσετε, ἕνας Γραικὸς ἐχάθη,
 Ἄς εἶν' ὁ Ὀδυσσεὺς καλὰ κι' ὁ καπετὰν Νικίτας
 Αὐτοὶ θὰ φᾶνε τὴν Τουρκιὰ. θὰ κάψουν τὸ ντεβλέτι.»

Ο ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΣ

(Δημοικὸν ᾄσμα)

Τί χτύπος εἶν' ποῦ γίνεται καὶ βρονταριὰ μεγάλη ;
 Πολλὰ τουφέκια πέφτουε καὶ σὰ βουνὰ βροντοῦνε·
 Μῆνα σὲ γάμο πέφτουε ; μῆνα σὲ πανηγύρι ;
 Οὔτε σὲ γάμο πέφτουε, οὔτε σὲ πανηγύρι·
 Ὁ Μπουκουβάλας πολεμᾶ μ' ὀχτώ, μ' ἐννιὰ χιλιάδες·
 Κι' ὁ Μπουκουβάλας φώναξεν ἀπὸ ψηλὴ ραχοῦλα·
 «Πάψτε παιδιὰ τὸν πόλεμο, πάψτε καὶ τὰ τουφέκια.
 Νὰ κατακάτσ' ὁ κονιορτός, νὰ μετρηθοῦν τ' ἀσκέρια.»
 Μετροῦντ' οἱ Γουρκοὶ τρεῖς φοραῖς καὶ λείπουν δυὸ χιλιάδες
 Μετροῦνται κ' οἱ ἄρματωλοὶ καὶ λείπουν ἔβδομηντα.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ

Ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη ναυτικός, ἐν τῇ ἀκριβε-
 στατῇ τῆς ῥήσεως ταύτης σημασίᾳ. Ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Κα-

νάρης, οἵτινες εἶδον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἐν αὐτῇ νηπιόθεν ἐβίωσαν καὶ ἠσκήθησαν, ἐννοοῦμεν πῶς ἀπέβησαν κατ' ἀρχὰς ναῦται ἀτρόμητοι καὶ ἔπειτα κυβερνήται πλοίων ἐπιτήδαιοι. Ὁ δὲ Λάμπρος, γεννηθεὶς εἰς πόλιν μεσόγειον καὶ διαγαγὼν βίον χερσαῖον, πρώτην φοράν εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 35, ἄνευ οὐδεμιᾶς προασκήσεως, ἐγένετο πλοίου κυβερνήτης· μετὰ ἓν ἔτος δὲ ἀνέδειξεν ἑαυτὸν ναύαρχον στολίσκου δι' οὗ διέπραξε λαμπρὰ κατορθώματα· καὶ εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 40, ἐγκαταλιπὼν πάλιν τὴν θάλασσαν, διήγαγε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου του ἰδιωτεύων. Ὅθεν δικαίως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκ κοιλάς μητρὸς ἐπλάσθη ναυτικὸς ὁ ἀνὴρ.

Ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη εἰς Λεβάδειαν τῆς Βοιωτίας περὶ τὸ 1752. Νεώτατος ἔτι ὢν κατετάχθη ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης εἰς ἓν τῶν ταγμάτων, τὰ ὁποῖα συνεκροτήθησαν ὑπὸ τῶν Ῥώσων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1770 μέχρι τοῦ 1774 προεκάλεσαν καὶ ὑπεστήριξαν τὴν τότε ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων κατὰ τῆς Ὀσμανικῆς κυριαρχίας. Μετὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν δὲ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας τῇ 1774 εἰρήνην καὶ τὴν ἐπάνοδον τοῦ ῥωσικοῦ στόλου εἰς τὰ ἴδια, ὁ Λάμπρος, ὅστις ἐπὶ τοῦ πολέμου εἶχε προαχθῆ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπαξιωματικοῦ, ἀπῆλθε μετὰ τρισχιλίων περίπου συναγωνιστῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν εἰς Ῥωσίαν καὶ συγκατελέχθη ὡς ἀξιωματικὸς ἤδη εἰς τοὺς στρατιωτικῶς μὲν ὀργανωθέντας ἐκεῖνους πρόσφυγας, ἐγκατασταθέντας δὲ εἰς τὰς πόλεις Γενί Καλαὶ καὶ Κέρτσιον τῆς Κριμαίας. Ἐκεῖ διέπρεψεν ὑπὸ τὸν Ποτέμκιν εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον καί, ἐπαναληφθέντος τῇ 1787 τοῦ μεταξὺ τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Πύλης πολέμου, ἀπέδειξε διὰ ναυτικῶν τολμημάτων περὶ τὴν Κριμαίαν, ὅτι ἦτο αὐτῆς οὐδὲν ἥττον ἐπιτήδειος ἢ στρατιώτης. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον

ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἐντίμου μὲν, ἀφανοῦς δὲ ταύτης θέσεως, ἵνα προαχθῇ διὰ μιᾶς εἰς περιωπὴν ἱστορικὴν.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου τούτου πολέμου αὐτῆς ἡ Αἰκατερίνη Β' ὑπεκίνησεν, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου, τοὺς Ἑλληνας εἰς ἐπανάστασιν· καὶ τότε οἱ ἀρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφται, ἐνωθέντες μετὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἀπαρτίσαντες στρατιὰν γενναίαν καὶ οὐχὶ εὐάριθμον, ἔπραξαν ἔργα πολεμικὰ μνήμης ἄξια κατὰ τοῦ Ἁλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Οὐτε ἡ Πελοπόννησος ὅμως, οὐτε αἱ νῆσοι ἐκινήθησαν, κακῶς ἔχουσαι ἔτι ἀπὸ τῶν συμφορῶν τῆς ἀποτυχοῦσης προηγουμένως ἐπαναστάσεως. Ὁ ἐξ Ἑλλάδος λοιπὸν ἀντιπερισπασμὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ σπουδαῖος καὶ ὠφέλιμος εἰς τὴν Ῥωσσίαν, εἰμὴ ἐὰν ἐπήρχετο αὐθις ὁ τῆς Βαλτικῆς στόλος εἰς τὴν Μεσόγειον. Οὕτω μόνον ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ πιθανότης, ὅτι θέλουσι πάλιν ἄρει τὰ ὄπλα αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι, ἢ δὲ Ὁσμανικὴ κυβέρνησις θέλει ἀναγκασθῆναι νὰ τρέψῃ πρὸς μεσημβρίαν ἀξιόλογον τῶν δυνάμεων αὐτῆς μέρος καὶ ἰδίως τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, ἀποβαίνουσα ἀσθενεστέρα καὶ μᾶλλον εὐάλωτος ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ καὶ εἰς τὰς περὶ αὐτὸν χώρας, ὅπου ἦτο τὸ κύριον τοῦ ἀγῶνος στάδιον. Καὶ τῶντι εἶχε παρασκευασθῆναι στόλος Ῥωσσικὸς εἰς Κρόνστατ, ἵνα καταπλεύσῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Γρέϋγ· ἀλλ' ἐκραγέντος πολέμου μεταξὺ Σουηδίας καὶ Ῥωσσίας ὁ στόλος οὗτος ἐδέησε νὰ μείνῃ ἐν τῇ Βαλτικῇ. Ὅθεν ἄλλο δὲν ἔμενεν εἰμὴ νὰ συγκροτηθῇ ἑλληνικὴ τις ναυτικὴ δύναμις, ἱκανὴ νὰ ἐπαγάγῃ τὸν ποθούμενον ἀντιπερισπασμόν.

Τίς συνέλαβε τὴν πρώτην περὶ τούτου ἰδέαν; Ὁ Ἄγγλος ἔπτον, ὅστις ἔγραψε μικρὸν μετὰ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος γεγονότα συγγραφὴν περὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἐμπειροτάτην ἅμα καὶ συμπαθεστάτην πρὸς τοὺς Ἑλληνας, φαίνεται ἀπο-

δίδων τὴν περὶ τοῦ πράγματος πρωτοβουλίαν εἰς τοὺς ἐν Τεργέστη Ἑλληνας, οἵτινες καὶ κατέβαλον ἐν μέρει τοῦλάχιστον τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην. Ἄλλ' ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ἣν συνέταξεν εἰς τῶν μετ' αὐτοῦ συναγωνισθέντων ἀνδρῶν καὶ ἦς τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Κλεισὶ» (*) τῇ 1872 λέγεται, ὅτι τὸ σχέδιον συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Λάμπρου διατελοῦντος ἔτι περὶ τὰ τέλη τοῦ 1787 εἰς τὸν περὶ τὴν Κριμαϊὰν ῥωσικὸν στρατόν. Ἐγκριθείσης δὲ τῆς προτασεῶς τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Ποτέμκιν, ὁ Λάμπρος ἀνεχώρησε διὰ ξηρᾶς κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα 1788 καὶ φθάσας διὰ τῆς Αὐστρίας εἰς Τριέστιον ἠγόρασε παρά τινος τῶν ἐκεῖ πλουσίων πραγματευτῶν, Κουρτοβίκη λεγομένου, μίαν κορβέταν 28 κανονίων κατασκευῆς Ἀμερικανικῆς, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Βόρειον Ἀθηναῖν. Ἐκ τῆς αὐτῆς ὡσαύτως βιογραφίας συνάγεται, ὅτι ἡ ἐναρξίς τοῦ ἐπιχειρήματος ἐγένετο ἀνευ οὐδεμιᾶς χρηματικῆς καταβολῆς ἐκ μέρους τῶν Ῥώσων βραδύτερον ἢ Ῥωσικῆ κυβέρνησις ἐπεμψε μὲν εἰς τὴν Μεσόγειον διαφόρους αὐτῆς ἀποστόλους καὶ χρήματα, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπὶ τοσοῦτον κατεχράσθησαν τὴν ἐντολὴν ἣν ἔλαβον ὥστε ὀβολὸν δὲν ἔδωκαν ὑπὲρ τοῦ ἔργου. Τοῦτο λέγεται ῥητῶς ἐν τῇ ἀναφορᾷ ἣν ὑπέβαλεν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν κατὰ ἀπρίλιον τοῦ 1790 ἡ ἐν Πετροπόλει πρεσβεία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· καὶ προστίθεται ῥητῶς πάλιν ὅτι τὰ πάντα ἐγένοντο διὰ χρημάτων ἑλληνικῶν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ διαμαρτυρήσει, ἣν κατὰ Μάϊον τοῦ 1792 ἔγραψεν ὁ Λάμπρος κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσων ἐγκαταλείψεως αὐτοῦ. Ἐκ τῶν μαρτυριῶν τούτων συνάγεται μετὰ πάσης μὲν βεβαιότητος, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στολίσκος ὑπῆρξε δημοῦργημα ἑλληνικόν· μετὰ πλειστοῦς δὲ πιθανότητος, ὅτι ἡ πρωτοβουλία τοῦ ἐπιχειρή-

(*) Ἑλληνικὴ ἡμερησίς ἐκδοθεῖσα ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν Τεργέστη.

ματος ἀνήκει εἰς τὸν Λάμπρον· ἴσως ἡ ἰδέα ἐκυφορήθη συνάμα ἔντε τῇ Τεργέστη καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ἐξόχου ἐκείνου ἀνδρός, ἀλλὰ, ὅπως ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἀπεδείχθη, αὐτὸς καὶ μόνος ἐξετέλεσε τὸ προκείμενον βούλευμα.

Τῷ φόντι ὁ Λάμπρος ἐκπλεύσας ἐν ἔαρι τοῦ 1788 μετὰ τῆς «Βορείου Ἀθηνᾶς» καὶ δύο ἄλλων πλοίων, ὡς φαίνεται, κατώρθωσε, τὸ μὲν διὰ λειῶν, τὸ δὲ διὰ τῆς μετ' αὐτοῦ συμπράξεως ἐτέρων τινῶν ἐλληνικῶν πλοίων, ἰδίως σπετσιωτικῶν, νὰ συγκροτήσῃ στολίσκον 18 σκαφῶν, νὰ κατασκευάσῃ ναύσταθμον εἰς Κέα καὶ ἐπὶ τέσσαρα καὶ ὄμισυ περίπου ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1792 νὰ κυριαρχήσῃ πολλάκις τοῦ Αἰγαίου. Ὅτι προσέβαλεν ἐπιτυχῶς πολλὰ τουρκικὰ παράλια καὶ ἐπροξένησε φθορὰν μεγάλην εἰς τὸ τουρκικὸν ἐμπόριον, δὲν εἶναι ἄπορον· ἀλλ' ἐπανειλημμένως ἀντιπαρετάχθη καὶ ἐνίοτε εὐδοκίμως κατὰ φρεγάδων καὶ δικρότων· εἰς τοῦτο δὲ μάλιστα τὸ μέρος τῶν ἀγώνων αὐτοῦ δέον νὰ ἐπιστήσωμεν προσοχὴν τινα, ἵνα μὴ φανῶσι τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλούμενα μυθώδη. Εὐτυχῶς αἱ περιπέτειαι τῶν ναυτικῶν ἄθλων τῆς τελευταίας ἡμῶν ἐπαναστάσεως ἐξηγοῦσιν ἀποχρώντως τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος γεγονός.

Τὰ πλοῖα τοῦ Λάμπρου δὲν ἔφερον εἰμῆ 20-26 τὸ πολὺ πυροβόλα· ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει μίαν τῶν μαχῶν αὐτοῦ ὁ προμνημονευθεὶς ἀρχαῖος βιογράφος, ὅστις καὶ αὐτόπτης ἐγένετο τῶν πραγμάτων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου 1789 ὁ Λάμπρος ἀπῆντησε μεταξὺ Μυκόνου, Σύρου καὶ Τήνου 14 ὀσμανικὰ σκάφη, ἐξ ὧν 3 δικρότα 74 πυροβόλων, καὶ 4 φρεγάδας. Ὁ Λάμπρος ἄρας τὰς ἀγκύρας ὤρμησε κατὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου μακρόθεν πυροβολοῦντος. Πλησιάσας οὖν καὶ κατατάξας τὸν στόλον τοῦ ὁ Λάμπρος ἤρξατο τῆς ναυμαχίας. Αἱ δὲ ἀλλεπάλληλοι σφαῖραι ριπτόμεναι εὐστο-

χώτερον ἐκ τοῦ στόλου τοῦ Λάμπρου, ἐπροξένουν μεγίστην φθοράν. Διαρκούσης δὲ τῆς μάχης τρεῖς ὥρας, οὐδεὶς ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν τοῦ Λάμπρου ἐβλάβηθη. Τελευταῖον οὗτος ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ εὐκαιρίαν νὰ ἀρπάσῃ πλοῖα τινά. Ὅθεν ἀπέστειλε δύο ταχύδρομα πλοῖα ὑπὸ γενναίων καὶ ἐμπείρων ἀρχηγῶν διοικούμενα, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ καπετὰν Ἑμμανουήλ Μουρτσουνάκη Κρητὸς 26 κανονίων, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ καπετὰν Μήτρου Καρακατσάνη Σπετσιώτου 22 κανονίων, διὰ νὰ ἐπιπέσωσιν εἰς τὰ σεβέκια, καὶ τριήρεις ὑπερασπιζομένας ὑπὸ τῶν τριῶν δικρότων καὶ οὕτω νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ. Δοθέντος δὲ τοῦ σημείου πρὸς τοὺς δύο ἀρχηγούς, παρ' οὐδὲν οὗτοι λογιζόμενοι τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν, προσέβαλον κατ' αὐτῶν. Τοῦτο ἰδὼν ὁ Τουρκικὸς ναύαρχος ἔστειλε παρευθὺς εἰς βοήθειαν τῶν πλοίων του τὰς τέσσαρας φρεγάδας, καὶ οὕτω διαιρεθέντος τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ὁ Λάμπρος ὤρμησε μὲ ἀπαραδειγμάτιστον γενναϊότητα κατὰ τοῦ ναύαρχου προθυμοποιούμενος νὰ κυριεύσῃ τὸ πλοῖόν του 74 κανονίων. Οἱ δὲ ἐτοιμασθέντες νὰ εἰσπηδίωσιν Ἕλληνες ἦσαν 180, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐτάχθη ἀρχηγὸς ὁ καπετὰν Ἀνδρέας Λυκιαρδόπουλος, Κεφαλλῆν. Ταύτην τὴν ὁρμὴν τῶν Ἑλλήνων ὡς εἶδεν ὁ ναύαρχος, ἐφοβήθη καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν. Διώκων δὲ αὐτὸν ὁ Λάμπρος καὶ κατὰ πρῶμην πυροβολῶν ἠνάγκασεν οὕτω καὶ τὸν λοιπὸν στόλον νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ ἔχνη τοῦ ναύαρχου καὶ νὰ τραπῇ ὅλος εἰς φυγὴν, καταδιωκόμενος ἕως ἑσπέρας. Ἀλλὰ ἀγαθὴ τύχη τῶν Τούρκων τὰ πλοῖά των ἦσαν ταχυπλοώτερα τῶν τοῦ Λάμπρου καὶ οὕτως ἐσώθησαν. Νυκτὸς δὲ καταλαβούσης, ὡς εἶδεν ὁ Λάμπρος, ὅτι δὲν δύναται νὰ φθάσῃ τὰ ἐχθρικά πλοῖα, ἐπέστρεψεν εἰς Κέα νὰ διορθώσῃ τὰ βλαφθέντα εἰς τὴν ναυμαχίαν ἰδικά του. Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἐφονεύθησαν ἐκ τῶν

τοῦ Λάμπρου τέσσαρες εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Μουρτσουνάκη καὶ ἑπτὰ ἐπληρώθησαν, καὶ εἰς τὸ τοῦ Λάμπρου ἐπληρώθησαν ἑννέα· εἰς δὲ τὰ ἄλλα πλοῖα δὲν ἐβλάφθη οὐδεὶς. Ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν πλῆθος ἄπειρον καὶ ἐπληρώθη εἰς τὴν σιαγόνα καὶ ὁ ἴδιος ναύαρχος. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ τῆς ναυμαχίας ταύτης, ἔν πολεμικὸν Γαλλικὸν πλοῖον παρευρεθὲν κατὰ τύχην ἐπερίμενε νὰ ἴδῃ τὴν ἔκβασιν αὐτῆς· καὶ πάντες οἱ ἐν αὐτῷ ἐθαύμασαν τὴν ἀμίμητον τόλμην καὶ γενναϊότητα τοῦ Λάμπρου, ὅστις δυνάμενος νὰ ἀποφύγῃ τὴν μάχην δὲν ἠθέλησεν, ἀλλ' ἀντιταχθεὶς εἰς δυνάμεις πολὺ ἀνωτέρας τὸσον ἀνδρείως καὶ τεχνικῶς ἐπολέμησεν, ὥστε ἔμεινε νικητῆς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ δὲ πλοίαρχος Γάλλος ἐπαινῶν τὸν Λάμπρον ἐξεφώνησε τὰ ἑξῆς· «Εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς Εὐρωπαίους, ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων εἰσέτι καὶ νῦν διασώζουσι τὴν προπατορικὴν ἀρετὴν καὶ ἀνδρίαν. Ἡ παιδεία μόνον ἀπέλιπεν αὐτούς. Ἄν ὅμως, Θεοῦ θέλοντος, ἐπιδώσωσιν εἰς αὐτήν, τότε ποῖος δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι καὶ οἱ ἀπόγονοι θέλουσι γίνεαι τοιοῦτοι, ὅποιοι ἦσαν οἱ πρόγονοι ; »

Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ὑπάρχουσι τινά, τὰ ὅποια ἠθελον εἶναι ἀκατανόητα, ἐὰν ὁ ἀγὼν τοῦ Λάμπρου διεξήγετο οὐχὶ πρὸς Ὀσμανίδα, ἀλλὰ πρὸς ἐτέρους ἀντιπάλους. Δύσκολον λ. χ. ἠθελεν εἶναι νὰ ἐννοήσωμεν διατι ὁ κυβερνήτης τοῦ δικρότου ἐτράπη εἰς φυγὴν ἅμα ἐτοιμασθέντων τῶν περὶ τὸν Λάμπρον νὰ εἰσπηδήσωσιν εἰς τὸ μέγα αὐτοῦ σκάφος. Εὐχερῆς δὲν εἶναι ἢ ἀναπήδησις ἀπὸ τοῦ ταπεινοῦ καταστρώματος πλοίου μὴ φέροντος εἰμῆ 26 πυροβόλα εἰς τὸ ὑψηλὸν κατάστρωμα δικρότου 74 πυροβόλων. Πρὶν πατήσωσιν εἰς τὸ πολέμιον σκάφος οἱ ἐπιτεθέμενοι ἠθελον ἀναγκαίως πάθει φθορὰν μεγάλην ἄνωθεν καταπυροβολούμενοι. Καὶ ἂν δὲ ἐπὶ τέλους, μετὰ δεινὸν δεκατισμόν, κατῴρθουν νὰ εἰσπηδήσω-

σιν, ἔμελλον νὰ εὕρωσι πολλαπλασίους ἀνταγωνιστάς, διότι τὸ δίκροτον ἐκεῖνο ἔφερε βεβαίως περὶ τοὺς 1000 ἄνδρας. Ἄλλ' ὅστις ἠξέυρει τὴν ἐσχάτην δειλίαν, ἣν ἔδειξαν πολλάκις οἱ Ὀσμανίδαι ναύαρχοι ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως καὶ ἰδίως ὁ ἄθλιος Μεχμέτ πασᾶς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, δὲν θέλει ὑπολάβει ὡς μῦθον τὸ ὑπὸ τοῦ βιογράφου τοῦ Λάμπρου ἱστορούμενον γεγονός. Πλὴν τούτου ὅλως ἀπίθανον ἦθελε φανῆ ὅτι πλοῖα 20—26 πυροβόλων ἀντιπαρατάχθησαν κατὰ φρεγάδων καὶ δικρότων. Πρόδηλον ὅτι τὰ πρῶτα δὲν ἠδύναντο νὰ προσβάλωσιν ἐπιτυχῶς τὰ δευτέρα διὰ τῶν μικρῶν αὐτῶν πυροβόλων· δὲν ἠδύναντο νὰ διατρυπήσωσιν ἀποτελεσματικῶς τὰ παχέα τούτων τεῖχη· ἐνῶ τὰνάπαλιν, μία μόνον βολὴ φρεγάδος ἢ δικρότου, ἐπιτυχούσα καίριόν τι μέρος τῶν περὶ τὸν Λάμπρον πλοίων, ἤρκει ἵνα καταποντίσῃ αὐτά. Φαίνεται ὅμως, ὅτι οἱ Τούρκοι ἦσαν καὶ τότε, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀδεξιότατοι σκοπευταί, καὶ ὅτι συνέβη τότε ὅτι πολλάκις ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐμαρτυρήθη ἀπὸ κυβερνήτας ξένων πλοίων αὐτόπτας γενομένους τοιούτων ἀντιπαρατάξεων. «Τῇ ἀληθείᾳ, ἔγραφεν ὁ κυβερνήτης τοῦ Γαλλικοῦ πλοίου ἢ Δελφίνις, ἐν τῇ ἐπισίμῳ αὐτοῦ ἐκθέσει περὶ τῶν ναυμαχιῶν, ὅσαι διεξήχθησαν περὶ Μιτυλήνην κατὰ τὸ 1826, τῇ ἀληθείᾳ οἱ ἄνδρες οὗτοι ὑπῆρξαν θαυμαστοί, ἀναπλέοντες καὶ καταπλέοντες ἐντὸς ἡμισείας βολῆς ἀπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὑφιστάμενοι ἀπτόγητοι τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πῦρ, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ, οὐδὲν δὲ ἄλλο κατώρθου εἰμὴ νὰ ἐξακοντίξῃ ἐπ' αὐτοὺς τὸ ὕδωρ τῆς περικειμένης θαλάσσης.» Τὸ πολὺ δυνάμεθα νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ἀπολύτως, ὅτι, ἐνῶ περὶ τὸν Λάμπρον δὲν ἔπεσον εἰμὴ 27 ἄνδρες, ἐκ τῶν Τούρκων ἐφρονεύθησαν πληθὺς ἄπειρον· ἐν γένει ὅμως οὐδὲν κωλύει τὸ νὰ πιστεύσω-

μεν, ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος ὑπεχώρησεν εἰς τὸν Λάμπρον ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγῶνι.

Ἄλλ' ὅσον ἐντιμος καὶ ἂν ἀπέβη οὗτος, κρίσιμος βεβαίως δὲν ἐγένετο. Οὐδὲν τῶν Τουρκικῶν πλοίων κατεστράφη καὶ οὔτε ἠδύνατο νὰ καταστραφῇ διὰ τῶν μικρῶν σκαφῶν τοῦ Λάμπρου, τοῦλάχιστον δίκροτον ἢ φρεγάς. Ἴνα ἐπέλθῃ τοιοῦτον καίριον τραῦμα, ὅπως εἶχεν ἡ ἑλληνικὴ δύναμις, ἄλλος τρόπος δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ νὰ σφενδονισθῶσι κατὰ τῶν πολεμίων πυρπολικά. Τοῦτο ἀπεδείχθη τρανότατα ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως, ὅτε οἱ ἡμέτεροι ἀπαντήσαντες τὸν στόλον τῶν πολεμίων ἐφρόντιζον πρὸ πάντων νὰ ὑπερπλεύσωσι καὶ τοῦτο κατορθώσαντες ἐξέπεμπον κατ' αὐτῶν τὰ καταστρεπτικὰ ἐκείνα σκάφη, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἐπιτυχόντα νὰ κολλήσωσιν εἰς μίαν ἢ πλείονας ναῦς κατέφλεγον αὐτάς. Ἄλλὰ περίεργον εἶναι, ὅτι ἐνῶ ἐκ διαλειμμάτων ἐγένετο πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων χρήσις πυρπολικῶν ἐν ταῖς ἡμετέραις θαλάσσαις καὶ ἐνῶ πρὸ εἰκοσαετίας μόλις τότε ὁ Ὄσμανικὸς στόλος εἶχε καταστραφῇ εἰς Τσεσμεν διὰ πυρπολικῶν, ὁ Λάμπρος οὐδέποτε φαίνεται μεταχειρισθεὶς τὸ φοβερόν τοῦτο ὄπλον. Οὕτως λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἅμα ἐν ταῖς τάξεσι τῶν πολεμίων ἤθελον προκύψει γενναίτεροί τινες ἀξωματικοὶ ἢ ἐπιτηδεότεροι σκοπευταί, ὁ στόλος τοῦ Λάμπρου, ὅσῳ ἐπιτηδεῖως, ὅσῳ ἠρωϊκῶς καὶ ἂν ἐκυβερνᾶτο, ἤθελεν εἶναι δυσκολώτατον νὰ ἀνθέξῃ, καὶ τοῦτο ἀπεδείχθη δυστυχῶς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, ἣτις συνεκροτήθη περὶ Καφηρέα κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1790. Τφόντι κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους τούτου ὁ μὲν Λάμπρος μετὰ πλοίων 9 ἐναυλόχει εἰς Κέα, ὁ δὲ Ὄσμανικὸς στόλος ἐπεφάνη τῇ 6 τοῦ μηνὸς μεταξύ Ἀνδρου καὶ Εὐβοίας ἐκ πεντεκαίδεκα πλοίων συγκείμενος, ἐν οἷς καὶ δίκροτα καὶ φρεγάδες. Ἐξορμήσαντος

δὲ τοῦ Δάμπρου ἀμέσως εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, μετὰ τριῶρον πυροβολισμὸν οἱ πολέμοιοι ὑπεχώρησαν, ὅπως καὶ ἐν τῇ προηγούμενῃ ναυμαχίᾳ. Ἄλλ' ὑπεχώρησαν, ἵνα ἐνωθῶσι μετὰ τῆς περιμενομένης Ἀλγερινῆς μοίρας, ἣτις περιελάμβανεν οὐκ ὀλίγας φρεγάδας καὶ πρὸ πάντων διφκεῖτο ὑπὸ ἀνδρῶν ἀπτοήτων καὶ ἐπιτηδείων. Ὅθεν ἅμα ἐνωθέντων τῶν δύο στόλων τὴν ἐπιούσαν, τὰ πράγματα μετέβαλον ὅψιν τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ δύο ἐκ τῶν πλοίων τοῦ Δάμπρου, κυβερνώμενα ὑπὸ τῶν Σπετσιωτῶν Ἀναργύρου καὶ Καρακατσάνη, παρακολουθήσαντα τὴν προτεραίαν τοὺς τραπέντας πολεμίους, δὲν ἠδυνήθησαν τὴν ἐπιούσαν νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν ἕνεκα τῶν ἐναντίων ἀνέμων.

Οὐδὲν ἦττον ὁ Δάμπρος, καίτοι δὲν εἶχεν ἤδη εἰμὴ πλοῖα 7, καὶ ταῦτα παθόντα τὴν προτεραίαν βλάβην οὐ μικράν, δὲν ἐδίστασε ν' ἀντιπαραταχθῆ· ὥστε συνεκροτήθη ἀγῶν φοβερὸς περὶ Καφηρέα, ἣτοι περὶ τὸν χῶρον ἐκεῖνον ὅπου μετὰ 35 ἔτη ἔμελλε νὰ διαπράξῃ τὸ νεώτερον ἡμῶν ναυτικὸν ἐν τῶν λαμπροτάτων αὐτοῦ κατορθωμάτων. Οἱ ἐχθροὶ περιζώσαντες τὴν μοῖραν τοῦ Δάμπρου ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι πανταχόθεν κατ' αὐτῆς· ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην δὲν περιωρίσθησαν εἰς ἀπλοῦς πυροβολισμούς. Ἡ ὀσμανικὴ ναυαρχίς, φέρουσα 74 πυροβόλα, ἀπεπειράθη μετ' οὐ πολὺ νὰ προσκολληθῆ εἰς τὸν Ἀχιλλέα, τοῦ ὁποίου ὅμως ὁ κυβερνήτης, ὁ γενναῖος Ζυγούρης, ἀνάψας ἐν τῷ ἅμα πυρὰ ἐπὶ τῶν κεραιῶν καὶ ἀπειλήσας οὕτω νὰ μεταδώσῃ τὸ πῦρ εἰς τὸν πλησιάζοντα κολοσσόν, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὀπισθοδρομήσῃ. Τότε ἡ ναυαρχίς ἐνωθεῖσα μετὰ 5 Ἀλγερινῶν φρεγάδων, ἐπέπλευσε κατὰ τῆς Μαρίας τοῦ Πασχάλη Κασίμη, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Οἱ Ἀλγερινοὶ εἰσπηδήσαντες ἐντὸς τοῦ πλοίου τούτου ἐφόνευσαν, ὡς βεβαιοῦται, 147 Ἑλληνας, καὶ τραυ-

ματίσαντες τὸν τε κυβερνήτην καὶ τοὺς περιλειφθέντας τρις-καίδεκα ναύτας, ἐκυρίευσαν τὴν Μαρίαν. Ἐτερον δὲ Ἀλγερινὸν σκάφος φέρον τριάκοντα καὶ ἕξ μεγάλα πυροβόλα, προσεκολλήθη εἰς τὴν Ἀθηναῖαν, τῆς ὁποίας τὸ κατάστρωμα ἐπληρώθη διὰ μιᾶς πολεμίων. Ὁ Λάμπρος ἀντιπαραταχθεὶς ἐκ τοῦ συστάδην καὶ καταβαλὼν τοὺς εἰσπηδήσαντας ἐσώθη μὲν, ἐσώθη ὅμως ἵνα παρασταθῇ μάρτυς τῆς καταστροφῆς ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ στολίσκου αὐτοῦ. Τὸ πλοῖον τοῦ Ἐμμανουὶλ Μουρτσουνάκη, ἀποβαλὼν τὸν πρυμνήσιον ἴστων καὶ τὸν κυβερνήτην αὐτοῦ, ἐπυρπολήθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν ἰδίων ναυβατῶν. Περὶ τὸν Δημήτριον Ἀλεξόπουλον δὲν ἔμειναν ζῶντες εἰμὴ 10, οἵτινες ἔρριψαν τὸ σκάφος εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον, καὶ οἱ μὲν ναῦται φυγόντες διεσώθησαν, ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος Ἀλεξόπουλος προσαγαγὼν θρυαλλίδα εἰς τὴν ἐναπομείνασαν ὀλίγην πυρίτιδα, ἀνετινάχθη μετὰ τοῦ πλοίου καὶ τῆς σημαίας εἰς τὸν ἀέρα. Τελευταῖον ὁ Εὐστράτιος Νικηφοράκης ἠδυνήθη, εἰ καὶ περιεζωσμένος ὑπὸ πολεμίων, νὰ ρίψῃ τὸ πλοῖόν του εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ σωθῇ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου μετὰ τοῦ πληρώματος καὶ τῆς σημαίας. Τὰ κατὰ τὰς τρεῖς ὑπολειπομένας νῆας ἀπέβησαν τότε δεινότατα· τόσῳ μᾶλλον δεινὰ ὅσῳ ἢ τοῦ Κωνσταντίνου Παταράκη καὶ ἢ τοῦ Ζυγούρη, δὲν ἠδύναντο διὰ τὸν ἐναντίον ἄνεμον νὰ προσέλθωσιν εἰς βοήθειαν τῆς Ἀθηναῖας. Ἡ κατάστασις τῆς ναυαρχίδος ἦτο φοβερὰ· οἱ ἴστοι αὐτῆς εἶχον βλαβῆ καίριως· αἱ κεραῖαι κατεκόπησαν· τὰ ἴστια καὶ τὰ πλευρὰ κατετρυπήθησαν· τὸ σκάφος πανταχόθεν διέρρει, καὶ αὐτὸς ὁ Λάμπρος ἔφερε τραῦμα εἰς τὴν κεφαλὴν. Οὐδὲν ἦττον ὁ ἀδάμαστος ἀνὴρ ἐπέμενεν ἀνταγωνιζόμενος καὶ μὴ πειθόμενος νὰ καταλίπῃ τὸ σκάφος αὐτοῦ μέχρις οὔ, ἀφοῦ ἐκ τῶν 295 ἀνδρῶν, ὅσοι ἀπήρτιζον τὸ πλήρωμα τῆς Ἀθηναῖας, δὲν ἔμειναν εἰμὴ 5 ἀξιωμα-

τικοὶ καὶ 55 ναῦται, ἐξήγησαν οὗτοι λέμβους παρὰ τῶν ὑπηνέμων συντρόφων καὶ ἐσώθησαν δι' αὐτῶν, πυρπολήσαντες μὲν τὴν Ἀθηνᾶν, ἀπελθόντες δὲ αὐτοὶ μετὰ τοῦ ἀρχηγού των, ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Παταράκη, εἰς Μήλον.

Ἡ ἄμυνα ὑπῆρξεν ἡρωϊκὴ καὶ δικαίως ἐθαυμάσθη ὑπὸ τε τοῦ κυβερνήτου τοῦ Γαλλικοῦ δρόμωνος, ὅστις παρέστη πόρρωθεν θεατῆς τοῦ τραγικοῦ ἀγῶνος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑνετοῦ ναυάρχου Ἐμου· ἡ δὲ ζημία ἦν ὑπέσθησαν οἱ πολέμιοι ἐγένετο οὐ μικρά, διότι ἀπέβαλαν, ὡς βεβαιοῦται, τρισχιλίους νεκροὺς καὶ πολλοὺς τραυματίας, ὅπερ ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν εἶναι ἀπίθανον διότι καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἔπεσον περὶ τοὺς 650 ἄνδρας. Ἐὰν ὁ Λάμπρος εἶχε πυρπολικὰ, ἢ ἔκθασις ἤθελεν ἀποβῆ βεβαίως ἀλλοῖα· ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ν' ἀντιπαραταχθῆ διὰ πλοίων μικρῶν εἰς τὰ μέγιστα τῶν πολεμίων σκάφη καὶ ἀπαντήσας τελευταῖον ἄνδρας γενναιοτέρους ἢ πρότερον, ἀναγκαιῶς κατεστράφη. Δὲν ἀπέβαλλεν ἐν τούτοις τὸ θάρρος καὶ τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ ὁ ἥρωὸς τῆς Βοιωτίας, ἔνεκα τοῦ ὄλεθρου ἐκείνου ἀτυχήματος. Ἀλλὰ διοργανώσας τὴν ναυτικὴν αὐτοῦ μοῖραν, ἠτοιμάζετο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα, ὅτε ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1791 ἔλαβε παρὰ τοῦ Ῥωσικοῦ στραταρχείου ἐπανεπιλημμένας διαταγὰς νὰ παύσῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν, διότι ἤρχισαν διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Τούρκους αἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ εἰρήνην τοῦ 1792. Ὁ Λάμπρος, ἀγανακτίσας, ἀνεφώνησεν, ὅτι, ἐὰν ἡ αὐτοκράτειρα συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην αὐτῆς, ὁ Κατσώνης ἀκόμη δὲν ὑπέγραψε τὴν ἐδικήν του, ἐξέδωκεν ἔντονον κατὰ τῆς Ῥωσικῆς πολιτικῆς διαμαρτύρησιν καὶ κατέλαβε τὴν κατὰ τὸ Πορτοκάλιον Λακωνικὴν παραλίαν, ἵνα ἀπὸ τοῦ δρμητηρίου τούτου ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐκδρομάς. Πρὶν ὅμως προφθάσῃ νὰ πράξῃ τι, προσεβλήθη αὐτόθι ὑπὸ τοῦ Ὀσμανικοῦ στόλου· καὶ

ἀντέστη μὲν τῇ 6 καὶ τῇ 7 Ἰουλίου, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, προ-
τραπείς ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης Τζανέτου Γρη-
γοράκη, διέσχισε τὴν νύκτα τῆς 7 πρὸς τὴν 8 τὸν ἐχθρικὸν
στόλον καὶ ἀποπλεύσας εἰς Ἰθάκην ἐπέστρεψεν ἐκεῖθεν εἰς
τὴν Ῥωσσίαν.

Εἰς τὴν τελευταίαν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν τοῦ τουρκικοῦ συνέ-
πραξαν καὶ δύο γαλλικαὶ φρεγάδες, κατὰ δὲ τὸν Ὀλιβέριον
μία μόνον φρεγάς, ἡ «Μετριόφρων» ὑπὸ τὸν Βενέλ· τοῦτο δὲ
διότι δύο τῶν καταδρομικῶν του εἶχον πρὸ ὀλίγου προσβάλει
καὶ πυρπολήσει δύο γαλλικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα. Τινὲς τῶν ἡμε-
τέρων ἠθέλησαν νὰ ἀμφισβητήσωσι τὴν τοιαύτην αἰτίαν τῆς
εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα γαλλικῆς ἐπεμβάσεως, ἀποδόντες
αὐτὴν εἰς πολιτικὰ τῆς Γαλλίας συμφέροντα. Ἄλλ' αἱ κατὰ
τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν περιπέτειαι τοῦ ναυτικοῦ ἡμῶν,
τοῦ ὁποῖου πολλὰ καταδρομικὰ ἐξετράπησαν προϊόντος τοῦ
χρόνου, εἰς πράξεις ἤμιστα ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ πολέμου ἐπι-
τρεπομένας, ἐξηγοῦσι τοὺς ἐλέγχους τῆς Γαλλικῆς κυβερνή-
σεως καὶ ἄνευ ἄλλων πολιτικῶν λόγων. Ὅπως δὲποτε ὁ Λάμ-
προς ἐπιστρέψας εἰς Ῥωσσίαν δὲν ἔτυχε παρὰ τῇ Αἰκατερίνῃ
εὐμενοῦς δεξιώσεως· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὁ διαδεξά-
μενος τὴν ἀρχὴν τῷ 1796 Παῦλος Α', ἀμείβων τὰς ὑπηρεσίας
αὐτοῦ, ἐδωρήσατο τῷ ἀνδρὶ γενναίαν χρηματικὴν χορηγίαν.
Καὶ μετ' οὗ πολὺ ὁ Λάμπρος ζητήσας τὴν ἐκ τῆς στρατιωτι-
κῆς ὑπηρεσίας ἄφεσιν, κατεστάθη εἰς Κριμαίαν ὅπου ἀπέθα-
νεν ἐν ἀκμῇ ἔτι τῆς ἡλικίας τῷ 1804. Ὅσον δὲποτε δὲ καὶ ἂν
ἀπέβη ἐπὶ τέλους ἀτυχῆς ἀνεδείχθη εἰς τῶν μεγάλων ναυτι-
κῶν ἡμῶν ἡρώων καὶ ὁ κράτιστος ἴσως τῶν ἀθλητῶν, ὅσοι
ὑπὸ ξένας μὲν σημαίας, ἐν αἰσθήματι ὅμως Ἑλληνικῶ, ἠγγω-
νίσθησαν ὑπὲρ τῆς τοῦ ἔθνους ἀνεξαρτησίας πρὸ τῆς τελευ-
ταίας ἐπαναστάσεως.

Κ. Παπαρηγόπουλος.

Ο ΓΕΡΟ — ΚΑΠΕΤΑΝΟΣ

Παιδιά! γι' ἀκούστε με κ' ἐμὲ τὸ γέρο Καπετάνο,
 Ποῦ τὰ μαλλιά μου ἄσπρισαν ἔσθ' ὅσον πόλεμο ἀπάνω
 Ἐπὶ τὰ χρόνια τοῦ Ἄλῃ τὸν Τούρκο πολεμοῦσα,
 Κ' εἶδαν πολλὰ τὰ μάτια μου ἐκεῖ ποῦ περπατοῦσα,
 Ἐπὶ τὸν πόλεμο γεννήθηκα... μαθήτεψα παιδάκι
 Ἐπὶ τοῦ γέρου Ζίδρα τὸ σχολεῖδ καὶ τοῦ Καραϊσκάκη.
 Ἐπαγαγέραςα, παιδιά! τὸ ἄπιστο λιοντάρι
 Δὲν εἶν' ἐκεῖνο ποῦ ξερα, καὶ θέλει μακελλάρη,
 Γιὰ σηκωθῆτε μιὰ αὐγὴ μὲ τὰ σωστά σας ὄλοι,
 Καὶ τὸ σταυρὸ σας κάμετε νὰ μποῦμε μέσ' ἔσθ' ἰν Πόλι.

Παιδιά! δὲν εἶναι πλιά Τουρκιά, δὲν εἶναι Γενιτσάροι
 Ἐκεῖνους τοὺς σκοτώσαμε... τοὺς πῆρε τὸ φεγγάρι.
 Ὅσον ἐμᾶς δὲν πρόφθασε τὸ ἐδικὸ σας μάτι
 Τοῦ Τούρκου ἔταν ἄφριζε ἢ ἐχόρευε τὸ ἄτι...
 Χιλιμιντροῦσε μοναχὰ κ' οἱ Φράγκοι ξεφυχοῦσαν,
 Καὶ μόνε τὰ κλεφτόπουλα τὸ δρόμο του κρατοῦσαν.
 Τῆ χώρα μας μοιράσαμε μ' αὐτοὺς μὲ τὸ μαχαῖρι,
 Ἐμεῖς ἐπάνω ἔστα ἔψηλά, κ' αὐτοὶ ἔστα κάτω μέρη.
 Ἐχάθησαν οἱ Τσάμιδες κ' οἱ Ἀρβανίταις ὄλοι,
 Κι' ἀκόμα, δύστυχα παιδιά, δὲν μπήκατε ἔσθ' ἰν Πόλι!

Ἄχ! πάλι τὰ θυμήθηκα τὰ περασμένα χρόνια,
 Ταῖς μάχαις, τὰ λημέρια μας, τῆς Λιάκουρας τὰ χιόνια.
 Παιδιά ὡσον τὰ ἔλατα ἔσθ' ὅσον πόλεμο θρεμμένα,
 Μὲ μάτι μαῦρο σὺν φωτιά, μὲ στήθια δασωμένα

Μ' ένα σταυρὸ ἔστὸ χέρι τους καὶ μιὰ καλὴ μαχαίρα,
 Ἐπελεκοῦσαν τῆς Τουρκίας τοὺς λύκους νύχτα μέρα.
 Κάθε ἡμέρα πόλεμος, κάθε νυχτιὰ τουφέκι.
 Ἀπόσταινε τὸ χέρι μας ἀπ' τὸ πολὺ πελέκι.
 Ἐκεῖνοι τῶρα πέθαναν... ἐκοιμηθῆκαν ὄλοι,
 Ἄχ! ἂν ξυπνοῦσαν μπαίναμε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔστην Πόλι
 Ἀσπριζε τότε, ἀσπριζε σὰν χιόν' ἢ φουστανέλλα,
 Ἐτοῦ Νικο-Τσάρα τὸ κορμί, ἔτοῦ Γρίβα, τοῦ Τζαβέλλα·
 Χρυσᾶ τσαπράζια βρόνταγαν ἔστὰ στήθια τοῦ Μιλλιῶνη,
 Οἱ δράκοι δὲν φοροῦσανε στενὰ τοῦ Κατσαντώνη!
 Τήρα καιρὸς ποῦ πέρασε, τήρα καιρὸς ποῦ πάει!
 Ὁ κλέφτης καὶ ἡ λευτεριά κοιμούνται πλάϊ, πλάϊ,
 Τὸ καριοφίλι ἄκουε ἐδῶ κ' ἐκεῖ νὰ πέφτη,
 Καὶ κάθε βράχι ἔκρυφτε Ἄρματωλὸ καὶ Κλέφτη.
 Παιδιά! ἂν τότε σμίγανε σὲ μιὰ σημαία ὄλοι,
 Μὰ τὸ σταυρὸ ποῦ προσκυνῶ τοὺς πέραμα τὴν Πόλι...!

Εὐπνα καμμένη λεβεντιά! στοιχειώσου Κώστα Πάλλα!
 Θανάση Διάκο, πρόβαλλε! ροδόλα, Μπουκουβάλα!
 Εὐπνα, μικρὸ Χορμόπουλο! πετάξου γέρω Νάσο!
 Ἄνδρουτσο, ζώσου τ' ἄρματα! καβάλλα, Καρατάσο.
 Πάλι τουφέκι... ἔπεσε... ἔβγατ' ἀπ' τὰ κλαδιὰ σας
 Καὶ ἔστων σπαθιῶν σας βάλετε τὸν ἦσκιο τὰ παιδιὰ σας.
 Ἀφήσατε τὴ μαύρη γῆ, τὴ λαγκαδιά, τὸ βράχο,
 Κ' ἐλάτε μὴν ἀφίνετε τὸ Δῆμο σας μονάχο...
 Εὐπνησε στράτευμα νεκρὸ, ἀναστηθῆτε ὄλοι,
 Ὁ Γέρο-Δημὸς σας μὲ σᾶς θὰ μπῆ μέσα ἔστην Πόλι!

Σωριάζεται ὁ γίγαντας, τὸν ἔφαγε τὸ κρέμα·
 Χαράζει, κι' ὁ βρικόλακας μυρίστηκε τὸ μνήμα...

Κ' ἐσεῖς ἀκόμη στέκεσθε, παιδιὰ δυστυχισμένα.
 Σαπίζει ὅποιος κάθεται μὲ χέρια σταυρωμένα.
 Ντροπή, παιδιὰ, ὅτ' αὐτὰ νειάτα σας, ντροπή ὅτ' ἡ λεβεντιά σας.
 Ἀκόμη μιὰ δὲν ἄκουσε, ὁ Τοῦρκος τουφεκιά σας.
 Ἄχ! θυμηθῆτε αἱμά μας πῶς εἰστε καὶ καρδιά μας,
 Ἀφήστε τὰ βιβλία σας, ζωσθῆτε τὰ σπαθιά μας,
 Καὶ τρέξετε ὅτ' ἡν Ἡπειρο, ὅτ' ἡ Θεσσαλία ὅλοι
 Εἶναι δική μας, βρὲ παιδιὰ, ἡ ξακουσμένη Πόλι!

Δὲν βλέπετε; ἓνα νησί, ἡ Κρήτη μοναχὴ της,
 Παλεύει μ' ὅλην τὴν Τουρκιά μὲ μόνο τὸ σπαθί της.
 Φωτιά κι' Ἀράπης καὶ Τουρκιά καὶ πείνα τοὺς κτυπᾶνε.
 Μ' αὐτοὶ δὲν δίνουν τ' ἄρματα, μ' αὐτοὶ δὲν προσκυνᾶνε....
 Δὲν περιμένουν τίποτα ἀπ' τὴ Φραγκιά ἐκεῖνοι,
 Γνωρίζουν τὴν βοήθεια ὁ ξένος πῶς τὴν δίνει.
 Καὶ σεῖς, ἐλεύθερα παιδιὰ, ἀπ' τὸ σχολεῖο βγαλμένα,
 Ἐλευθεριὰ προσμένετε ἀπ' τὴν Φραγκιά καιμένα;
 Εἰς τὸ σπαθί σας βρίσκεται, γιὰ ξεσπαθῶστε ὅλοι,
 Καὶ πάμε ἀπ' τὸν ἄπιστο νὰ πάρωμε τὴν Πόλι!

Ὅτ' ἡ Πόλι! ὅτ' ἡ Ἁγία Σοφία! γιατί, γιατί παιδιὰ μου
 Μὲ τ' ὄνομά τους μοναχὰ φτερώνετ' ἡ καρδιά μου;...
 Τὸν Ἅγιο Τάφο προσκυνῶ κι' ἀπὸ μακριὰ μὲ πόνο,
 Μὰ ἅγιο Τάφο μου ἐγὼ τὴν Πόλι ἔχω μόνο...
 Πρῶτα ὅτ' ἡ Πόλι κ' ὕστερα ὅτ' ὁ ἅγιο τάφο πάτε.
 Παιδιὰ! ἀνίσως δὲν τὴν δῶ, νὰ μοῦ τὴν χαιρετᾶτε.
 Κι' ἀνάψετε ἓνα κερὶ ἀκόμα καὶ γιὰ μένα
 Εἰς τὴν Ἁγίαν μας Σοφία, παιδιὰ εὐτυχισμένα.
 Ἄς κρᾶξῃ ἓνας ἀπὸ σας, ὅταν θὰ ἴμπῆτε ὅλοι,
 Ὁ Γέρο-Δῆμος μοναχὰ δὲν ἦλθε μέσ' ὅτ' ἡ Πόλι!

Μὰ δὲν πεθαίνει εὐκολὰ ὁ Δῆμος· δὲν πεθαίνει,
 Καὶ ἡ ψυχὴ του δύσκολα ἀπ' τὸ κορμί του βγαίνει!
 Ἄχ! ἂν τὸν Δημακόπουλο τὸν εἶχατε στολίδι,
 Ἄν εἶχατ' ἀδελφοποιτό, παιδιά μου, τὸν Πραϊῖδη,
 Ἄν τοῦ Ἀναγνωστόπουλου τὸν θάνατο πονῆτε,
 Τὸ αἷμα πίσω πάρετε κ' ἐκδικηταὶ γενῆτε!
 Τὸν Ἔσλεν, τὸν Βαρνάβα σας, τὸ μαῦρο Βαφειάδη,
 Συλλογισθῆτε ἄταφους, ῥηγμένους ἔστο λαγκάδι.
 Τάφο ζητοῦνε ἀπὸ σᾶς... ἀρματωθῆτε ὅλοι,
 Καὶ ξέρ' ὁ Δῆμος ἀπὸ ποῦ πηγαίνουνε ἴστῃν Πόλι...

Ἄχ . Παράσχος.

Ἡ ΤΟΥ ΑΚΑΘΙΣΤΟΥ ὙΜΝΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πρώτης μεγάλης πολιορκίας τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀραβῶν τῇ 626 ὁ βασιλεὺς
 Ἡράκλειος, ἀναλογιζόμενος μὲν τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἐκ τοῦ
 ὁποίου ἀπηλλάγη τὸ ἔθνος, ἀνταποκρινόμενος δὲ εἰς τὰ αἰσθή-
 ματα τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ, οἵτινες δὲν ἠγωνίσθησαν το-
 σοῦτον γενναίως εἰμὴ πεποιοῦτες εἰς τὴν προστασίαν τῆς πο-
 λιούχου Παναγίας Θεοτόκου, ἐνέκρινεν εἰς δῆλωσιν αἰδίου
 πρὸς αὐτὴν εὐγνωμοσύνης, τὴν καθιέρωσιν τῆς Ἀκολουθίας
 τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, ἣτις μέχρι τῆς σήμερον τελεῖται παρ'
 ἡμῶν τὴν παρασκευὴν τῆς Ε' ἐβδομάδος τῆς μεγάλης Τεσ-
 αρακοστῆς, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθη βραδύτερον ἡ μνήμη
 τῶν δύο πολιορκιῶν, καθ' ἃς οἱ Ἀραβες τοσοῦτον γενναίως
 ἀπεκρούσθησαν ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας ἐκεῖνης. Τίς Ἕλλην

δὲν γνωρίζει τὸν ὕμνον τὸν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν ταύτην φελλόμενον ἐκ διαλειμμάτων εἰς τιμὴν τῆς ἰδιαζούσης προστάτιδος τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος ;

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια !

Ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εὐχαριστήρια

Ἀναγράφω Σοι, ἡ πόλις Σου, Θεοτόκε.

Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον,

Ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,

Ἵνα κράζω Σοι, χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε.

Τίς Ἕλληνα δὲν ἀκούει κατ' ἔτος μετὰ κατανύξεως βαθείας τοὺς χαιρετισμοὺς ἐκείνους, ἐν οἷς ἡ ζωηροτέρα φαντασία καὶ ἡ εὐλαβεστέρα ἀγάπη ἐπεσώρυσαν ὅλας τὰς δυνατὰς διαδηλώσεις τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν σῴτειραν τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καὶ τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἐκκλησίας ;

Χαῖρε, τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀσάλευτος πύργος·

Χαῖρε, τῆς βασιλείας τὸ ἀπόρθητον τεῖχος·

Χαῖρε, δι' ἧς ἐγείρονται τρόπαια·

Χαῖρε, δι' ἧς ἐχθροὶ καταπίπτουσιν.

Ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ Ἡράκλειος καθιέρωσε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, παρῆλθον ὑπὲρ τὰ 1200 ἔτη· τὸ ἀνατολικὸν κράτος ἠκρωτηριάσθη, διεμελίσθη, κατέπεσεν, ἀνωρθώθη, πάλιν κατέπεσεν· εἰς δὲ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους πάλιν τμημά τι αὐτοῦ ἀνέκτησε τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν· ἀλλὰ καίτοι ἐπῆλθον ἕκτοτε τοσαῦται μεταβολαί, καίτοι παρῆλθον ἕκτοτε τοσοῦτοι αἰῶνες, μέχρι τῆς σήμερον, εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν χώραν, εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Κωνσταντι-

νούπολιν, εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εἰς Σμύρνην, εἰς Κρήτην καὶ εἰς Χίον, τὸ ἑσπέρας τῆς παρασκευῆς τῆς Ε' ἑβδομάδος τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου δὲν παύει ἀναπέμπουσα πρὸς τὸν Ὑψιστον αἰῶνος εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δὲν παύει ἐνοῦσα πνευματικῶς ὅ τι διέσπασεν ἡ βία, δὲν παύει πληροῦσα τὰς καρδίας ἡμῶν ἐλπίδων περὶ αἰσιωτέρου μέλλοντος.

Κ. Παπαρηγόπουλος.

ΜΑΤΡΟΖΟΣ

I.

Ἔνας Σπετσιώτης γέροντας σκυφτὸς ἀπὸ τὰ χρόνια
 Μὲ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά, μὲ πύρινη ματιά,
 Σὰν πλάτανος θεώρατος γυρμένος ἀπ' τὰ χρόνια,
 Περνοῦσε πάντα ἴστο νησί τὰ ἔρμα γηρατειά.
 Εἶναι ἀπὸ κείνη τῇ γενιᾷ ὁ γέρο καπετᾶνος
 Ποῦ ἀκόμα καὶ ἴστον ὕπνον του ἐτρόμαζε ὁ Σουλτᾶνος.

Εἶνε ἀπὸ κείνους ποῦ ἔχυσαν τὸ ἀθάνατό τους αἶμα
 Ἀπὸ τοὺς χίλιους ποῦ ἔβγαλες, πατρίδα μου χρυσῆ,
 Ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἔβαλαν ἴστον κεφαλή σου στέμμα,
 Καὶ ἄγνωστοι ἐσβύσθησαν ἴστο δοξαστὸ νησί.
 Εἶχες ἀστέρια ὀλόλαμπρα ἴστον οὐρανό σου κι' ἄλλα,
 Μὰ ἐκεῖνα ποῦ δὲν ἔλαμψαν ἦσανε πιὸ μεγάλα.

Ἄφοῦ ἔγραψαν μὲ τὸ δαυλὸ τὴν ἱστορία μόνοι,
 Χωρὶς γι' αὐτοὺς τοὺς ἥρωας μιὰ λέξι αὐτὴ νὰ πῆ,
 Μὲ τὴν πληγὴ τῶν γιὰ σταυρὸ κι' ἀτίμητο γαλόφι,
 Ἄλλοι ἴστα δίχτυα ἐγύρισαν καὶ ἄλλοι ἴστο κουπί,

Κι' οί στολοκαύταις τῶν Σπετσῶν, τὰτρόμητα λιοντάρια,
 Ὕστὸ ἀκρογιαλί ἐπιαναν μὲ ταῖς βαρκούλαις φάρια.

Ὁ γέρος μας παράπονο ποτὲ δὲν λέει κανένα,
 Μὰ καπετάνους σὰν ἰδῆ μὲς' ὀστὰ βασιλικά
 Ἐκείνους ποῦ χε ναύταις του, μὲ μάτια βουρκωμένα
 Εἰς τὰ παλιά του ἐγύριζε καὶ ὀστὰ πυρπολικά.
 Καὶ ξαπλωμένος δίπλα μου μοῦ ἔλεγε ὀστὴν ἄμμο,
 Πόσα καράβια ἔκαψε ὀστὴν Τένεδο, ὀστὴ Σάμο.

«Παιδί μου, τώρα ἐγέρασα, παιδί μου, θ' ἀποθάνω».
 Ὕστὸ τέλος πάντα μοῦ λεγε μὲ ἀναστεναγμό,
 «Ἐνας Ματρώζος δὲν μπορεῖ νὰ κάνη τὸ ζητιάνο,
 Μὰ νὰ βαστάξω δὲν μπορῶ τῆς πείνας τὸν καιμό.
 Κλαίω ποῦ ἀφίνω τὸ νησί· θὰ πάω ὀστὴν Ἀθήνα,
 Πρὶν ποθαμένο μ' εὔρετε μιὰ μέρα ἀπὸ τὴν πείνα.

»Μοῦ λὲν ὁ Καπτὰν Κωνσταντῆς ἀπ' τὰ Ψαρὰ ἐκεῖ πέρα
 Πῶς ὑπουργὸς ἐγένηκε μεγάλος καὶ τρανός,
 Κι' ἂν θυμηθῆ πῶς τῆ ζωῆ τοῦ ἔσωσα μιὰ μέρα
 Ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Τένεδο, μπορεῖ ὁ Ψαριανός
 Νὰ κάνη τίποτε γιὰ μέ, ἴσως νὰ δώσουν κάτι
 Ὕ ἐκεῖνον ποῦ χε τάλαρα τὴ στέρνα του γεμάτη».

Πέντε ἔξη ἡμέραις ὕστερα ἐμβῆκε ὀστὸ βαπόρι.
 Κι' ἀκουμπιστὸς περιλυπὸς ἐπάνω ὀστὸ βραδὶ,
 Ὡς ποῦ ὀστὴν Ὑδρα ἐφθασε, ἐγύριζε ἀπ' τὴν πλώρη
 Τὸ λατρευτὸ του τὸ νησί ὁ γέροντας νὰ εἶη.
 Καὶ σκύβοντας τὰ κύματα δακρύδρεχτος ἐρώτα,
 Πῶς φεύγει τὴν ὀστὸν τὸ νησί καὶ πῶς ἐρχόταν πρῶτα.

II.

«Τί θέλεις, γέροντα, ἐδῶ ; » ῥωτᾷ τὸν καπετᾶνο
 Ἔστὸ Ὑπουργεῖο ἐμπροστά, ἕνας θαλασσινὸς
 Ντυμένος μέσα ἴστὰ χρυσᾶ. «Παιδί μου, εἶναι πάνω
 Ὁ Κωνσταντῆς ; » «Ποῖος Κωνσταντῆς ; » «Αὐτὸς... ὁ Ὑ -
 [ριανὸς]

«Δὲν λὲν κανένα Ψαριανό· ἐδῶ εἶναι Ὑπουργεῖο
 Νὰ ζητιανέψῃς πῆγαινε εἰς τὸ πτωχοκομεῖο».
 Ὁ γέρος ἀνεσίχωσε τὸ κάτασπρο κεφάλι
 Καὶ τὰ μαλλιά του ἐσάλεψαν ἴσάν χήτη λιονταριοῦ,
 Καὶ μὲ σπιθόβολη ματιὰ μέσ' ἀπ' τὰ στήθια βγάλει
 Μὲ στεναγμὸ βαρύνωμο φωνὴ παλληκαριοῦ :
 « Ἄν οἱ ζητιᾶνοι ἴσάν κι' ἐμὲ δὲν ἔχουναν τὸ αἷμα,
 Οἱ καπετᾶνοι ἴσάν καὶ σὲ δὲν θὰ φοροῦσαν στέμμα».

Καὶ ὁ Κανάρης, ποῦ ἄκουσε τὴν ἑμιλία κάτου
 Ἔστὸ παραθύρι ἔσκυψε νὰ δῆ ποιὸς τὸν ζητεῖ.
 Καὶ μόλις εἶδε γέροντα λαχτάρησε ἡ καρδιά του,
 Καὶ νάρθη πάνου ἔστειλε μὲ τὸν ὑπασπιστή·
 Ἐβγήκε ἀπ' τὸ γραφεῖό του ὁ ἴδιος ὡς τὴ σάλα,
 Κ' ἐπάνω εἰς τὸν καναπέ τὸν ἔβαλε ἴστὴ σάλα.

Τὸν κύτταξε· τὰ μάτια του μέσ' ἴστὰ μακριὰ του φρύδια,
 Ποῦ μοιάζουνε ὡσάν αἰτοὶ κρυμμένοι ἴστὴ φωλιά,
 Εἰς τὸ Σπετσιώτη ἐφάνηκαν μὲ τὴ φωτιὰ τὴν ἴδια
 Ὅταν τὰ ἐφώτιζε ὁ δαυλὸς ἴστὰ χρόνια τὰ παλιά.
 Κι' ἕνας τὸν ἄλλον κύτταξε ἴστὰ μάτια οἱ δύο γέροι,
 Ὁ δράκοντας τὸν γίγαντα, ὁ ἥλιος τὸ ἀστέρι.

«Δὲν μὲ θυμᾶσαι, Κωνσταντῆ ;» σὲ λίγο τοῦ φωνάζει,
 «Ὅγλήγορα μὲ ξέχασες, μὰ σὲ θυμοῦμαι ἐγώ...»
 «Ποιὸς τῶλπιζε νὰ δῆ ποτὲ» ὁ γέροντας στενάζει
 «Τὸν καπετᾶνο ζήτουλα, τὸν ναύτη ὑπουργό».
 Καὶ σκύβοντας τὴν κεφαλὴ ἴστα διάπλατά του στήθη,
 Τὴ φτώχεια του ἐξέχασε, τὴ δόξα του ἐθυμίσθη.

«Ποιὸς εἶσαι, καπετᾶνο μου, καὶ ποιό ναι τὸ νησί σου ;»
 Ὁ Ψαριανὸς τὸν ἐρωτᾷ μὲ τόνο λυπηρό,
 «Πενήντα χρόνια, μιὰ ζωὴ, ἐπέρασαν, θυμίσου,
 Ἄπ' τῆς χρυσῆς μας ἐποχῆς ἐκείνης τὸν καιρό.
 Μήπως ἴσθι Σάμο ἤσουνα ἴσθιν ἐποχὴ ἐκείνη,
 Μήπως ἴσθιν Ἀλεξάνδρεια, ἴσθι Χιό, ἴσθι Μυτιλήνη ;»

— «Ἄπ' ἔξω ἀπ' τὴν Τένεδο.... πενήντα πέντε χρόνια,
 Ἐπέρασαν ἀπ' τὴ στιγμὴ ἐκείνη σὰν φτερό·
 Σὰν νὰ σὲ βλέπω, Κωνσταντῆ, δὲν θὰ ξεχάσω αἰώνια...
 Ἄκόμα ἴστο μπουρλότο σου ἐπάνω σὲ θωρῶ....
 Χρόνος δὲν ἦταν ποῦ ἔκαψες ἴσθι Χιὸ τὴ ναυαρχίδα,
 Κ' ἦταν ἡ πρώτη μου φορὰ ἐκείνη ποῦ σὲ εἶδα...

» Ἄπ' ἔξω ἀπ' τὴν Τένεδο, θυμᾶσαι ; μιὰ φρεγάδα
 Σ' ἔβαλε ἐμπρὸς μ' ἀράπικου ἀλόγου γρηγοράδα
 Μ' ὀχτῶ βατσέλα πίσω της· ἐμοιάζαν περιστέρια
 Καὶ σὺ γεράκι γύρω τους... ἐπάνω ἴστο μπουρλότο
 Ποῦ τὴ κορβέτα τίναξες πρωτύτερα ἴστα ἀστέρια,
 Σὰν δαίμονας μέσ' ἴστο καπνὸν γλυστρουσες καὶ ἴστον κρότο...

«Σὲ καμαρώνω ἀπὸ μακριά... οἱ ναύταις κ' ὁ λοστρόμος
 Μὲ ξώρκιζαν νὰ φύγουμε· τοὺς εἶχε πιάσει τρόμος,

Γιατί ή άρμάδα ζύγωνε· επάνου 'στο τιμόνι
 Θάρρος 'στους ναύταις σου έδινες... δέ βάσταξε ή καρδιά μου..
 Σε μιá στιγμή χανέσουνα, σε μιá στιγμή και μόνη,
 Καί, όρτσα ! μάινα τά πανιά ! φωνάζω 'στά παιδιά μου.

«'Στό στρίψιμο του τιμονιοϋ μās σίμωσες... μ' άντάρα,
 'Ο Τούρκος κοντοζύγωνε· ή μαύρη μου καμπάρα
 'Αστροπελέκι και φωτιά επάνω του ξεροϋσε,
 Μά 'σάν δελφίνι γρήγορα κι' εκείνος έπετοϋσε,
 Οί ναύταις μ' έφώναξαν, «τί κάνεις καπετάνο ;»
 Κι' εγώ τους λέω «τόν Ψαριανό να σώσω κι' άς πεθάνω...»

«Και σου πετώ τή γούμενα... και δένεις τó μπουρλότο·
 Κάνω τιμόνι δεξιά ! τó φλογερό τó χνώτο
 Του Τούρκου θα σ' εβούλιαζε· θυμάσαι ; σου φωνάζω
 Πρώτος άπ' όλους νάνεβής, μά δέν μ' άκους, κι' άφίνεις
 "Άλλοι νάνέβουν ... έσκυφα κι' άπ' τά μαλλιά σ' άδράζω,
 Και σ' έσωσα, και έφύγαμε... Μά δάκρυα βλέπω χύνεις...»

«Ματρώζε ! σύ ;» ό Κωνσταντής δακρύβρεχτος φωνάζει,
 Και με 'στά στήθη τά πλατιά σφιχτά τόν άγκαλιάζει.
 Κι' έν ψι οι δύο γίγαντες με τά λευκά κεφάλια
 Στάσπρα τους γένεια δάκρυα κυλοϋσαν σαν κρυστάλλια
 Δύο κορφοβούνια μοιάζανε γεμάτα άπό τó χιόνι
 "Όταν του ήλιου ή ματιά τήν άνοιξι τó λειώνει.

Γ. Στρατήγης.





Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΙΩΝΙΟΥ (ΩΣ ΗΤΟ ΤΟ ΠΑΛΑΙ) .

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΝΙΚΗΣ

Μέσ' ἀπ' τῆς νίκης τὴν κραυγὴ
ἐκεῖ κατὰ τὸ Μαραθῶνα,
μέσ' ἀπ' τῆς νίκης τὴν αὐγὴ
ποῦ ἀνέτειλεν ἀπ' τὸν ἀγῶνα
στὴ δοξασμένη ἐκείνη γῆ.

Καὶ μέσ' ἀπὸ τῆ λεβεντιὰ
ποῦ στέκεται ἀντρειωμένη
μὲ ὑπερήφανη ματιὰ
κι' ὁ θρίαμβος τὴν ὁμορφαίνει
μὲ οὐρανογέννητη φωτιὰ

Ἐνῶ ἡ δόξα δρατὴ
σκορπάει ἀπ' τοῦρανοῦ τὸ δῶμα
στεφάνια εἰς τὸν νικητὴ,
ποῦ τοῦ ἰδρωτός βρέχει ἀκόμα
ἢ στάλα ἢ εὐλογητὴ.

Μέσ' ἀπ' τὴ φλογερὴ στιγμή
ποῦ ἡ ἀθανασία γεννιέται
ἀπ' τὴν ἀνδρεία καὶ τιμὴ,
ῥαῖος σὰν Ἑρμῆς πετειέται
ἓνας ὀπλίτης μὲ ὀρμή.

καὶ τρέχει, τρέχει, πηλαλᾶ
 κ' ἔχει στὸ νοῦ του τὴν Ἀθήνα,
 ποῦ μαρμαρόκτιστη γελᾶ
 τοῦ ἡλίου τὴν χρυσὴν ἀκτίνα,
 καὶ ροβολᾶ καὶ ροβολᾶ.

Στὰ πόδια του ἔχει ἀστραπή,
 ἔχει λαχτάρα στὴν καρδιά του,
 πρῶτος νὰ φθάσῃ νὰ εἰπῇ·
 νὰ φέρῃ πρῶτος ἐκεῖ κάτω
 τὴν εἶδησι τὴ χαροπή.

Στὸ σιδερένιο του κορμὶ
 βροντοκοποῦνε τ' ἄρματά του,
 καὶ εἰς τοῦ δρόμου τὴν ὁρμὴ
 τὴν ἄπιαστη, δλόγυρά του
 σφυρῶς ἢ αὔρα ἢ θερμὴ.

Μοιάζει γοργόφτερο πτηνὸ
 ποῦ μὲ τὸν ἄνεμο περνάει,
 μοιάζει στοιχειὸ μεσημβρινὸ
 ποῦ σὰν ἀκτίνα κολυμπάει
 στὸν φλογισμένον οὐρανό.

Γιατὶ δλ' ἡ φύση φλογερὴ
 ἀστράφτει καίεται καὶ λάμπει
 στὸ μεσημέρι τὸ βαρὺ·
 γυρνοῦν ἐμπρὸς του ὄρη, κάμποι,
 ὡσὰν μιὰ σφαῖρα φωτερή.

Ούτε τὸ δένδρο τὸν βαστᾶ
 ποῦ ἀπλώνει δροσερὰ κλωνάρια,
 οὔτε ἡ πηγὴ ποῦ σκεπαστὰ
 κυλάει καὶ βρέχει τὰ χορτάρια·
 ἔλο ἐμπρὸς κ' ἐμπρὸς πετᾶ.

Ὅθε περνάει, σὰν μιὰ κρυφὴ,
 ἀγιότητα ἢ γῆ μυρίζει·
 σὲ καθενὸς βουνοῦ κορφῆ,
 τῇ γιγαντόσωμῃ ἀντικρύζει
 ἀρχαίου ἥρωος μορφῆ.

Γιατὶ κ' οἱ ἥρωες γοργοὶ
 κατέβηκαν ἀπ' τὸν αἰθέρα
 μὲ ἀλαλαγμὸ καὶ μὲ ὄργῃ
 ἀπ' τῆς σκλαδιᾶς τῇ μαύρῃ μέρα
 νὰ σώσουνε αὐτὴ τῇ γῆ.

Ὅλ' ἡ ψυχὴ του καὶ ζωὴ
 τὴν ὄρα ἐκείνη κράζει «Νίκη!»
 κάθε τῆς φύσεως πνοῆ
 θαρρεῖ πῶς ἀλαλάζει «Νίκη!»
 μὲ μιὰν ἀτέλειωτη βοή.

Παιᾶνες, ὕμνοι, μουσικὴ
 νομίζει πῶς στὴν ἀκοή του
 γύρω πετοῦν μαγευτικοὶ
 καὶ νοιώθει ὡς μέσα στὴν ψυχὴ του
 ἀνατριχίλα ἠδονικὴ.

Ἔτσι πετᾶ κ' ἔτσι περνᾶ·
βουνά, λαγκάδια πίσω μένουν,
φιάνουν σιμὰ τὰ μακρινά.
τα κοντινὰ εὐθὺς μακραίνουν
καὶ φεύγουν πίσω του ξανά.

Στὸ δρόμο του τὸ φτερωτὸ
λὲς καὶ ὁ κόπος δὲν τὸν φθάνει·
σὰν ἓνα πνεῦμ' ἀγαπητὸ
εἰς τὸ φτερό του τὸν λαμβάνει,
τὸ ἀόρατο καὶ δυνατό.

Μὰ σὰν ἀντίκρουσε λευκῇ
τὴν ἡλιοστάλακτη Ἀθήνα
ποῦ ἡ Σοφία κατοικεῖ
στὰ ἱερὰ παλάτια ἐκεῖνα
καὶ ἡ ὁμορφιὰ ἡ θεϊκὴ.

Σὰν εἶδε ἐμπρὸς του νὰ φανῆ
μακριὰ στὰ βάθη σὰν εἰκόνα
τὴν πόλη ἐκεῖνη τὴν τρανὴ
ποῦ ἐγέννησε τὸν Μαραθῶνα,
τὴ δόξα τὴν παντοτεινὴ.

Τότε μέσ' στὴ βαθειὰ σιγῇ
ἀπ' τὰ λαχταριστά του στήθη
ἀντίχρησε χαρᾶς κραυγὴ,
καὶ ὠρμησ', ἐπέταξεν, ἐχύθη
μὲ γληγοράδα πρὸ γοργή.

Εἶν' ἡ καρδιά του ἕνας παλμὸς
καὶ ἀγαλλίαση οὐράνια·
εἶν' ὅλος ἐνθουσιασμοὺς
καὶ θρίαμβος καὶ περιφάνεια
καὶ δόξα κι' ἅγιος ψαλμὸς.

Κ' ἐκεῖνοι ὁποῦ καρτεροῦν
κι' ἀπὸ τὰ τεῖχη ἀγναντεύουν,
τὸν διακρίνουν, τὸν θωροῦν,
κι' ἀνατριχιάζουνε, μαντεύουν,
καὶ τρέχουνε καὶ λαχταροῦν.

Ἄγόρια ὠραῖα, γελαστά,
κόραις μὲ κάλλη μαρμαρένια.
μὲ πρόσωπα ζωγραφιστά,
γέροι, ἱερεῖς μὲ τ' ἄσπρα γένεια
στὰ στήθη ἐπάνω ἀπλωτά.

Τρέχουν· καὶ μοιάζουν μὲ χορὸ
ψυχῶν ὠραίων ποῦ περνοῦνε
καὶ πνέουν ἄρωμα ἱερὸ
καὶ οἱ ἅγιοι τοῖς ὀδηγοῦνε
στὸν οὐρανὸ τὸ φωτερό.

«Νίκη!» φωνάζει· κ' ἡ φωνή
ἀντιλαλεῖ σὲ μύρια στήθη
καὶ μύρια στήθη συγκινεῖ·
εἰς κάθε ὄψη φῶς ἐχύθη
εἰς κάθε στήθος ἡδονή.

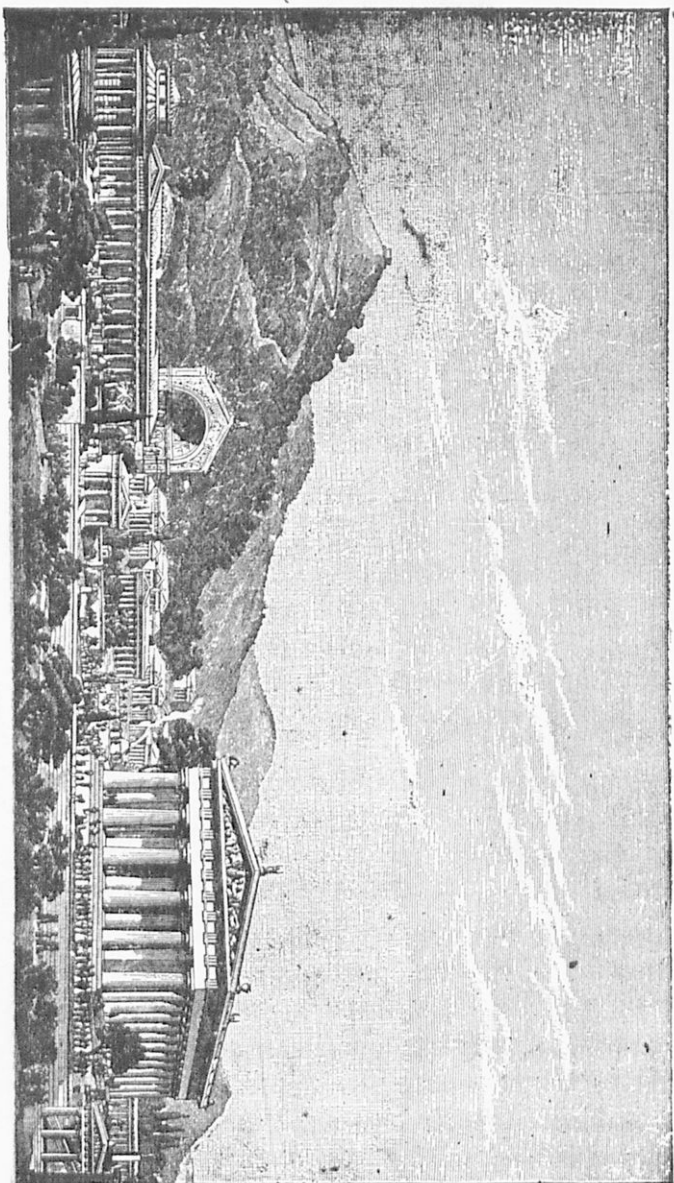
«Νίκη!» — τοῦ κόβει' ἢ λαλιὰ
καὶ γέρνει τὸ νεκρὸ κεφάλι
μέσ' στῆς χαρᾶς τὴν ἀγκαλιὰ
μέσ' στῆς γιορτῆς τῆ θεῖα ζάλῃ
μέσ' στοῦ θριάμβου τὰ φιλιὰ.

Τὸ σῶμά του πέφτει στὴ γῆ
ποῦ ἐλεύθερη, μὲ περηφάνεια
τὸ ἀγκαλιάζει, τὸ εὐλογεῖ
τὸ πνεῦμά του εἰς τὰ οὐράνια
πάει μὲ τῆς νίκης τὴν κραυγῆ.

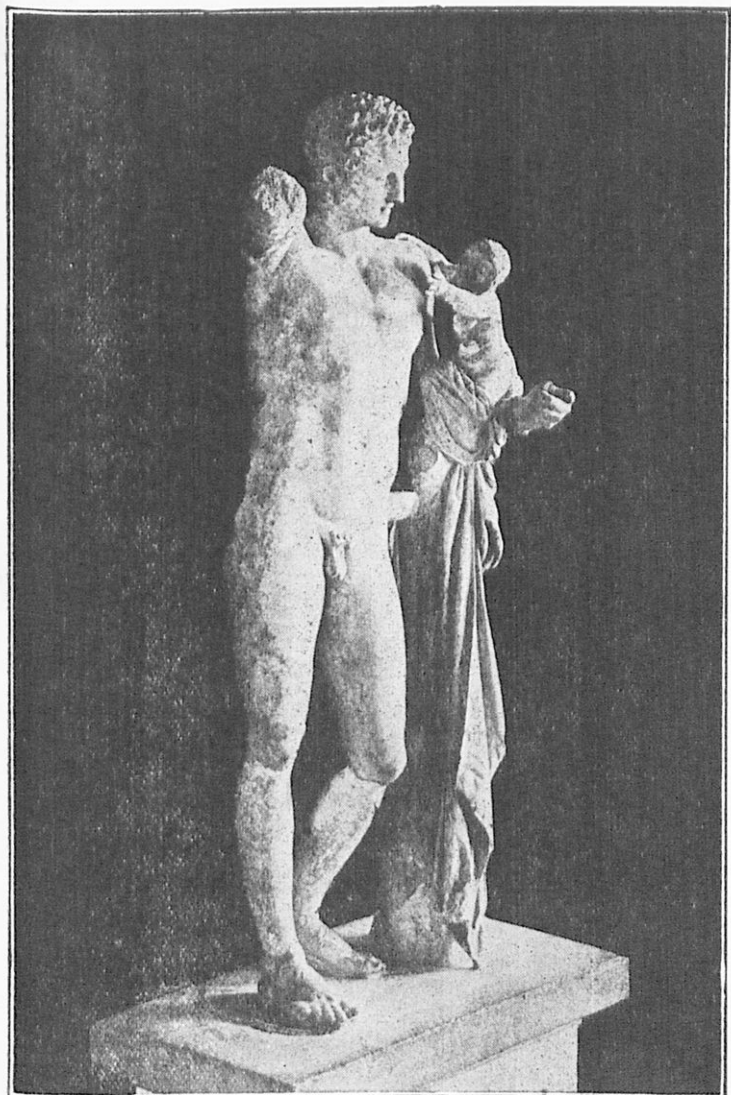
Ἄριστ. Προβελέγγιος.

Η Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Σήμερον ἐπεσκέφθην τὴν Ὀλυμπίαν. Πίστευσέ με, μόνον καὶ μόνον χάριν τούτου ἀξίζει νὰ ἔλθῃ τις εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα ἡ ἀρχαιότης παρίσταται ἐνώπιόν σου ἐναργεστέρα, μεγαλοπρεπεστέρα ἢ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν αὐτὴν. Δὲν λέγω ὅτι διὰ τῆς θεᾶς τῶν ἐρειπίων τούτων ἡ φαντασία δύναται νὰ ἀναπλάσῃ τελειότερον τὴν εἰκόνα τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ Ὀλυμπία δὲν ἦτο πόλις, ἦτο ἱερόν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, ἡ Πομπηῖα παρέχει μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον, εὐρίσκει δέ τις καὶ εἰς τὴν Νικόπολιν αὐτὴν καὶ εἰς τὴν Πλευρῶνα ὕλην πρὸς μελέτας ἀρχαιολογικάς, τὴν ὁποίαν δὲν θ' ἀνεύρη ἐνταῦθα. Ὁ Ὀλυμπία εἶναι τι ὄλως διάφορον, ἀλλὰ καὶ ὑπέρτερον.



Η ΟΛΥΜΠΙΑ (ΩΣ ΕΙΧΕ ΤΟ ΠΑΛΑΙ).



Ο ΕΡΜΗΣ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ
ΩΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΝΥΝ ΕΝ ΤΗ' ΟΛΥΜΠΙΑ'



Η ΠΕΔΙΑΣ ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ

Ὅτε ἀπὸ τοῦ Κρονίου λόφου βλέπεις τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν, τῶν παλαιστῶν, τῶν ἀναθηματικῶν μνημείων, ἀπλούμενα ὑπὸ τοὺς πόδας σου ὡς εἰς χάρτην ὑπερμεγέθη, νομίζεις ὅτι ἀναζῆ ἑνώπιόν σου πᾶν ὅτι μέγα καὶ ὠραῖον ὑπῆρξεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Τὰ ἐντὸς τῆς στενῆς κοιλάδος συσσωρευμένα οἰκοδομήματα ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην σου μυρίας ἀναμνήσεις. Ἐνθυμῆσαι, ὅτι, ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη, πᾶσα τῆς Ἑλλάδος δόξα ἐπεζήτησε καὶ εὗρεν ἐνταῦθα τὴν καθιέρωσίν της. Νομίζεις ὅτι ἀντιχοῦν εἰσέτι περὶ σὲ αἱ φωναί, αἵτινες ἐπευφήμησαν τὸν Θεμιστοκλῆ, νικητὴν ἐν Σαλαμῖνι καὶ σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ στέφανοι, τοὺς ὁποίους ὁ Πίνδαρος ἀπῆθανάτισε, περιῖπτανται ἐκεῖ εἰς τὸν ἀέρα, ἐνώπιόν σου. Ἐνταῦθα ὁ Θουκυδίδης, παῖς ἔτι, ἠμροάζετο τὰς διηγήσεις τοῦ Ἡροδότου, ἐνταῦθα ὁ Πλάτων ἐθήρευσε ἐπαίνους, καὶ ὁ Ἰσοκράτης ἐπεθύμησε ν' ἀναγνώσῃ τὸν Πανηγυρικόν του. Ἐνταῦθα συνήρχοντο οἱ τεχνίται τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξέθετον τὰ ἀριστουργήματά των εἰς τὸν θαυμασμὸν θεατῶν οἵτινες ἀπένεμον τὴν ἀθανασίαν. Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς δλόκληρος συνοφίζεταί, οὕτως εἰπεῖν, καὶ συγκεφαλαιοῦται ἐντὸς τῆς μικρᾶς ταύτης κοιλάδος.

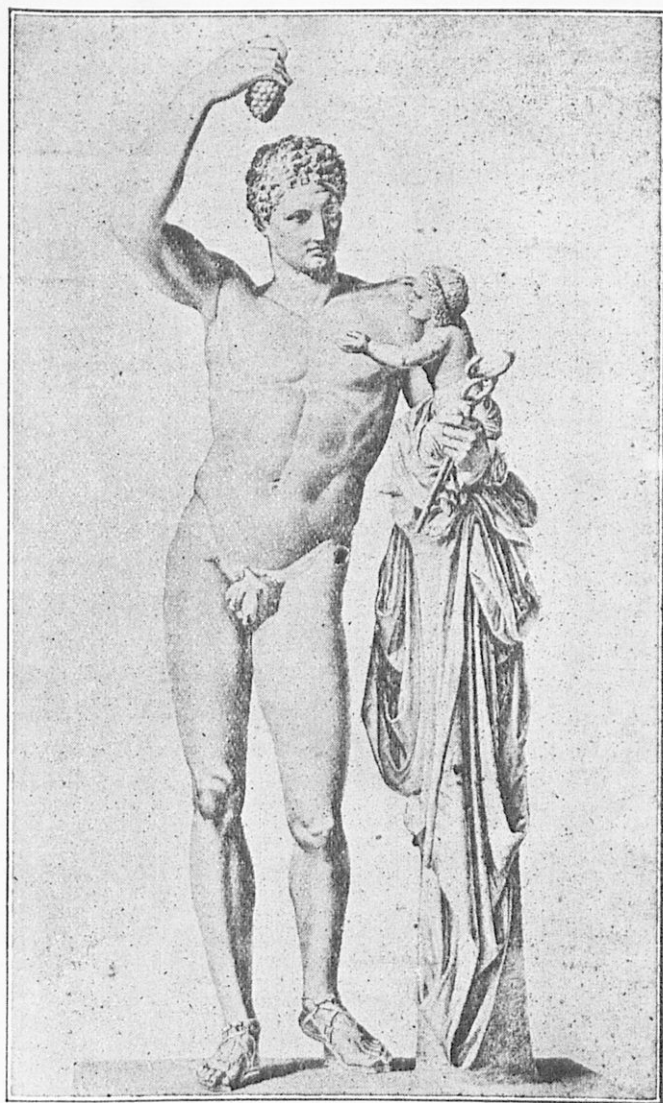
Ἡ τοποθεσία τῆς Ὀλυμπίας ὁμοιάζει πρὸς μέγιστον ἀμφιθέατρον. Ἐν τῷ μέσῳ ἐτελεῖτο τὸ θέαμα. Οἱ περίξ λοφοὶ ἀποτελοῦν τὰς βαθμίδας. Οἱ θεαταὶ συνωθούμενοι ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δένδρων ἔδλεπον ὑφὸθεν τὴν λαμπρὰν τελετὴν τῶν ἀγώνων. Αἱ πολύχροσι χλαμύδες των, ποικίλλουσαι τὸ βαθύ πρᾶσινον τῶν πευκῶν, ἐπηύξανον τὴν λαμπρότητα τῆς σκηνῆς. Εἰς τὰς γυναῖκας δὲν ἐπετρέπετο ἢ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου εἴσοδος κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀγώνων. Ἴσως ἤρχοντο καὶ αὐταὶ ἐπὶ τῶν λόφων, καὶ ὑποκρύπτουσαι τὸν πέπλον ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ φυλλώματος ἐθεώρουν κρυφίως τὸ ἀπη-

γορευμένον θέαμα, φθονούσαι τὴν ἱέρειαν τῆς Δήμητρος, ἥτις μεγαλοπρεπῶς καθημένη ἐπὶ ὠρισμένης ἑδρας εἶχε, μόνη ἐκ τοῦ φύλου τῆς, τὸ προνόμιον τοῦ νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἱεράν τελετήν. Ἐκ τοῦ ὑψώματος ἠδύναντο αἱ γυναῖκες νὰ βλέπωσι τοὺς ἄγοντας τὰς πομπάς, βραδέως διερχομένους ἀναμέσον τῶν ἐντὸς τοῦ περιβάλλου ὠραίων μνημείων, πορευομένους πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Διός, πρὸς τὸ Ἡραῖον, ἰσταμένους εἰς τὰ πρόθυρα ἐνῶ οἱ ἱερεῖς ἐτέλουν τὴν θυσίαν ὑπὸ τὰς ἀνθοφόρους στήλας, ἐκεῖθεν δὲ ἐξακολουθοῦντας τὴν παρέλασιν πέραν τοῦ ἱεροῦ τείχους τῆς Ἄλτεις καὶ παρατασσομένους παρὰ τὸ στάδιον ἢ τὸν ἵππόδρομον, ὅπου ὁ νικητὴς ἐλάμβανε τὴν κόσμον στέφανον.

Εἰς τὸ στάδιον καὶ τὸν ἵππόδρομον δὲν ἐγένοντο ἀνασκυφαί, παρεκτὸς εἰς ἐλάχιστα μέρη πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ χύρου αὐτῶν. Βλέπων τις εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα κατὰ πόσον ἀνυψώθη τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος, ἐννοεῖ καλλίτερον τὸ μέγεθος τῶν γενομένων ἐργασιῶν. Ἡ ἀνύψωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιστρώσεις. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες εἶχον ἤδη καταργηθῆ κατὰ τὸ 394 μ. Χ. ἐπὶ αὐτοκράτορος Θεοσίου, ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἕκτης ἑκατονταετηρίδος διόσεισμοί, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, ἀνέτρεψαν ὅσας οἰκοδομὰς ἕμενον εἰσέτι ὄρθιαι. Αἱ στήλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Διός κεῖνται παραλλήλως μὲ τοὺς σπονδύλους των διεζευγμένους, ὅπως τότε κατέπεσαν. Σύγχρονος κατάπτωσις χωμάτων ἐκάλυψε τὰ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κρονίου λόφου κείμενα μνημεῖα, ὁ δὲ ποταμὸς Κλάδεος, ὅστις ῥέων πρὸς δυσμὰς τῆς Ἄλτεις χύνεται ἐντὸς τοῦ Ἄλφειοῦ, πλημμυρίσας ταῦτοχρόνως ἐσκέπασε τὰ ἐρείπια τῶν ἀνατραπέντων κτιρίων μὲ στῤῥωμα βάθους ἐνὸς περίπου μέτρου. Ἐπὶ τοῦ νέου τούτου ἐδάφους ἦλθον καὶ κατῆκον χριστιανοί, τῶν ὁποίων τὰ διασωθέντα ἴχνη μαρτυ-



Η ΚΕΦΑΛΗ ΤΟΥ ΕΡΜΟΥ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ



Ο ΕΡΜΗΣ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ
(ΩΣ ΕΙΧΕ ΠΙΘΑΝΩΣ ΤΟ ΠΑΛΑΙ).



ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ

ροῦν τὴν ταπεινότητα. Καὶ τὴν ἐπομένῃν ἑκατονταετηρίδα νέα πάλιν πλημμύρα τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς ἀνυψώσασα ἐκ δευτέρου ἐπὶ τρία καὶ τέσσαρα μέτρα τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος. Τοιοῦτοτρόπως ὀφείλομεν εἰς τὸν ξηρὸν σήμερον Κλάδεον τοὺς θησαυροὺς τοὺς ὁποίους διεφύλαξε διὰ τῶν πλημμυρῶν του.

Δημ. Βικέλας

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΤΖΑΒΕΛΑΣ

(Δημοτικὸν ἔπος).

Ἐφώναξε μιὰ παπαδιά μέσ' ἀπ' τὸν Ἀθαρίκο
 «Ποῦ στε τοῦ Λάμπρου τὰ παιδιά; ποῦ στε οἱ Μποτσαραῖοι
 Πολλὴ μαυρίλα πλάκωσε, πεζοῦρα καὶ καθάλλα,
 Δὲν εἶναι μιὰ, δὲν εἶναι δύο, δὲν εἶναι τρεῖς καὶ πέντε·
 Εἶναι χιλιάδες δεκοχτώ, χιλιάδες δεκαννέα.»
 Ἄς ἔρτουν οἱ παλιότουρκοι, τίποτε δὲν μᾶς κάμουν,
 Ἄς ἔρτουν πόλεμο νὰ διοῦν καὶ Σουλιωτῶν τουφέκια,
 Νὰ μάθουν Λάμπρου τὸ σπαθί, Μπότσαρη τὸ τουφέκι,
 Τ' ἄρματα τῶν Σουλιωτισσῶν, τῆς ξακουσμένης Χαΐδως.
 Ὁ πόλεμος ἀρχίνησε κι' ἀνάψαν τὰ τουφέκια
 Τὸν Ζέρβα καὶ τὸν Μπότσαρη ἐφώναξ' ὁ Τζαβέλας
 «Παιδιά μ', ἦρθ' ὥρα τοῦ σπαθιοῦ κι' ἄς πάψη τὸ τουφέκι!»
 «Δὲν εἶναι, λέγ' ὁ Μπότσαρης, σπαθιοῦ καιρὸς ἀκόμα.
 Παιδιά, σταθῆτε στὸ κουντρί, βαστάτε τὸ λιθάρι,
 Γιατ' εἶν' οἱ Τοῦρκ' ἀμέτρητοι καὶ λίγ' εἶν' οἱ Σουλιῶται.»
 «Μωρὲς τί σκιάζεστε, παιδιά, Τζαβέλας ματαλέγει·

Ἐκόμα τοὺς φυλάγομε τοὺς σκύλους τῆς Ἀρβανίταις ; »
 Πιάνουν καὶ σπάνουν ὅλοι τοὺς ταῖς θήκαις τῶν σπαθιῶν τοὺς
 Τοὺς Τούρκους βάνουνε μπροστά, τοὺς βάνουν σὰν κριάρια.
 Βελῆ πασᾶς τοὺς φώναξε νὰ μὴ γυροῦν ταῖς πλάταις,
 Κ' ἐκεῖνοι τ' ἀποκρίνονταν πετῶντας τὰ τουφέκια·
 « Δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Δέλβινο, δὲν εἶναι τὸ Βιδίνι·
 Εἶναι τὸ Σοῦλι τ' ἀκουστὸ στὸν κόσμον ξακουσμένο,
 Εἶναι τοῦ Λάμπρου τὸ σπαθί, τὸ τουρκοματωμένο,
 Πῶκαμε τὴν Ἀρβανιτιὰ κι' ὅλη φορεῖ τὰ μαῦρα,
 Κλαίγουν μανάδες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄντρες. »

Α Λ Ε Σ Τ Α !

(Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866.)

Ἡμέραν τινὰ περὶ τὴν δείλην, ὁ πατήρ μου ἐκάθητο εἰς τὴν συνοικίαν Πλάκα μετὰ τοῦ Συμβουλοχαραλάμπη, ἑνὸς λαμπροῦ νέου, ὁ ὁποῖος ἐφρονεῦθη μετὰ τινα καιρὸν εἰς μίαν μάχην. Ἡμῖν καὶ ἐγὼ ἐκεῖ. Μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν ἀπέναντι ὀλίγον ἄνωθι τοῦ χωρίου, δύο ἢ τρεῖς ἄνδρες κατερχόμενοι καὶ ὀδηγοῦντες ἡμιόνους φορτωμένους ὄπλα, τὰ ὅποια ἀπέστιλβον ὑπὸ τὰς τελευταίας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Ἦσαν τὰ νέα ὄπλα, τὰ ὅποια ἐστέλλοντο ἐξ Ἑλλάδος, οἱ σισανέδες, οἱ ὅποιοι θ' ἀντικαθίστων τὰ καριοφίλια, τοὺς μουτσουνίγους, τοῖς λαζαρίναις καὶ τὰ λοιπὰ παλαιὰ τουφέκια. Ὁ πατήρ μου καὶ ὁ φίλος του κατελήφθησαν ὑπὸ ἐνθουσιώδους χαρᾶς καὶ ἔτρεξαν πρὸς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ χωρίου. Τὴν ἐσπέραν δὲ



ΚΡΗΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ

ἔφερον εἰς τὸ σπίτι ὁ πατήρ μου ἓνα μαῦρον σισανὲν καὶ μίαν σακαράκαν μὲ κιτρίνην λαβήν.

Τούρκους δὲν εἶχον ἴδει ἀκόμη, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἰδικῶν μας. Μίαν φορὰν μόνον εἶχε διέλθει στρατός, ἀλλὰ μακρὰν τοῦ χωρίου ἐκ τῶν πρὸς νότον ὑψωμάτων. Καὶ ἴσταμενοι ἐπὶ τῶν δωμάτων, τοὺς ἐβλέπαμεν κ' ἐπερνοῦσαν, ἐπερνοῦσαν, ὡς ἀτελείωτος γραμμὴ μυρμῆκων. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ὅτι αἱ γυναῖκες παρωμοιάζον τὴν γραμμὴν αὐτῶν μὲ κτένι : Γιάε, κτένι, κτένι ! Ἐλέγετο δὲ ὅτι ἡ παράκαμψις αὕτη τοῦ χωριοῦ μας ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ὠφείλετο εἰς ἐνεργείας τῶν ὁμοχωρίων μας Τούρκων, εὐγνωμονούντων διότι δὲν εἶχον πυρποληθῆ αἱ οἰκίαι των.

Ἄλλὰ τώρα ἀπὸ τὰ τουρκικὰ σπίτια τοῦ χωρίου μας δὲν ἔμενε πέτρα ἐπὶ πέτρας. Διὰ τοῦτο τοὺς ἐπεριμέναμεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, καὶ οἱ χωριανοὶ μας ἔκρυπτον ὅ τι εἶχον εἰς σπήλαια, ἰδίως εἰς τὸ μέγα σπήλαιον τῆς Βίγλας, ὅπου εἶχον καταφύγει καὶ πολλὰ οἰκογένειαι, εἰς διαφόρους ἄλλας κρύπτας καὶ εἰς πύθους, τοὺς ὁποίους ἔθαπτον εἰς τὴν γῆν. Καθ' ἑκάστην ἀγγέλλματα περὶ ἐμφανίσεως Τούρκων διέσπειρον τὸν πανικὸν καὶ ἠκούετο ἡ κραυγὴ τοῦ κινδύνου : « Ἀλέστα ! », μετὰ μικρὸν δὲ διεφεύδοντο, ἵνα ἐπαναληφθῶσι μετ' ὀλίγον.

Ἄλλ' ἦλθε καὶ ἡμέρα καθ' ἣν ἡ ἀπαισία εἶδησις δὲν διεφεύσθη. Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν, ἣς τὰ συμβάντα παραμένουσιν ἐναργέστατα εἰς τὴν μνήμην μου. Ἐβρεχε δυνατὰ καὶ ἐβρόντα. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς καταιγίδος ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ μεμακρυσμένοι. Καὶ μετ' ὀλίγον διέτρεξε τὸ χωρίον ἄπειρος θρηνώδης βοή, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας διέκρινα τὴν φοβερὰν κραυγὴν τοῦ κινδύνου :

— Ἀλέστα!

Ἡ μάννα μου ἔδραμεν ἔξω, ὡς ἀλλοφρονοῦσα, πρὸς ἀναζητήσιον τοῦ πατρός μου. Τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην διήρχετο ὁ Μανώλης ὁ Πατούχας μετὰ τινος ἄλλου καί, πυροβολήσαντες εἰς τὸν ἀέρα, ἀνεκραύγασαν :

— Στ' ἄρματα, παιδιά, ε' τ' ἄρματα !

Καὶ ἤκούετο ἡ κραυγὴ ἀπομακρυνομένη, ὡσεὶ ἐπανελαμβάνετο ὑπὸ τῆς ἠχούσας :

— Στ' ἄρματα, ! ε' τ' ἄρματα !

Ἔστεκα ὡς ἀπολιθωμένος πλησίον τῆς θύρας καὶ ἔβλεπον ἄνδρας καὶ γυναῖκας τρέχοντας ὑπὸ τὴν βροχὴν, ἀπευθύνοντας πρὸς ἀλλήλους βραχείας ἐρωτήσεις καὶ παρερχομένους. Ὁ ἀδελφός μου Χαραλάμπης, ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῆ πρὸ δύο ἢ τριῶν μηνῶν, ὡς ἐὰν συνησθάνετο καὶ αὐτὸς τὸν κίνδυνον, ἐκραύγαζεν ἀπὸ τοῦ λίκνου τοῦ πάσῃ δυνάμει.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε τρέχων ὁ πατήρ μου, τεταραγμένος καὶ διάβροχος, κατόπιν δὲ αὐτοῦ ἡ μήτηρ μου, ἀποστάζουσα καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς βροχῆς καὶ ἔκφρων ἐκ τοῦ τρόμου.

— Παιδιά μου ! ἀνεβόησε μὲ κραυγὴν μητρικοῦ δέους.

Καὶ δραμοῦσα ἤρπασεν ἐκ τοῦ λίκνου τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔπειτα ἐμὲ καὶ μᾶς ἔσφιγγεν ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς μανιωδῶς, ἐτοίμη νὰ φύγη, νὰ πάρῃ τὰ θουνὰ διὰ νὰ μᾶς κρύψῃ, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπερχομένους Τούρκους. Τότε εἰσῆλθον διάφοροι χωριανοὶ εἰς τὸ σπίτι μας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅλοι σαστισμένοι, μουσκευμένοι ὑπὸ τῆς βροχῆς, χειρονομούντες καὶ κινούμενοι μὲ τὴν νευρικὴν ζωνρότητα παραφρόνων. Ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως ἐκείνης ἤκούσθη μεμα-

κρυσμένους καὶ μόλις αἰσθητὸς ἦχος σαλπύγγων, αἱ ὁποῖαι ἐσάλπιζον πορείαν μετὰ πολλῆς γοργότητος, πατεῖς με πατῶσε. Ἡ φρίκη τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν περιγράφεται. Μία νεάνις, γειτονοπούλα μας, ὡς ὑπὸ αἰφνιδίας παραφροσύνης καταληφθεῖσα, ἤρχισε νὰ κτυπᾷ μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν μηρῶν μηρῶν τῆς καὶ ἀνεφώνει γοερῶς :

— Ἐφτάζανε ! ἐφτάζανε !

Ἐκ τῆς ὁδοῦ ἀντίχει ποδοβολητὸς ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν φευγόντων, ἐλαυνομένων ὑπὸ τοῦ πανικοῦ, ἐντὸς τῆς βροχῆς. Καὶ ὁ ποδοβολητὸς ἐκεῖνος κατέστη ταχύτερος, ἀνωμαλότερος, παραφορώτερος, ὅταν ἠκούσθησαν αἱ σάλπιγγες, αἱ ὁποῖαι ἐπλησίαζον ἀπαύστως, ὡς ἀπειλή. Ἡ δὲ γειτονοπούλα μας ἐπανελάμβανε κτυπῶσα τοὺς μηρούς τῆς :

— Ἐφτάζανε ! ἐφτάζανε !

Τότε παρεσύρθημεν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τοῦ πανικοῦ καὶ ἀγνοῶ πῶς, μετὰ τινα λεπτά, εὑρέθη ἐπὶ τῶν γονάτων μιᾶς θείας μου ἵππευούσης, τυλιγμένος ἐντὸς μαλλίνου καπότου, ἐν μέσῳ πλήθους χωριανῶν, πρὸ πάντων γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀγνωρίστων ἐκ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ τρόμου. Ἡ μήτηρ μου ἦτο πλησίον μου, καθημένη ἐπὶ τοῦ ἡμίονου μας καὶ κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τὸν ἀδελφόν μου. Προηγείτο δὲ ὁ πατήρ μου, διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς ἔλκων ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ τὸν ἡμίονον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης κρατῶν τὸ τουφέκι του. Καὶ τὰ σαλπίσματα ἠκούοντο εὐκρινέστερα, ἐντονώτερα, καλπάζοντα, ἐπιτείνοντα τὴν φρενητιώδη σπουδὴν καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον ἔφευγεν ὑπὸ τοὺς καταρράκτας τῆς βροχῆς, ὡς ποῖμνιον προβάτων μαστιζομένων, καταδιωκομένων ὑπὸ οὐρλιαζόντων λύκων,

ἀλληλοπατουμένων, παρασυρομένων ἐν ζάλη ὑπὸ τοῦ περι-
 δεοῦς, ὑπὸ τοῦ μαινομένου ἐνστίκτου. Πάντες ἦσαν σιωπηλοί,
 ὥσει ἐφοβοῦντο μὴ ἀκουσθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν,
 μὲ μορφᾶς ἐξηγριωμένας ὑπὸ τῆς ἐκπτοήσεως. Ἐκ διαλειμ-
 μάτων μόνον ἤκούετο φωνὴ γυναικός, ἐπικαλουμένης τὴν
 ἐξ ὕψους ἀντίληψιν :

« Παναγία μου, πρόφταξε ! »

Ὡς συνοδεία ἀλλοφρονούντων φαντασμάτων, φευγόντων ἐν
 μέσῳ τῆς τεφρᾶς ὀμίχλης τῆς βροχῆς, παραμένει εἰς τὴν
 μνήμην μου ἡ περιδεὴς ἐκείνη φυγὴ, ἐκ τῆς ὁποίας, ἡ πνευ-
 στίαισι καὶ ἡ ἀγωνία ἀνεπέμπετο ὡς ἄπειρος στεναγμὸς
 ἀθλιότητος καὶ ὀδύνης. Ὀλιγίστας λεπτομερείας κατῴρθωσε
 ἡ ἀντιληφθῆ καὶ συγκρατήσῃ ἡ παιδική μου μνήμη καὶ αὐ-
 τὰς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀορίστους, ἀσημάντους, μισάς, ὡς ἐντυπώ-
 σεις ἐξ ἀμάξοστοιχίας ἀστραπηδὸν βαινούσης. Μίαν γραίαν,
 τὴν ὁποίαν ἐσήκωνεν, ὡς παιδίον, ὁ υἱὸς τῆς· μικρὰν τινα κό-
 ρην, ἡ ὁποία εἶλκε μίαν αἶγα· ἡμίονους, ἵππους, φορτωμένους
 μὲ διάφορα πράγματα ἀναμίξ, ὅπως τὰ ἤρπασαν ἐν τῇ συγ-
 χύσει τοῦ πανικοῦ· ἓνα χωριανόν μας, Σύνῃν ὀνόματι, ὁ ὁποῖος
 ἦτο ἀναίσθητος ἀπὸ τὴν μέθην καὶ τὸν ὁποῖον ἐπαρακράτουν,
 ὡς ἀσθενῆ, ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου του οἱ συγγενεῖς του· βῆδια τὰ
 ὁποῖα ἔτρεχον ὡς οἰστρηλατούμενα

Ἀκολουθήσαντες τὸν παρὰ τὸ χωρίον βαθὺν ἀλῶνα, ἐφθά-
 σαμεν μετὰ δέκα περίπου λεπτὰ εἰς τὴν εἴσοδον χαράδρας,
 ὀπόθεν φαίνεται ἐκ πλαγίου τὸ χωρίον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην
 ἐκρότησε μέγας πυροβολισμὸς, τὸν ὁποῖον ἐπανελάβεν, ἐν πα-
 ρατεταμένῳ κυματισμῷ βοῆς ἡ ἠχὼ τῆς χαράδρας. Καὶ ὅλαι
 αἱ γυναῖκες ἀνεβόησαν μιᾶ φωνῇ :

— Παναγία παρθένα μου !

Αἱ σάλπιγγες ἐσιώπησαν διὰ μιᾶς καὶ ὁ συμπυροβολισμὸς ἐπανελήφθη φοβερώτερος, παρατεταμένος, ἐν παμέγιστον κρρρ !

— Ἐτρακάραν τσοι ! ἀνεφώνησεν εἰς τῶν ἀνδρῶν.

Ὁ δὲ οἰνοβαρῆς Συνῆς, τίς οἶδεν εἰς ποίαν ξεφάντωσιν δνειρευόμενος ὅτι παρίστατο, ἐπεφώνησε μὲ τραυλὴν φωνήν :

— Ἐβίβα !

Ὁ πατήρ μου μᾶς ἠσπάσθη ἐν συγκινήσει, εἶπε λέξεις τινὰς πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ ἔδραμεν ὀπίσω πρὸς τὸ χωρίον μετ' ἄλλων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀπομακρυνόμενοι, ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των :

— Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ !

Μία νεαρὰ γυνή, ὑψηλὴ καὶ ὠραία, ὠχρὰ ἐκ τῆς συγκινήσεως, ἣ ὁποία ἐκράτει νήπιον εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἐσταμάτησεν ἐπὶ μικρὸν καὶ παρετήρει πρὸς τὸ χωρίον. Τὴν ἀνεγνώρισα ἦτο ἡ Πηγῆ ἡ σύζυγος τοῦ Πατούχα, τοῦ σημαιοφόρου μας, ὅστις ἐφαίνετο εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου, μὲ τὸ γιγαντιαῖόν του ἀνάστημα, πλησίον τῆς σημαίας. Τὴν ἤκουσα δὲ λέγουσαν :

— Ἡ Παναγία νὰ σὲ σκέπη, Μανώλη μου !

Ὁ κρότος τῶν ὄπλων δὲν ἔπαυσε πλέον ἀποτελῶν φρικτὸν ἀντίλαλον ἐν τῇ χαράδρᾳ διὰ τῆς ὁποίας ἐπορευόμεθα. Τώρα αἱ γυναῖκες ἐκλαιον· ἐκλαίωμεν ὅλοι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ· ἐκ διαλειμμάτων δέ, ὡς ἐπφθὸς τοῦ θρήνου ἐκείνου, ἠκούοντο αἱ περίτρομοι ἀναφωνήσεις τῶν γυναικῶν :

— Παναγία μου, βλέπε τσοῖ χριστιανούς!

— Παρθένα μου, πρόφταξε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς χαράδρας, ἡ βροχὴ εἶχε παύσει. Οἱ χριστιανοὶ μαχηταί, εἶχον ἀναγκασθῆ ὑπὸ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ νὰ καταλίπωσι τὸ χωρίον· ὑποχωροῦντες δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἀναχαιτίζοντες τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων, εἶχον καταλάβει τὰ ἐκατέρωθεν τῆς φάραγγος ὑψώματα, ὅταν ἡμεῖς ἐφθάναμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, τὸ ὁποῖον ἡ φάραγξ διατέμνει.

Ἐκεῖθεν ἐφαίνετο δολόκληρον τὸ χωρίον μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ κοιλάδος. Ἦμην ὅμως τόσον τεταραγμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκ τῶν κρότων καὶ τῶν συγκινήσεων, ὥστε ἡ μνήμη μου διετήρησε μόνον συγκεχυμένην εἰκόνα τοῦ χωρίου, κεκαλυμμένου ὑπὸ καπνοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου διεκρίνοντο μικροὶ μικροὶ οἱ Τούρκοι. Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι σαφῶς, ὅτι ὑπερθεν τοῦ χωρίου εἶχε σχηματισθῆ μέγα οὐράνιον τόξον καὶ ὅτι ἐπὶ τινος οἰκίας ἐκυμάτιζεν ἡ τουρκικὴ σημαία, μικρὰ ἐκ τῆς ἀποστάσεως, ἀλλ' εὐδιάκριτος ὡς ἐκ τῆς αἵματηρᾶς κοκκινιάδας τῆς.

Ἐξηκολουθήσαμεν ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ ὄρη. Ἀλλὰ τώρα ἐφαινόμεθα ἐκ τοῦ χωρίου, καὶ ἔξαφνα σφαῖρα τηλεβόλου διήλθε ὑπερθεν τῶν κεφαλῶν μας μετὰ βόμβου τρομακτικοῦ. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ἄλλη, καὶ ἄλλη, σχεδὸν ἀλλεπάλληλοι, καὶ τὸ ἄθλιον πλῆθος ἐκάμφθη ὑπὸ τοῦ δέους, ἐν βοῇ τρόμου, ὡς στάχια λυγιζόμενα ὑπὸ τὴν πνοὴν θυέλλης. Ἐπλησιάζομεν δὲ εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ βουνοῦ, ὀπισθεν τοῦ ὁποίου θὰ ἦμεθα ἀσφαλεῖς κατὰ τῶν βλημάτων, ὅτε ἠκούσθη κρότος φοβερός, συνοδευθεῖς ὑπὸ κραυγῶν τρόμου: Παναγία μου! Πα-

ναγία μου ! Ἐγὼ δὲν εἶδον τίποτε, ἀλλὰ βραδύτερον ἔμαθα ὅτι μία ὄβρις, πεσοῦσα, κατεκερμάτισε τὸν νεανίαν, ὅστις ἐσήκωνε τὴν γηραιὰν μητέρα του· ἡ δὲ παραλυτικὴ γραία δὲν ἔπαθε τίποτα !

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν, τὸ χωρίον ἐπυρπολεῖτο. Ἐκ τῆς οἰκίας μας καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀνεδίδετο χονδρὸς μαῦρος καπνός. Καὶ ἤκουσα τὴν μητέρα μου ἀναφωνοῦσαν μετ' ἀνεκφράστου μίσους καὶ ἀπελπισίας·

— Ἄχ, σκύλλοι ! πῶς μᾶς ἐκάμετε !

I. Κονδυλάκης.

Ο ΚΙΤΣΟΣ

(*Δημοτικὸν ᾄσμα*)

Τοῦ Κίτσο ἡ μάννα κάθεται στὴν ἄκρη στὸ ποτάμι·
 Μὲ τὸ ποτάμι μάλωνε καὶ τὸ πετροβολοῦσε·
 «Ποτάμι μου, λιγότεψε, ποτάμι, στρέψε πίσω,
 Γιὰ νὰ περάσω ἀντίπερα πέρα στὰ κλεφτοχώρια
 Ὅπῳχουν κλέφταις σύνοδο, ὀπῳχουν τὰ λημέρια.»
 Τὸ Κίτσο τὸν ἐπιάσανε καὶ πᾶν νὰ τὸν κρεμάσουν
 Χίλιοι τὸν πᾶν ἀπ' ὀμπροστὰ καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω.
 Κι' ὀλοξοπίσω πήγαινε ἡ μαύρη του μαννοῦλα
 Μοιριολογοῦσε κ' ἔλεγε, μοιριολογᾷ καὶ λέγει :
 «Κίτσο μου, ποῦ ναι τ' ἄρματα τὰ ἔρμα τὰ τσαπράζια ; »
 «Μάννα λωλή, μάννα τρελλή, μάννα ξεμουαλισμένη,

Δὲν κλαῖς τὰ μαῦρα νιάτα μου, δὲν κλαῖς καὶ τὴν ἀντρεία μου,
Μὸν κλαῖς τὰ ἔρμα ἄρματα, τὰ ἔρμα τὰ τσαπράζια.»



ΠΤΩΣΙΣ ΣΟΥΛΙΟΥ

(Δημοτικὸν ᾄσμα)

Ἔνα πουλάκι ξέβγαινε ἔπο μὲς ἀπὸ τὸ Σοῦλι·
Εἶχε θολὰ τὰ μάτια του καὶ μαῦρα τὰ φτερά του
Παργιώταις τὸ βωτήσανε, Παργιώταις τὸ βωτοῦνε·
«Πουλάκι ποῦθεν ἔρχεσαι ; πουλάκι ποῦ πηγαίνεις ; »
«Ἀπὸ τὸ Σοῦλι ἔρχομαι καὶ στὴ Φραγκιά πηγαίνω.»
«Πουλάκι, πές μας τίποτα, πές μας καλὰ μαντάτα.»
«Ἄχ, τί μαντάτα νὰ σᾶς πῶ ; τί νὰ ἴσᾶς μολογίσω,
Πῆραν τὴν Κιάφα τὴν κακὴ, πήρανε καὶ τὸ Κιοῦγκι
Κ' ἔκαψαν τὸν καλόγερο μὲ τέσσερες νομάτους.»

Τ Ε Λ Ο Σ





ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Πολιορκία Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων (Σπ. Ζαμπέλιος).....	» 3
Ὁ Κατσαντώνης (Δημοτικὸν ᾄσμα).....	» 10
Ὁ ἀνδριὰς Γρηγορίου Ε΄. πατριάρχου Κωνσταν- τινουπόλεως (Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης)....	» 11
Διονύσου πλοῦς (Ἀλέξ. Ρ. Ραγκαβῆς).....	» 17
Μερόπη (Δημ. Ν. Βεργαδάκης).....	» 29
Ὁ Διᾶκος (Δημοτικὸν ᾄσμα).....	» 50
Ὁ Μπουκουβάλας (Δημοτικὸν ᾄσμα).....	» 52
Λάμπρος Κατσώνης (Κ. Παπαρρηγόπουλος).....	» 52
Ὁ γεροκαπετᾶνος (Ἀχ. Παράσχος).....	» 65
Ἡ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου ἀκολουθία (Κ. Πα- παρρηγόπουλος).....	» 68
Ματρόζος (Γ. Στρατιγγής).....	» 70
Ὁ Ἀγγελος τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης (Ἀριστ. Προ- βελιγγιός).....	» 75

Ἡ Ὀλυμπία (Δημ. Βικέλλας).....	»	80
Ὁ Λάμπρος Τζαβέλας (Δημοτικὸν ἔσμα) ...	»	83
Ἀλέστα (ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν Κρητικὴν ἐπανά- στασιν τοῦ 1866). (Ἰω. Κονδυλάκης)....	»	84
Ὁ Κίτσος (Δημοτικὸν ἔσμα).....	»	91
Πτῶσις τοῦ Σουλίου (Δημοτικὸν ἔσμα)....	»	92
Περιεχόμενα.....	»	93



Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων
Δ. Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΔΟΥ

